

ปัญหาการกำหนดอายุความตามกฎหมายอาญา

นางสาวศศินัดดา พงษ์ภักดี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Controlling the Statute of Limitations for Criminal Cases

Miss. SASINADDA PONGPAKDEE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาการกำหนดอายุความตามกฎหมายอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางสาวศศินัดดา พงษ์ภักดี
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ ปัญหาการกำหนดอายุความตามกฎหมายอาญา

ผู้ศึกษา นางสาวศศินัดดา พงษ์ภักดี รหัสนักศึกษา 2654001813

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของกฎหมายในการกำหนดอายุความในคดีอาญา (2) ศึกษาเปรียบเทียบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น (3) วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย (4) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อาทิเช่น การวิจัยจากตัวบทในรูปแบบของประมวลกฎหมายหนังสือตำรา วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความ สื่อสารสนเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์กฎหมายอายุความในคดีอาญา และฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และญี่ปุ่น เพื่อนำมาเป็นข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอายุความในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า (1) ตามแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้มีอายุความในคดีอาญา มีเหตุผลหลักที่สำคัญจากแนวคิดเรื่องกฎแห่งการลืม (2) กฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศแล้วกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้เริ่มมีคดีขาดอายุความมากขึ้น จึงทำให้อายุความที่เคยกำหนดไว้มีความหนักแน่นน้อยลง (3) การกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์อื่นๆ เช่น หลักการไม่นับอายุความในคดีอาญาบางประเภท หลักการขยายอายุความ หลักการหยุดนับอายุความชั่วคราว มาบังคับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการอำนวยความยุติธรรมเท่าที่ควร ทำให้คดีขาดอายุความเพิ่มมากขึ้น (4) เสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุความให้ครอบคลุมและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการยุติธรรม

คำสำคัญ อายุความคดีอาญา การกำหนดอายุความ การดำเนินคดีอาญา

Independent Study title: “Controlling the Statute of Limitations for Criminal Cases”

Author: “Miss. SASINADDA PONGPAKDEE”; ID: “2654001813”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor; Academic year: 2023

Abstract

This independent study aims to (1) study the concepts, theories, and history of the statute of limitations in criminal cases, (2) study and compare legal issues regarding the statute of limitations in criminal cases between Thailand, United States of America, Federal Republic of Germany and Japan; (3) analyze legal problems concerning the statute of limitations in criminal cases in Thailand, and (4) propose recommendations for improving the efficiency of the statute of limitations in criminal cases.

This research is a qualitative study, emphasizing documentary research. It involves studying information from various sources such as statutory laws in the form of legal codes, textbooks, journals, research papers, theses, dissertations, articles, and information media. These sources will be analyzed to understand the statute of limitations in criminal cases. Additionally, online databases from Thailand, United States of America, Federal Republic of Germany and Japan will be utilized to propose recommendations for the amendment of the statute of limitations in criminal cases, aiming to make it more appropriate and effective.

The study found that (1) according to the concepts, theories, and criteria for establishing statutes of limitations in criminal cases, a primary rationale is based on the concept of the “law of forgetting” (2) When comparing Thailand's laws on the statute of limitations in criminal cases with those of United States of America, Federal Republic of Germany and Japan, Thailand's laws has not been amended to suit the current conditions of Thai society causing the increase of the number of lapse case. Therefore, the statute of limitations that had previously been set became less strict. (3) The current statute of limitations in Thailand lacks the implementation of other principles, such as the principle of not counting the statute of limitations for certain types of criminal cases, the principle of extending the statute of limitations, and the principle of temporarily stopping the statute of limitations, which are necessary to enhance justice. As a result, the number of cases expiring due to the statute of limitations has increased. (4) Suggestions to amend and improve the provisions regarding the determination of the statute of limitations to be more comprehensive and appropriate for the greatest benefit of the justice process.

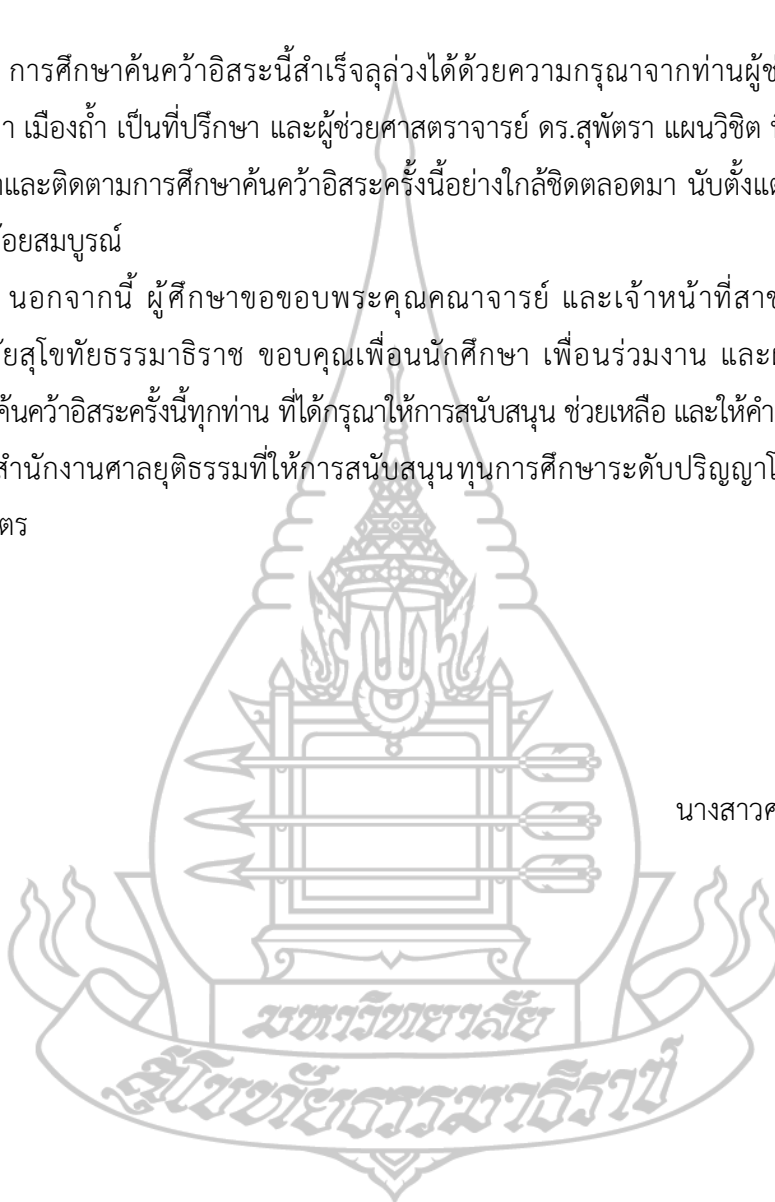
Keywords : Statute of limitations in criminal cases, Determination of statute of limitations, Criminal proceeding

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ เป็นที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตามการศึกษาครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษา เพื่อนร่วมงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาครั้งนี้ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้คำแนะนำจนสำเร็จได้ ขอขอบคุณสำนักงานศาลยุติธรรมที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาระดับปริญญาโทภายในประเทศ ตลอดหลักสูตร

นางสาวศศินัดดา พงษ์ภักดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
3. ขอบเขตการศึกษา	5
4. ระเบียบวิธีวิจัย	6
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีในการกำหนดอายุความในคดีอาญา	7
1. อายุความในคดีอาญา	7
1.1 ความหมายอายุความคดีอาญา	8
1.2 ประเภทของอายุความในคดีอาญา	8
1.2.1 อายุความร้องทุกข์	9
1.2.2 อายุความฟ้องคดี	9
1.2.3 อายุความล่วงเลยการลงโทษ	10
2. วิวัฒนาการความเป็นมาในการกำหนดอายุความในคดีอาญา	11
2.1 ยุคก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา	11
2.1.1 กฎหมายลักษณะโจร	11
2.1.2 กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์	11
2.1.3 กฎหมายตราสามดวง	12
2.1.4 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127	12
2.2 ยุคหลังใช้ประมวลกฎหมายอาญา	14
3. แนวคิดในการกำหนดอายุความในคดีอาญา	14
3.1 กฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli)	14
3.2 กฎแห่งการลงโทษ	15
3.3 กฎแห่งกรรม	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. มาตรการเกี่ยวกับอายุความ	16
4.1 การเพิ่มอายุความ	17
4.2 การขยายอายุความ	17
4.3 การกำหนดให้ไม่มีอายุความ	18
4.4 อายุความสะดุดหยุดอยู่	23
4.5 อายุความสะดุดหยุดลง	24
5. ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา	25
5.1 ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน (Retribution)	25
5.2 ทฤษฎีการข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)	26
5.3 ทฤษฎีการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation)	26
5.4 ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction)	27
5.5 ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crime)	27
6. ทฤษฎีในกระบวนการยุติธรรม	28
6.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)	28
6.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)	28
บทที่ 3 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายของประเทศไทย	29
1. ประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law)	29
1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	29
1.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญา	30
1.1.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา	31
1.1.3 การนับอายุความคดีอาญา	33
1.1.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์	36
2. ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)	37
2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	38
2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญา	38
2.1.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1.3 การนับอายุความคดีอาญา	44
2.1.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์	46
2.2 ประเทศญี่ปุ่น	48
2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญา	50
2.2.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา	52
2.2.3 การนับอายุความคดีอาญา	52
2.2.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์	54
2.3 ประเทศไทย	55
2.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญา	56
2.3.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา	59
2.3.3 การนับอายุความคดีอาญา	61
2.3.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์	62
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา	65
1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาบางประเภท	66
2. ปัญหาการนับอายุความในการฟ้องคดีอาญา	67
3. ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญาเกี่ยวกับการลงโทษ	71
4. ปัญหาการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้	72
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
บทสรุป	75
ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	79
ประวัติผู้ศึกษา	84

ญ

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศไทยกับต่างประเทศ 74

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเป็นยุคที่โลกไร้พรมแดน การเดินทางข้ามประเทศกระทำได้ง่าย อีกทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เป็นสาเหตุที่ทำให้มีรูปแบบในการก่ออาชญากรรมนั้นมีความสลับซับซ้อน และทวีความรุนแรงมากขึ้น มีการขยายเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ทำให้ยากต่อการจับกุมและดำเนินคดี ทั้งนี้เนื่องมาจากโดยการก่ออาชญากรรมส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงิน ทรัพย์สิน หรือผลประโยชน์อื่นใด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม เช่น อาชญากรรมที่เกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้อื่น อาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมของไทยไม่สามารถปราบปรามคดีอาชญากรรมดังกล่าวให้หมดสิ้นไปได้ ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ไม่สามารถสืบเสาะแสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีได้ทันเวลา จนคดีขาดอายุความ อีกทั้งบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุความคดีอาญาของไทยยังมีช่องว่าง ของกฎหมายในการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้เป็นช่องทางในการหลบหนี ไม่ว่าจะเป็นการหลบหนีก่อนนำตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การหลบหนีหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา หรือการหลบหนีหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาจนคดีขาดอายุความ จึงทำให้เกิดปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ และถ้าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินที่ดีหลบหนีออกไปนอกประเทศ ก็เป็นการยากที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ เป็นปัญหาของกระบวนการยุติธรรมไทย โดยแท้จริง และการที่คดีอาญาหลายคดีขาดอายุความ จนไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือ ของกฎหมาย รวมทั้งเกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่า มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดอายุความทำให้เกิดความไม่ชอบธรรมในกระบวนการของกฎหมาย เพราะปล่อยให้ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีการฟ้องร้อง การพิจารณา หรือการลงโทษ หลุดพ้นจากกระบวนการยุติธรรมไปด้วยระยะเวลา จึงทำให้หน่วยงานที่มีบทบาทในการบังคับใช้กฎหมาย ต้องตระหนักและพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงสิทธิในการต่อสู้ของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอายุความในการฟ้องคดี อายุความร้องทุกข์ และอายุความล่วงเลยการลงโทษ หากไม่ได้ตัวผู้ต้องหาไปฟ้องคดีหรือร้องทุกข์ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ได้ตัวผู้ต้องหาไปฝากขังให้ลงโทษมารับโทษในเวลาที่กฎหมายกำหนด คดีก็จะเป็นอันขาดอายุความ ทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีหรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษกับผู้นั้นได้อีก ดังนั้น การกำหนดอายุความจึงควรกำหนดให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การกำหนดอายุความที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เพราะเพียงแค่ว่าเหตุคดีขาดอายุความ การที่กฎหมายกำหนด อายุความไว้นั้นมีเหตุผลสำคัญคือ¹ เป็นนิตินโยบายรัฐเพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและ ความมั่นคงในการอ้างสิทธิของบุคคล อันเป็นการห้ามปรามมิให้มีการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้วมาเรียกร้องต่อกัน เพราะเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้ว ย่อมยุ่งยากสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์แก่กัน พยานหลักฐานอาจสูญหาย เสื่อมสภาพ บกพร่อง หรือคลาดเคลื่อนไปตามกาลเวลาได้ ซึ่งจะส่งผลให้การวินิจฉัยข้อพิพาทนั้นอาจไม่เป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอายุความการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นการกำหนดอายุความฟ้องร้อง การกำหนดอายุความร้องทุกข์ หรือการกำหนดอายุความล่วงเลยการโทษของประเทศไทยได้บัญญัติมาเป็นเวลานานโดยมีการแก้ไขครั้งล่าสุดเมื่อ พ.ศ. 2500 นับเป็นเวลากว่า 50 ปีมาแล้ว จึงทำให้การบัญญัติกฎหมายไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เพราะทฤษฎีต่างๆ เศรษฐกิจในด้านการเมือง กฎหมาย มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก หลักปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็มีความเปลี่ยนแปลงและมีการพัฒนาไปค่อนข้างมาก จึงต้องมีการทบทวนว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นมีความเหมาะสมกับลักษณะของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือไม่

บทบัญญัติในเรื่องอายุความที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95² มาตรา 96³ และมาตรา 98⁴ เป็นบทบัญญัติที่ใช้มานาน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมข้ามชาติ ความผิดอาญารฐานอื่นที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต และจำคุกยี่สิบปีมาดำเนินคดีอาญาและนำตัวมาลงโทษได้ จะเห็นได้ว่าการที่นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้

¹ คำชัย จงจักรพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555. หน้า 89.

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98

ในคดีอาญา ทุกประเภทมีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีแก่อาชญากรร้ายแรงได้ เพราะผู้กระทำความผิด เลือกลงโทษหนักกว่าคดีจะขาดอายุความแทนการต่อสู้คดีตามกฎหมาย หรือยอมรับการบังคับโทษ ตามคำพิพากษา ซึ่งดูเหมือนว่าบทบัญญัติในเรื่องอายุความดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนิน คดีอาญาบางประเภท และเกิดปัญหาเรื่องการไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญาได้

การกำหนดอายุความสำหรับฟ้องคดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะความร้ายแรง ของการกระทำความผิด อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับการกระทำผิดนั้น รวมทั้งการพิจารณา ในแง่ของการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายในแต่ละประเทศจะกำหนดให้มีอายุความในการฟ้องคดี แต่อาจมีระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป สำหรับการกระทำความผิดฐานต่างๆ โดยทั่วไปการกำหนด อายุความของการกระทำผิดจะมีการกำหนดระยะสั้นหรือยาวแตกต่างกันสอดคล้องกับกฎแห่งการลืม โดยกฎแห่งการลืมนั้นมีหลักว่า “เวลาล่วงเลยไปยิ่งนานเท่าใดความทรงจำก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น” ความยากในการพิสูจน์ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยยิ่งเพิ่มขึ้น โอกาสผิดพลาดยิ่งมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดบางประเภทในบางประเทศ ก็ไม่มีอายุความในการฟ้องคดี หรือกรณีความผิด บางประเภทกฎหมายกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว เช่น กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกระทำความผิดร้ายแรงที่มีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต และตามกฎหมายอาญาประเทศของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการกำหนดให้การกระทำความผิด ฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การกระทำความผิดร้ายแรงฐานฆ่าคนตายโดยทารุณโหดร้าย เช่น การฆ่าผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจในทางเพศ อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ และอาชญากรรมสงคราม ความผิดประเภทดังที่กล่าวมาจะไม่มีอายุความในการฟ้องคดี กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวแล้วเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิด มาดำเนินคดีได้เสมอไม่ว่าระยะเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม

ปัจจุบันประเทศไทยก็ได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการหยุดนับอายุความลงในกรณี ที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีนำมาใช้ในคดีอาญาพิเศษ เช่น คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ⁵ คดีค้ำมนุษย์⁶ คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง⁷ คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายการประมง⁸ กล่าวคือ ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไปในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือระหว่างการพิจารณา คดีของศาล กฎหมายบัญญัติไว้ว่า มิให้นำระยะเวลาที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนี รวมเป็นส่วนหนึ่ง

⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 13

⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 21

⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 25 วรรคสอง

⁸ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 69/2559 เรื่อง การแก้ไขปัญหาการดำเนินคดีความผิด เกี่ยวกับกฎหมายการประมง ข้อ 1

ของอายุความ โดยคดีเหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงของรัฐ เป็นอันตรายและส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับภูมิภาค และระหว่างประเทศ และจากลักษณะความผิดของผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ ในปัจจุบันเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีอิทธิพล ทำให้การหลบหนีจากการถูกดำเนินคดีจึงมิใช่เรื่องยากและมีความสะดวกสบาย มากกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก

จากกรณีดังกล่าว เห็นได้ว่าในประเทศไทยตามกฎหมายอาญาในเรื่องของการกระทำความผิด บางประเภทไม่มีอายุความในการฟ้องคดี หรือการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว ยังไม่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เนื่องจากความผิดบางลักษณะมีผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจหรือความผิดที่สำคัญๆ แต่มีโทษเบาทำให้อายุความสิ้นจนเจ้าหน้าที่ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานให้รัดกุมเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้ศาลเห็นจนสิ้นข้อสงสัยว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดที่มีการดำเนินการในลักษณะที่ซับซ้อนหรือโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ซับซ้อนยากต่อการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้คดีขาดอายุความไม่สามารถฟ้องร้องเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

ในส่วนของการร้องทุกข์ตามกฎหมายในประเทศไทย ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ถ้าไม่ร้องทุกข์ภายในเวลาที่กำหนดเป็นอันขาดอายุความ⁹ เห็นว่าอายุความที่กำหนดนั้นมีระยะเวลาสั้นเกินไป ถ้าผู้เสียหายบางรายที่ไม่ได้รู้กฎหมาย หรือบางคดีต้องใช้ระยะเวลาในการค้นหาพยานหลักฐานที่ต้องใช้ในการร้องทุกข์ หรือผู้กระทำความผิดที่มีความรู้เรื่องกฎหมายประวิงเวลาไปเรื่อยๆ จนทำให้คดีขาดอายุความ จากสาเหตุดังกล่าวเป็นการทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ กฎหมายอาญาของต่างประเทศมีการกำหนดอายุความร้องทุกข์ที่มีระยะเวลายาวนานกว่าประเทศไทย เช่น ประเทศญี่ปุ่น เกี่ยวกับการกระทำความผิดซึ่งต้องร้องทุกข์ จะไม่มีการร้องทุกข์ใดที่สามารถกระทำได้ภายหลังจาก 6 เดือน¹⁰ นับจากวันที่ผู้ร้องทุกข์ทราบตัวผู้กระทำความผิด

⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 235

ดังนั้น เห็นว่าสมควรทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดของบทบัญญัติเรื่องอายุความ ในคดีอาญาที่ประเทศไทยใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และวิเคราะห์ถึงประเด็นที่ควรมีการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและบังคับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย และเพื่อความเป็นธรรมต่อการดำเนินคดีอาญา แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วย

โดยในการศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาหาแนวทางและความเหมาะสม ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องของอายุความในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ในเรื่องการฟ้องคดี การร้องทุกข์ และการบังคับโทษ เพื่อให้กฎหมายมีความเป็นมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับ ของนานาชาติต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของกฎหมายในการกำหนดอายุความ ในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา ในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา ของประเทศไทย

2.4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนด อายุความ ในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ขอบเขตการศึกษา

มุ่งเน้นศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอายุความ มาตรา 95 มาตรา 96 และมาตรา 98 รวมถึงในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอายุความในคดีอาญา โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ในเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดมิให้นำอายุความมาใช้ในคดีอาญาบางประเภท การนับระยะเวลาอายุความ และการขยายอายุความในเรื่องของการร้องทุกข์ เพื่อศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมที่ประเทศไทย ควรจะนำมาปรับใช้

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อาทิเช่น การวิจัยจากตัวบทในรูปแบบของประมวลกฎหมาย หนังสือตำรา วารสาร ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ บทความสื่อสารสนเทศ ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความเหมาะสม

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 5.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของกฎหมายในการกำหนดอายุความในคดีอาญา
- 5.2 ทำให้ทราบการเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ
- 5.3 ทำให้ทราบการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ
- 5.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

วิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎีในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

การกำหนดอายุความในคดีอาญาถือว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการฟ้องร้องคดีกันภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เพราะหากล่วงเลยระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ก็ไม่สามารถดำเนินคดีได้ ดังนั้นการกำหนดอายุความจึงควรกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ในปัจจุบัน การกำหนดอายุความที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี และลงโทษตามกฎหมายได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดอายุความให้มีความเหมาะสมกับสภาพของสังคม เหตุผลในเรื่องอายุความนี้ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่สำคัญ จึงเป็นที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความมาใช้ในการฟ้องร้องในคดีอาญา รวมไปถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาด้วย จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการกำหนดอายุความ ในคดีอาญาของไทย เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และเพื่อนำข้อมูลมาเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องการกำหนดอายุความ ในคดีอาญาของไทย

1. อายุความในคดีอาญา

โดยทั่วไปแล้วทั้งกฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) หรือกฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common law) ต่างก็มีการกำหนดให้คดีอาญามีอายุความ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลในเรื่องกฎแห่งการลืม เหตุผลในเรื่องความคงอยู่ของพยานหลักฐาน ความทรงจำของบุคคล และความจำเป็นในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ ซึ่งอายุความในคดีอาญานั้นหากได้มีการนับอายุความแล้ว จะนับระยะเวลาต่อเนื่องกันไปตลอดโดยไม่มีการหยุดนับ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้ว่าให้มีการหยุดนับอายุความ หากมีพฤติการณ์หรือเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นข้อยกเว้นการนับอายุความในคดีอาญา โดยทั่วไป นอกจากนี้จะมีกรณีความผิดอาญาบางประเภทที่ไม่มีอายุความในคดีอาญา เช่น ความผิดที่ร้ายแรง กระหอบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง เป็นต้น

1.1 ความหมายอายุความคดีอาญา

อายุความ หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้อง ฟ้องคดี หรือดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าถ้าไม่มีการดำเนินการในกำหนดให้ถือว่าขาดอายุความ อันมีผลทำให้ไม่สามารถเรียกร้องฟ้องคดี¹¹ หรือลงโทษผู้กระทำความผิดหรือจำเลยได้อีก ในคดีอาญานั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงเป็นกรณีที่ต้องกำหนดให้มีอายุความ

1.2 ประเภทของอายุความในคดีอาญา

อายุความหลักในคดีอาญา มีด้วยกัน 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องร้อง และอายุความล่วงเลยการลงโทษ¹² ซึ่งในอายุความฟ้องร้องในคดีบางประเภทจะมีอายุความร้องทุกข์บัญญัติไว้อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งอายุความร้องทุกข์นั้นส่วนใหญ่เป็นคดีที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมน้อยกว่าคดีอาญาแผ่นดิน ดังนั้นอายุความร้องทุกข์จึงสั้นกว่าอายุความฟ้องร้องทั่วไป ซึ่งอายุความในคดีอาญา โดยเฉพาะอายุความฟ้องร้องนั้น ยังเป็นปัญหาในการจัดประเภทว่าจัดอยู่ในกฎหมายประเภทใดระหว่างกฎหมายอาญา หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการ เพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น¹³ ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติ หรือเป็นกฎหมายที่ วางหลักเกณฑ์การดำเนินคดีอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแต่เดิมอายุความถือว่าเป็นกฎหมายอาญาสารบัญญัติ เพราะอายุความเป็นกฎหมายที่มีผลให้การกระทำความผิดใดๆ ที่ขาดอายุความลงแล้วฟ้องร้องลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ได้ แต่ต่อมากฎหมายเกี่ยวกับอายุความถือกันว่าเป็นกฎหมาย วิธีสบัญญัติ เพราะอายุความมิได้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา แต่อายุความมีขึ้นโดยเหตุผล เพื่อประโยชน์ของสังคม อย่างไรก็ตามก็มีผู้เห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับอายุความเป็นทั้งกฎหมาย สารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติด้วย กล่าวคือ เป็นกฎหมายสารบัญญัติ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับอายุความลงโทษ และเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดี การสืบพยาน เป็นต้น

¹¹ ญัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์ และ ไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. “อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา”. สำนักงานอัยการพิเศษ ฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญาสำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด. 2550. หน้า 9.

¹² คณิต ฌ นคร. *กฎหมายอาญารากทั่วใบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2556. หน้า 511.

¹³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 47.

1.2.1 อายุความร้องทุกข์

อายุความร้องทุกข์ คือกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหาย ต้องดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้รัฐดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย หากว่าไม่แจ้งความร้องทุกข์ตามที่กำหนดไว้ จะมีผลทำให้คดีขาดอายุความไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีก ซึ่งการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหาย หรือผู้ถูกประทุษร้ายเป็นสำคัญ

1.2.2 อายุความฟ้องคดี

อายุความฟ้องคดี หรืออายุความฟ้องร้อง คือ กำหนดเวลาที่จะฟ้องคดีและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องยังศาล โดยอายุความในการฟ้องคดีอาญานั้น ในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จะมีการบัญญัติกำหนดอายุความในการฟ้องคดีเอาไว้ตามหลักกฎหมายแห่งการลี้ม ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วระยะเวลาล่วงเลยผ่านไปความทรงจำของบุคคลจะเลือนหายไป เป็นปัญหาในเรื่องความคงอยู่ของพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด และเมื่อเวลาผ่านไปจะไม่มีผู้จดจำเหตุการณ์นั้น ๆ ได้อีกต่อไป จึงไม่มีความจำเป็นในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไป นอกจากนี้ การที่ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีกระบวนกรยุติธรรมทางอาญาต้องประสบกับความยากลำบากก็ถือเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอ้อมแล้ว แต่ต่อมาในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เริ่มผ่อนปรนหลักเกณฑ์ ในเรื่องการมีอายุความฟ้องคดีอาญา โดยมีการยกเว้นในความผิดอาญาบางประเภทไม่ให้มีอายุความในการฟ้องคดี เช่น ในประเทศฝรั่งเศส ความผิดเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่น ๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ เช่น การเอาคนลงเป็นทาส การลักพาตัว การทรมาน หรือดูหมิ่นศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์โดยมีเหตุมุ่งใจทางการเมือง ปรัชญา การเหยียดผิว หรือศาสนา¹⁴ ส่วนในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่าคดีอาญาเป็นความผิดที่ถือว่ารบกวนความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม ซึ่งรัฐ (กษัตริย์) เป็นผู้ดูแล การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นการทำแทนกษัตริย์ ซึ่งอายุความในการฟ้องคดีอาญาถือหลักที่ว่าอายุความไม่ใช้กับกษัตริย์ (time dose not run against the king) เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่ากษัตริย์สามารถทำสิ่งใดก็ได้โดยปราศจากความผิด (the king can do no wrong) ดังนั้น แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเพียงใดกษัตริย์ก็ยังสามารถฟ้องคดีได้ กล่าวคือรัฐสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เสมอ ไม่ว่าจะระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตาม

ซึ่งต่อมาหลักการดังกล่าวเริ่มมีการผ่อนปรนยกเว้นในการกำหนดอายุความกับคดีอาญาบางประเภทให้มีอายุความในการฟ้องคดี เพื่อให้การพิสูจน์พยานหลักฐานและการพิจารณาตัดสินคดีเสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เนื่องจากความผิดบางฐานหากปล่อยให้นานไปจะไม่มีใครจดจำเหตุการณ์

¹⁴ Article 211-1, Article 212-1, Article 212-2, Article 212-3 du code penal [nouveau],

ที่เกิดขึ้นได้อันจะทำให้เกิดความยุ่งยากในเรื่องพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิด อันส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม¹⁵

การจำแนกกฎหมายของอายุความฟ้องคดีอาญานั้น มีนักกฎหมาย ให้ความเห็นด้วยกัน 3 ฝ่าย¹⁶ ฝ่ายแรกเห็นว่าอายุความฟ้องคดีอาญา เป็น “เหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว” เนื่องจากการที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ผู้กระทำความผิดได้เผชิญกับความยากลำบาก จึงเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดไปในตัวกฎหมายจึงควรยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดด้วยเหตุนี้อายุความฟ้องร้องคดีอาญาจึงเป็นกฎหมายอาญา แต่นักกฎหมายฝ่ายที่สองเห็นว่าอายุความฟ้องคดีอาญานั้น มีผลต่อพยานหลักฐานในคดีอาญา กล่าวคือ กำหนดเวลาที่ล่วงเลยไปนั้น ทำให้พยานหลักฐานต่างๆ เสื่อมสภาพ ความทรงจำของพยานบุคคลจางหายไป ซึ่งส่งผลต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้ ด้วยเหตุผลด้านพยานหลักฐานดังกล่าว อายุความฟ้องร้องจึงเป็น “เงื่อนไขระงับคดี” เป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่สามเห็นว่าอายุความฟ้องร้องในคดีอาญาเป็นทั้ง “เงื่อนไขระงับคดี” และ “เหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว” ในเวลาเดียวกัน จึงเป็นทั้งกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ในขณะเดียวกัน

1.2.3 อายุความล่วงเลยการลงโทษ

อายุความล่วงเลยการลงโทษ คือ กำหนดเวลาในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาเพื่อรับโทษตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด¹⁷ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ซึ่งหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว แต่ผู้นั้นยังไม่ได้รับโทษหรือรับโทษ ยังไม่ครบถ้วนแล้วหลบหนี ถ้าไม่ได้รับตัวผู้นั้นมารับโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือนับแต่วันที่หลบหนีแล้วแต่กรณีภายในระยะเวลาที่กำหนดจะลงโทษผู้นั้นอีกไม่ได้ ส่วนปัญหาในเรื่องการจัดแบ่งประเภทของอายุความล่วงเลยการลงโทษ ว่าจะเป็นกฎหมายอาญาสารบัญญัติหรือกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญานั้น ซึ่งหากพิจารณาในส่วนของเนื้อหาแล้วนั้น อายุความล่วงเลยการลงโทษไม่ใช่บทบัญญัติที่กำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิด และกำหนดโทษเอาไว้ ซึ่งอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมสภาพของพยานหลักฐาน และการจดจำของพยานบุคคล เนื่องจากผ่านกระบวนการพิจารณาพยานหลักฐานของศาลจนกระทั่งมีคำพิพากษาถึงที่สุด ให้ลงโทษจำเลยแล้ว ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร มีความเห็นว่าอายุความล่วงเลยการลงโทษเป็น “เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว” โดยแท้ และเป็นกฎหมายอาญา¹⁸

¹⁵ อัครวัฒน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. “อายุความในคดีอาญา”. 24 เมษายน 2567. สืบค้นจาก <http://www.krisdika.go.th>.

¹⁶ คณิต ณ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 512.

¹⁷ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 515.

¹⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 513.

2. วิวัฒนาการความเป็นมาในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

2.1 ยุคก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา

2.1.1 กฎหมายลักษณะโจร¹⁹

ถือว่าเป็นกฎหมายอาญาฉบับแรกของประเทศไทย ประกาศใช้ในยุคนสมัยสุโขทัย โดยจารึกไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 38 เมื่อปี 1880 ถึง 2000 กฎหมายฉบับนี้มีบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุความในคดีอาญาไว้ กล่าวคือ กำหนดให้อายุความในคดีอาญามีกำหนด 10 ปี ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดร่วมกับโจร หรือรู้เห็นว่าโจรกระทำความผิด ก็จะต้องนำเรื่องมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายใน 10 ปี เพื่อลงโทษแต่ถ้าไม่ได้นำความมาแจ้งภายในกำหนด ก็ให้ลงโทษปรับเท่านั้น กฎหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่านับแต่ประเทศไทยประกาศใช้กฎหมายอาญาก็มีบทบัญญัติเรื่องอายุความบังคับใช้เป็นกรอบระยะเวลาให้ผู้เสียหายนำคดีไปแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายในเวลาที่กำหนด มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ แต่กฎหมายในยุคนั้น แม้จะมีการฟ้องเกินกำหนด ซึ่งจะส่งผลให้นำผู้กระทำความผิดมาลงโทษอาญาอื่นไม่ได้ แต่ก็ยังคงลงโทษปรับได้ มิใช่คดีขาดอายุความ แล้วศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องดังเช่นประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน

2.1.2 กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์²⁰

เป็นกฎหมายของพระเจ้ามังรายกษัตริย์ของล้านนา เมื่อ พ.ศ. 1835 ได้บัญญัติถึงอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญาไว้ โดยทุกฐานความผิดจะมีอายุความ 20 ปี เท่ากัน แต่หากได้มีการว่ากล่าวหรือมีการยอมรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงของคู่ความ ก็สามารถดำเนินคดีได้แม้จะเกิน 20 ปี แล้วก็ตาม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอายุความในสมัยกฎหมายพระเจ้ามังราย กฎหมายได้กำหนดอายุความฟ้องร้องไว้ 20 ปี ซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่นานที่สุดตามกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบัน แต่มีข้อสังเกตว่าอายุความมิได้กำหนดไว้ตายตัวแน่นอน เมื่อพ้นกำหนด 20 ปี นับแต่วันกระทำความผิดแล้ว จะไม่สามารถฟ้องดำเนินคดีได้ อันจะทำให้คดีขาดอายุความ ดังเช่น กฎหมายอาญา ในปัจจุบัน แต่จากบทบัญญัติดังกล่าว หากมีการรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นของคู่ความ ก็อาจดำเนินการฟ้องร้องได้แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตามเสมือนว่ากฎหมายไม่ได้กำหนด อายุความไว้

¹⁹ ประเสริฐ ฤ น นคร. งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ฤ น นคร. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2534. หน้า 50-51

²⁰ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 12.

2.1.3 กฎหมายตราสามดวง²¹

ประมวลกฎหมายในรัชกาลที่ 1 พ.ศ.2347 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความ ในกฎหมายพระอัยการ ลักษณะรับฟ้อง ซึ่งมีบัญญัติว่า แต่ละฐานความผิดจะต้องนำคดีมาฟ้องร้อง ภายในระยะเวลาเท่าใด มิฉะนั้น ห้ามมิให้รับฟ้องและดำเนินคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษอีกต่อไป ซึ่งหลักเกณฑ์การกำหนดอายุความของกฎหมายตราสามดวง มีความใกล้เคียงกับกฎหมายอาญา ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ กำหนดอายุความ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง ระยะเวลา โทษฐานความผิด หากกระวางโทษตามกฎหมายสูง กำหนดระยะเวลาการฟ้องร้องคดีก็จะนานตามไปด้วย

2.1.4 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127²²

หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความและที่จะลงโทษในคดีอาญา²³ “ความชอบธรรมที่จะฟ้องร้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น”²⁴ การฟ้องร้องคดีอาญานั้น ถ้ามีได้อื่นฟ้องคดี ต่อศาลภายในเวลาที่ท่านได้ตั้งไว้เป็นกำหนดไซ้ ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ อย่าให้ศาลรับไว้ พิจารณาเลย²⁵ และอายุความนั้น ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ตามประเภทคดีต่างกัน ดังนี้ คือ

- (1) คดีที่มีความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ฟ้องได้ในสี่สิบปี
- (2) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงสี่สิบปี ให้ฟ้องได้ในสิบห้าปี
- (3) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเดือนหนึ่งขึ้นไปจนถึงเจ็ดปี ให้ฟ้องได้ในห้าปี
- (4) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษอย่างอื่น นอกจากที่ว่่ามานี้ ให้ฟ้องได้ในหนึ่งปี

เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือ ระหว่างร้องขอต่อศาลด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นเวลาหยุดอายุความ มิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าในอายุความ

²¹ คำกร เลี้ยงสังธรรม. *กฎหมายตรา 3 ดวง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันปรีดี พนมยงค์. 2548.

²² พระบริรักษ์นิตินิเทศ. *กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127*. พระนคร: ทิพยโอสถสถาน. 2478. หน้า 54-58.

²³ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 77

²⁴ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 78

²⁵ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 79

คดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าผู้ที่ควรร้องทุกข์ได้ตามกฎหมายรู้เรื่องความผิด และรู้จักผู้กระทำความผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์พ้นสามเดือนไป ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ²⁶

คดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าได้ถอนฟ้องหรือได้ยอมความต่อกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไซ้ ท่านว่าหมดความชอบธรรมที่จะเอาคดีนั้นมารื้อร้องฟ้องต่อไป²⁷

ผู้ใดศาลได้พิพากษาให้ลงโทษ และยังไม่ได้ตัวมันมาลงโทษตามคำพิพากษาจนล่วงเลยพ้นเวลาที่ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว ท่านว่าเป็นอันเวลาล่วงเลยเสียแล้วให้ยกเลิกอย่างลงโทษแก่มันตามคำพิพากษานั้นเลย²⁸

- (1) โทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ยี่สิบปีเป็นพันกำหนด
- (2) โทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี สิบห้าปีเป็นพันกำหนด
- (3) โทษอย่างอื่นๆ ห้าปีเป็นพันกำหนด

กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญานั้น ท่านให้นับตั้งแต่วันพิพากษาโทษอันเป็นคำพิพากษาขั้นที่สุดของคดีเรื่องนั้น หรืออีกนัยหนึ่งท่านให้นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องโทษนั้นพ้นอาญาไป แต่ท่านมิให้นับเวลาที่การลงอาญาไว้ตามกฎหมายนั้น เข้าในเวลาล่วงเลยการลงอาญา²⁹

เวลาล่วงเลยในการลงอาญานั้น เป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มีเหตุการณ์เหล่านี้ คือ³⁰

- (1) เมื่อจับตัวผู้ต้องโทษได้
- (2) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีตำแหน่งหน้าที่ให้ลงอาญาได้สั่งให้ทำโทษ

ถ้ากำหนดอายุความก็ดี กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญาก็ดี ต้องหยุดด้วยประการใดๆ ท่านให้ตั้งต้นนับกำหนดไปใหม่แต่วันที่หยุดนั้น³¹

กำหนดอายุความและกำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาญานี้ ถึงผู้ต้องหาจะมีได้ข้อร้อง ก็คงใช้ตามบทบัญญัติทุกประการ³²

²⁶ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 80

²⁷ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 81

²⁸ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 82

²⁹ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 83

³⁰ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 84

³¹ “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 85

³² “เรื่องเดียวกัน”. มาตรา 86

2.2 ยุคหลังใช้ประมวลกฎหมายอาญา

การจัดทำประมวลกฎหมายอาญาของไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายขึ้น โดยนำระบบกฎหมายซีวิลลอว์ตามแบบประเทศในภาคพื้นยุโรป มาเป็นแนวในการปฏิรูประบบกฎหมายของประเทศไทย เหตุผลของการจัดทำประมวลกฎหมายนั้น มีอย่างน้อย 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อรวบรวมบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยลักษณะเดียวกัน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ เข้าไว้เป็นหมวดหมู่ในประมวลกฎหมายอันเดียวกัน เช่น ในทางอาญากฎหมายอาญาของสยามประกอบด้วยกฎหมายโบราณหลายฉบับ แต่ละฉบับก็บัญญัติลักษณะความผิดแต่ละความผิดเป็นฐานๆ ไป เช่น ลักษณะวิวาท ลักษณะอาญาหลวง ฯลฯ

จนเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2500 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายฉบับที่ใช้มาจนถึงปัจจุบัน

3. แนวคิดในการกำหนดอายุความในคดีอาญา

การกำหนดอายุความในแต่ละประเทศทั้งในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ก็มีความแตกต่างกันไปอีก โดยขึ้นอยู่กับลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับการกระทำความผิดนั้นๆ รวมทั้งการพิจารณาในแง่ของการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี ในส่วนของแนวคิดของระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จะเน้นให้มีอายุความในการฟ้องคดีอาญาแต่มีเหตุผลที่สำคัญเป็นที่ยอมรับร่วมกันในการกำหนดอายุความในคดีอาญาดังนี้³³

3.1 กฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli)

มีแนวคิดที่ว่า เมื่อเกิดคดีขึ้นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดควรกระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ยิ่งเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ความทรงจำเกี่ยวกับพยานหลักฐานก็ยิ่งน้อยลงหรือไม่อาจนำพยานมาสืบได้เพราะพยานหลักฐานอาจสูญหายไปตามกาลเวลา และความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปก็ลดลง โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการนำพยานบุคคลมาสืบย่อมมีมาก ทำให้เกิดความยุ่งยากในการนำสืบพิสูจน์ทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย และการที่ผู้กระทำความผิดต้องหลบหนีอยู่จนพ้น เวลาที่กำหนดไว้ย่อมเป็นการทรมานผู้นั้นพอสมควรถือเป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรลงโทษซ้ำอีก นอกจากนี้การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไป

³³ จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2536. หน้า. 1054 - 1056.

และไม่ได้กระทำความผิดอีกจนพ้นกำหนดเวลาตามกฎหมาย เป็นการแสดงว่าผู้นั้น ได้ระมัดระวัง ความประพฤติของตนที่จะไม่ไปกระทำความผิดขึ้นอีก ถือเป็นนโยบายทางอาญาที่มีผลในทางป้องกัน ความผิดอาญาอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เหตุผลดังกล่าวยังมีผู้คัดค้านโดยเห็นว่า การไม่ลงโทษ ผู้กระทำความผิดเพราะล่วงเลยกำหนดเวลาตามกฎหมายเป็นการคาดคะเนที่ปราศจาก มูลความจริง โดยเฉพาะผู้ที่กระทำผิดเป็นนิสัย จึงไม่ควรให้มีอายุความในความผิดบางเรื่อง ดังนั้น ในบางกรณี ที่กฎหมายเห็นว่าจะมีความจำเป็นและสมควร จึงยกเว้นให้กรณีนั้นไม่มีอายุความ ให้หยุดนับอายุความ หรือให้ขยายอายุความออกไป

สำหรับระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) จะมีแนวคิดเกี่ยวกับ อายุความ ในคดีอาญาแตกต่างออกไป โดยถือว่าการฟ้องคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐที่จะเข้ามาดำเนินการ ในเวลาใด ก็ได้เพื่อดูแลความสงบสุขของสังคมตามหลัก กษัตริย์ (หรือรัฐ) ย่อมสามารถลงโทษ ผู้กระทำความผิดได้เสมอไม่ว่าเวลาจะผ่านไปเนิ่นนานเท่าใด โดยยอมรับว่าอายุความเป็นสิ่งที่สำคัญ ต่อความผาสุกของสังคม ข้อจำกัดในเรื่องการฟ้องคดีด้วยเหตุแห่งการล่วงเลยของกาลเวลาจะเกิดขึ้น เฉพาะเท่าที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดยกเว้นไว้อย่างชัดเจนเท่านั้น และจะใช้กับความผิดที่เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายเสมอ³⁴ ผู้พิพากษาสามารถหยิบยกขึ้นมา พิจารณาได้เองแม้คู่ความไม่ได้กล่าวอ้าง

3.2 กฎแห่งการลงโทษ

เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิดอาญาอันเป็นการกระทบต่อความสงบสุขของสังคม และเป็นการกระทำความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ บุคคลนั้นก็สมควรที่จะต้องได้รับโทษ สำหรับการกระทำความผิดความผิดนั้น ซึ่งเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องนำตัว ผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้และต้องกระทำอย่างรวดเร็ว การลงโทษอย่างรวดเร็ว นั้น อาจมีผลดีกว่า การลงโทษอย่างรุนแรง เพราะจะได้เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ได้อย่างรวดเร็ว โทษทางอาญามีลักษณะที่ร้ายแรงและทำให้ผู้ต้องโทษได้รับความเสียหาย การกำหนดโทษ จึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับการกระทำที่ผู้ต้องโทษได้กระทำลง กล่าวคือ การกระทำจะต้อง เป็นการมุ่งร้ายต่อสังคมโดยรวม ทำลายความสงบสุขหรือก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชุมชน การลงโทษ จึงเป็นวิธีการตอบโต้ของชุมชนต่อผู้ละเมิดต่อกฎระเบียบของชุมชนนั้น ๆ (a means of expressing social disapproval or reaction)³⁵

³⁴ อรุณี อนันตชัยศิลป์. *อายุความในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2542. หน้า 11.

³⁵ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. *ปัจจัยที่ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ*. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการ ยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 4. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2542. หน้า 14.

การกำหนดโทษนั้นมิใช่อยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นโทษถึงชีวิต (ประหารชีวิต) โทษต่อเสรีภาพ (จำคุกและกักขัง) หรือโทษแก่ทรัพย์สิน (ปรับและริบทรัพย์) โดยการกำหนดโทษนั้นก็เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ

กฎแห่งการลงโทษนี้เป็นกฎของธรรมชาติที่ว่าผู้กระทำความผิดย่อมหลบหนีไปให้พ้นเงื้อมมือของกฎหมาย ถือว่าผู้กระทำความผิดหลบหนีไปยิ่งเนิ่นนานเท่าใดก็ยิ่งเป็นการทรมานแก่เขาเรื่อยๆ ไป การทรมานในที่นี้ก็คือการต้องหลบๆ ซ่อนๆ จนกว่าความผิดจะหมดอายุความ การคอยนับอายุความด้วยอาการทรมานถือเป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรที่จะลงโทษซ้ำอีก อาจกล่าวได้ว่าการหลบหนีซ่อนตัวเป็นการทุกข์ทรมานถือว่าการลงโทษโดยธรรมชาติ ขณะที่การถูกคุมขังเป็นการลงโทษตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามการหลบหนีจนขาดอายุความนี้ มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่าผู้กระทำความผิดได้รับผลดีหลังจากต้องหลบๆ ซ่อนๆ กล่าวคือ เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้องแล้วจึงเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดแล้ว³⁶ ดังนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ต้องหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมเป็นการลงโทษอยู่ในตัวแล้ว

3.3 กฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรมนี้เป็นไปตามหลักศาสนาที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความชั่วคือการต้องถูกทรมาน ผู้กระทำประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกระทำต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินของเขา ย่อมถูกความรู้สึกที่รับผิดชอบของตนเองคอยกระตุ้นเตือนให้เขานึกถึงความผิดนั้นของตนอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้จะรอดพ้นจากเงื้อมมือของกฎหมายไปได้ก็ยังถูกความรู้สึกบาปกลัวคุกตะรางเกาะกินใจอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้กระทำความผิดที่หลบหนีอาญาแผ่นดิน หรือต้องโทษจำคุกสำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไป และหลบหนีโทษทัณฑ์นั้นไปก่อนครบกำหนด ย่อมจะระมัดระวังให้ตนต้องกระทำความผิดซ้ำอีก เพราะนอกจากต้องทุกข์ทรมานที่ต้องหลบซ่อนตัวแล้ว ยังกลัวโทษสำหรับความผิดซ้ำสองด้วย และโทษสำหรับการกระทำความผิดซ้ำย่อมจะหนักกว่าเดิม

4. มาตรการเกี่ยวกับอายุความ

อายุความในคดีอาญาเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น การแก้ไขหลักเกณฑ์เรื่องอายุความ ในคดีอาญาของกฎหมายไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง การบังคับอายุความตามหลักทั่วไป รวมถึงการวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสีย และพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยประกอบ ซึ่งแบ่งพิจารณาตามมาตรการต่างๆ ดังนี้

³⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

4.1 การเพิ่มอายุความ³⁷

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงอายุความตามกฎหมายอาญาที่มีผลบังคับใช้อยู่ในขณะนั้นให้มีระยะเวลามากขึ้น มาตรการนี้ทำให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมมีระยะเวลามากขึ้นในการดำเนินคดีและในการนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เพิ่มโอกาสให้เจ้าพนักงานสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ก็อาจส่งผลเสียต่อการบริหารจัดการคดีได้ เนื่องจากอายุความที่มากขึ้นอาจทำให้คดีแต่ละคดีสำเร็จเสร็จสิ้นล่าช้ากว่าเดิม อันเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากรบุคคลมากขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อการบริหาร ความยุติธรรมให้กับคู่ความในคดี มิฉะนั้นแล้ว ก็ควรจะพิจารณามาตรการต่างๆ ที่เร่งรัดการจัดการคดีของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมควบคู่ไปด้วย เช่น การกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอน ของการดำเนินคดี โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ไม่ส่งผลต่อเนื้อหาของคดี การพัฒนาองค์กรและตัวบุคคล ในกระบวนการยุติธรรม ให้มีการทำงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องสัมพันธ์กัน เป็นต้น ทั้งนี้ การพิจารณาว่าควรจะเพิ่มอายุความในความผิดฐานใด ต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในทางปฏิบัติโดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ว่าความผิดในลักษณะใดหรือในฐานใดจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินคดีมากกว่าปกติ มิใช่พิจารณาจากอัตราโทษตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เช่น ในฐานความผิดที่การดำเนินคดีจะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายฝ่าย ควรจะกำหนดให้มีอายุความมากกว่าปกติ ในฐานความผิดที่โดยลักษณะของการกระทำความผิดมีความซับซ้อน ยากต่อการตรวจสอบและจับกุม อย่างเช่น การให้สินบนเจ้าพนักงานโดยผู้มีอำนาจทางการเมืองหรือการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ฯลฯ โดยจะต้องมีการศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังโดยผู้ที่มีประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานจริง และต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระยะเวลาของอายุความให้เหมาะสมกับ สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4.2 การขยายอายุความ³⁸

การเปิดโอกาสให้มีการขยายระยะเวลาของอายุความออกไปจากระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมาตรการนี้จะเกิดขึ้นในกรณีใดกรณีหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจงเท่านั้น โดยจะกำหนดไว้ อย่างชัดเจนในกฎหมาย ไม่ใช่หลักทั่วไปที่จะใช้ดุลพินิจขยายอายุความได้อย่างอิสระ จากการศึกษาพบว่ามาตรการดังกล่าว มักกำหนดให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจออกคำสั่งให้มีการขยาย อายุความ โดยจะต้องมีคำสั่งก่อนที่คดีจะขาดอายุความ อย่างไรก็ตาม มาตรการดังกล่าวไม่ค่อยถูกนำมาใช้เป็นมาตรการยกเว้นของอายุความตามกฎหมายอาญา อาจเป็นเพราะการเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลพินิจ อาจก่อให้เกิดมาตรฐานที่แตกต่างกันได้โดยง่าย กฎหมายอาญาส่วนมากจึงให้ความสำคัญกับมาตรการ

³⁷ ตามพงศ์ ขอบอิสระ. “ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา”. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 40(1). หน้า. 113.

³⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

อายุความสะดุดหยุดอยู่และการกำหนดให้ความผิดบางฐานไม่มีอายุความ มาตรการนี้ มีข้อดีในเรื่องของความยืดหยุ่น ซึ่งจะช่วยให้เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากการขยายอายุความเป็นการช่วยเพิ่มเวลาในการตรวจสอบพยานหลักฐานต่างๆ และติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ควรใช้มาตรการดังกล่าวภายในขอบเขตที่เหมาะสมเพราะการขยายอายุความที่มากเกินไปจนความจำเป็นย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกและการบริหารจัดการคดี ประกอบกับอาจก่อให้เกิดมาตรฐานในการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้น หากนำมาใช้ ก็ควรต้องกำหนดขอบเขตหรือเงื่อนไขในการบังคับใช้ให้เหมาะสมหรือกำหนดให้ใช้เฉพาะในบางกรณีเท่านั้นเช่น เป็นคดีที่มีความสำคัญและปรากฏข้อเท็จจริงว่าหากมีการขยายอายุความแล้วจะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างแน่นอน เป็นต้น

4.3 การกำหนดให้ไม่มีอายุความ³⁹

โดยทั่วไปแล้วกฎหมายอาญาของประเทศจะมีการบัญญัติอายุความในคดีอาญาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอายุความฟ้องคดี หรืออายุความลงโทษ การลงโทษ ว่าหากไม่ได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาฟ้องคดีในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษมารับโทษในเวลาที่กำหนด จะทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีหรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิด หรือผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษดังกล่าว แต่ถึงอย่างไรก็ตามมีหลายประเทศที่กำหนดให้ความผิดบางฐานเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ

ความผิดที่ไม่มีอายุความตามกฎหมายต่างประเทศ

1) ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide)

ตามกฎหมายระหว่างประเทศอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) เป็นอาชญากรรมและการกระทำความผิดอาญาต่อสากล หรือความสงบเรียบร้อยของโลก⁴⁰ อาชญากรรมและการกระทำความผิดประเภทนี้มักจะเป็นการกระทำความผิดโดยกลุ่มบุคคลที่อยู่ในระดับผู้นำ หรือกลุ่มผู้มีอำนาจในการปกครองรัฐ ซึ่งกระทำผิดในลักษณะที่สร้างความเสียหายให้ประชาคมระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สิน และเพราะผลแห่งความรุนแรงนี้เองทำให้ประชาคมโลกต้องการนำตัวผู้กระทำความผิดเหล่านี้มาดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย แม้ว่ากรกระทำของผู้กระทำความผิดเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ชอบธรรมตามกฎหมายภายในของผู้กระทำความผิดก็ตาม ทั้งนี้ เพราะผู้กระทำความผิดเหล่านี้กระทำในนามของรัฐ

³⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

⁴⁰ พงศ์ธร บุญอารีย์. *กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา* กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2540. หน้า 96.

2) ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (Crime against Humanity)

อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ คือ การกระทำใดๆ ที่กระทำต่อพลเรือน โดยการกระทำที่ร้ายแรงที่สุดก็คือการสังหารหมู่ (Massacre) ซึ่งจัดว่าเป็นการกระทำหนึ่งอันเป็นอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แต่อาชญากรรมต่อมนุษยชาตินั้น มีขอบเขตของการกระทำที่กว้างกว่าอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ กล่าวคือ อาชญากรรมต่อมนุษยชาตินั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่มุ่งต่อการทำลายล้างกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการกระทำที่ทารุณโหดร้ายต่อพลเรือนโดยทั่วไป และยังรวมถึงการกระทำที่เป็นการต่อต้านทางการเมือง⁴¹ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ อาชญากรรมอันเป็นการต่อต้านมนุษยชาติ ได้แก่ การกระทำที่เป็นการกระทำภายใต้นโยบายของรัฐและเป็นการกระทำที่มีผลกระทบเป็นวงกว้างที่มุ่งกระทำต่อพลเรือน โดยเป็นการกระทำอันทารุณโหดร้าย และเป็นการกระทำที่กระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยทำให้ถูกเหยียดหยาม หรือถูกลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดทั้งกฎหมายมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law) และกฎหมาย สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Law) อันเป็นการต้องห้ามกฎหมายระหว่างประเทศ และผู้กระทำสมควรต้องถูกลงโทษไม่ว่าจะได้กระทำการดังกล่าวในภาวะสงครามหรือไม่ก็ตาม⁴² ธรรมนูญแห่งกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ มาตรา 7 ได้กำหนดให้การกระทำใดๆ ต่อไปนี้เป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ⁴³

- (1) การฆ่าคนตายโดยเจตนา
- (2) การทำลายล้าง ซึ่งรวมถึงการขัดขวางมิให้ประชาชนได้รับอาหารหรือยา ซึ่งสังเกตเห็นได้ว่าจะนำไปสู่การทำลายล้างส่วนหนึ่งของประชากร
- (3) การบังคับให้ผู้อื่นตกเป็นทาส หรือการใช้อำนาจแห่งความเป็นเจ้าของเหนือบุคคลอื่นรวมทั้งการค้าคน
- (4) การบังคับโยกย้ายหรือการเนรเทศประชากร หรือบังคับให้ประชากรต้องย้ายออกจากพื้นที่ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยปราศจากเหตุที่ชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศ
- (5) การกักขังจองจำหรือทำให้สูญเสียอิสรภาพทางร่างกายร้ายแรง ที่เป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ

⁴¹ Werle. From Principles of International Criminal Law. The Hague: Asser Press. 2005. p.216.

⁴² Cassese, Antonio. From International Criminal Law. Oxford: Oxford University Press. 2003. p.64.

⁴³ ปกป้อง ศรีสันทิต. คำอธิบายกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา. 2556. หน้า 67-69.

(6) การทารุณกรรม ตามนิยามที่ว่าเป็นการจงใจก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรงต่อร่างกายหรือจิตใจต่อบุคคลที่ถูกคุมขัง หรืออยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

(7) การข่มขืน การทำให้ตกเป็นทาสทางเพศ บังคับให้เป็นโสเภณี การบังคับให้ตั้งครรภ์ การบังคับให้ทำหมัน หรือการใช้ความรุนแรงทางเพศในรูปแบบอื่นใดที่เป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงในระดับที่เทียบเคียงกัน

(8) การรังควานกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ หรือหมู่คณะที่รวมกันด้วยเหตุผลทางการเมือง เผ่าพันธุ์ ศิวีสี ตามชนชาติส่วนน้อย ตามวัฒนธรรมประเพณี ตามความเชื่อศรัทธาทางศาสนา ตามมิติทางเพศ หรือด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลว่า การรังควานดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาใดๆ ที่บัญญัติไว้ในธรรมนูญกรุงโรม

(9) การใช้กำลังบังคับบุคคลให้สูญหาย การจับกุมคุมขัง การกักตัวหรือลักพาตัวบุคคล หรือทำให้บุคคลอื่นสูญเสียชีวิตไม่ว่าจะกระทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือผู้เห็นแล้วเพิกเฉยของหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรทางการเมือง เมื่อเกิดกรณีดังกล่าวแล้วยังกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

ก. การปฏิเสธ ไม่รับรู้ต่อบุคคลที่ถูกจับกุมคุมขัง

ข. การปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับชะตากรรมของบุคคลที่สูญหายไป โดยมีเจตนาที่จะให้บุคคลนั้นไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในระยะที่ยาวนาน

(10) การเหยียดสีผิว หรือการกระทำอื่นๆ อันไร้มนุษยธรรม ภายในในบริบทของระบบที่จัดตั้งเป็นระบบที่กดขี่ข่มเหงและครอบงำความคิดอย่างเป็นระบบ โดยกลุ่มชนอีกพันธุ์หนึ่ง ที่กระทำต่อมนุษย์อีกพันธุ์หนึ่ง โดยเจตนาเพื่อจะดำรงไว้ซึ่งระบบดังกล่าว

(11) การกระทำที่ไร้มนุษยธรรมอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพหรือจิตใจ

การกระทำความดังกล่าวข้างต้นถือเป็นอาชญากรรมอันเป็นการต่อต้านมนุษยชาติได้ไม่ว่าความผิดจะได้กระทำในยามสงบหรือในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธก็ตาม เนื่องจากไม่มีข้อกำหนดใดๆ ว่าอาชญากรรมอันเป็นการต่อต้านมนุษยชาตินั้น เกิดขึ้นได้เฉพาะแต่ในยามที่เกิดความขัดแย้งถึงขั้นต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธเท่านั้น ดังนั้นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและน่ากลัวต่อสาธารณชนและสังคมจึงไม่มีอายุความ

3) ความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม

กฎหมายสงครามแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ⁴⁴

(1) Jus ad bellum เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิที่จะนำไปสู่การดำเนินสงคราม (Right to Wage War) สิทธิที่จะไปสู่การดำเนินสงครามได้ คือ จะต้องมิเหตุที่ชอบธรรม ในการทำสงคราม ซึ่งอะไรเป็นเหตุชอบธรรมนั้นก็ยังมีความเห็นแตกต่างกันไป

(2) Jus in bello เป็นหลักเกณฑ์ว่าด้วยการทำสงคราม และเป็นหลักทางมนุษยธรรมที่จะต้องปฏิบัติในช่วงเวลาสงคราม ซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ในลักษณะของจารีตประเพณี

ในกรณีที่มีการละเมิดหลักเกณฑ์บางหลักเกณฑ์ของการทำสงคราม “Jus in bello” อย่างร้ายแรงแล้ว ผู้ที่กระทำการละเมิดก็จะถูกดำเนินคดีในฐานะที่เป็นอาชญากรรมสงคราม สำหรับประเทศที่มีได้เป็นภาคีของสนธิสัญญา ก็ยังคงมีความผูกพันในฐานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการทำสงคราม

ในส่วนที่เกี่ยวกับอาชญากรรมสงคราม สามารถแบ่งแยกได้ที่มาของกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้เป็น 2 ที่มาด้วยกัน คือ กฎหมายแห่งเฮก (Law of Hague) และกฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva) ดังนี้⁴⁵

(1) กฎหมายแห่งเฮก (Law of Hague) คือ หลักกฎหมายสงคราม ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ ของคู่สงคราม ในการดำเนินการทำสงคราม รวมทั้งจำกัดสิทธิของคู่สงครามในการเลือกวิธี (method) และวิถีทาง (means) ในการทำสงคราม เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับความเสียหาย

(2) กฎหมายแห่งเจนีวา (Law of Geneva) กฎหมายแห่งเจนีวา ได้บัญญัติขึ้นเพื่อทำให้เกิดความแน่ใจว่าจะมีการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมกับผู้ที่ไม่ใช่ทหาร และ ผู้ที่เป็นทหาร รวมทั้งปกครองบุคคลบางประเภทและเพื่อลดความทารุณโหดร้ายของสงครามด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความแตกต่างของกฎหมายแห่งเฮกและกฎหมายแห่งเจนีวา กฎหมายแห่งเฮก หมายถึง กฎหมายสงคราม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสร้างกฎเกณฑ์ในการทำสงคราม

⁴⁴ กรรณิรมย์ สุนทรนาริน. ศาลอาญาระหว่างประเทศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2542. หน้า 109.

⁴⁵ “เรื่องเดียวกัน”

ส่วนกฎหมายแห่งเจนีวา หมายถึง กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการปกป้องผู้ประสบภัยจากสงคราม ซึ่งมีทั้งพลเรือน ทหาร เซลยศึก ที่ได้รับบาดเจ็บหรือป่วยไข้ โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการดำเนินการเพื่อปฏิบัติต่อผู้ประสบภัยจากสงคราม⁴⁶

ดังนั้น กฎหมายแห่งเจนีวา จึงอาจถือได้ว่าเป็นกฎหมายตราสารบัญญัติ ที่กำหนดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ทางมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ในกรณีมีการละเมิดกฎหมายเจนีวาอย่างร้ายแรง ก็อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบของปัจเจกชนและเป็นความผิดที่อยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลอาญาระหว่างประเทศ

ลักษณะของการกระทำผิดที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำอาชญากรรมสงคราม ได้ปรากฏอยู่ในธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์ก และธรรมนูญศาลยูโกสลาเวีย ซึ่งอาจใช้เป็นหลักการในการพิจารณา ลักษณะและคำจำกัดความของอาชญากรรมสงครามอันเป็นความผิดที่ศาลอาญา ระหว่างประเทศ มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีได้ดังต่อไปนี้ คือ⁴⁷

(1) ในธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์ก ได้ให้คำจำกัดความของการกระทำที่ถือได้ว่าเป็น “อาชญากรรมสงคราม” ไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6 ของธรรมนูญศาลนูเรมเบิร์ก โดยถือว่าการกระทำดังต่อไปนี้เป็นอาชญากรรมสงคราม

ก. การฆาตกรรม เซลยศึก บุคคลในทะเล ตัวประกัน และประชาชน ในดินแดนที่ถูกยึดครอง

ข. การทารุณกรรม เซลยศึก บุคคลในทะเล ตัวประกัน และประชาชน ในดินแดนที่ถูกยึดครอง

ค. การขนย้ายประชาชนในดินแดนที่ถูกยึดครองไปใช้แรงงานทาส

ง. การปล้นสะดมทรัพย์สินของรัฐหรือเอกชน

จ. การทำลายเมือง หมู่บ้านอย่างราบเรียบ

⁴⁶ Richard L. Fruchterman. From "Enforcement the difference between the laws of War and the Geneva Convention," 13 The Georgia Journal of International and Comparative Law, 304. 1982. p.30.

⁴⁷ วินัย หิมสุหรี. การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 84-85.

(2) ในธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนดให้การผิดพันธกรณี อย่างร้ายแรงของอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 เป็นความผิดที่ศาลระหว่างประเทศมีอำนาจที่จะดำเนินคดีต่อบุคคลที่ก่อหรือสั่งการให้ก่อการละเมิดอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวา ตามมาตรา 2 ของธรรมนูญศาลยุติธรรม ดังนี้⁴⁸

- ก. การฆาตกรรมโดยเจตนา
- ข. การทรมานหรือปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม รวมถึงการทดลอง ทางชีววิทยา
- ค. การทำให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรืออนามัยอย่างร้ายแรงหรืออย่างทนทุกข์ทรมาน โดยเจตนา
- ง. การทำลายและการเวนคืนทรัพย์สินอย่างกว้างขวางโดยไม่มีความจำเป็นทางทหาร และซึ่งได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยผลการ
- จ. การบังคับให้เชลยศึกหรือพลเรือนเข้าไปรับใช้ในกองกำลังของประเทศที่เป็นศัตรู

อาชญากรรมและการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านี้ ถือเป็นอาชญากรรมและการกระทำความผิดอาญาที่รุนแรงที่สุดเพราะเป็นอาชญากรรมที่มุ่งทำลายล้างมวลมนุษยชาติและทุกรัฐต่างก็ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการกระทำความผิดประเภทนี้ เช่นในกรณีอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์นั้น ถือเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงที่สุด จึงทำให้ทุกๆ รัฐในสังคมระหว่างประเทศมีเขตอำนาจศาล ตามหลักสากลที่จะพิจารณาคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ และอาชญากรรมประเภทนี้ยังเป็นไปตามหลักสากลที่จะพิจารณาคดีต่อผู้กระทำความผิดได้ และอาชญากรรมประเภทนี้ยังเป็นข้อยกเว้นของหลักไม่มีอายุความที่จะนำมาจำกัดการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอันเป็นการกำหนดอายุความ โดยพิจารณาจากความร้ายแรงกระทบต่อมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ⁴⁹

4.4 อายุความสะดุดหยุดอยู่⁵⁰

อายุความในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบจารีตประเพณี (Common Law) ใช้คำว่า “statute of limitations” แต่ในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ใช้คำว่า “prescription” หรือ “prescriptive period” ซึ่งการนำอายุความในคดีอาญามาใช้ด้วยเหตุผลเพื่อความเป็นธรรม และความแน่นอนในการดำเนินคดี อย่างไรก็ตามยังมีข้อถกเถียงกันเกี่ยวกับเรื่องการที่ไม่สามารถดำเนินคดีอาญากับผู้ที่กระทำความผิดอาญาร้ายแรง⁵¹ และความผิดดังกล่าว

⁴⁸ “เรื่องเดียวกัน”

⁴⁹ พงศ์ธร บุญอารีย์. *กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา*. หน้า 100.

⁵⁰ ตามพงศ์ ขอบอิสระ. *ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา*

⁵¹ ญรัฐสา ฉัตร ไพบูลย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. *อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา*. หน้า 9.

ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมอย่างร้ายแรง เพราะเหตุขาดอายุความฟ้องคดี จึงมีการนำเรื่อง การหยุดอายุความไว้มาใช้บังคับ ทำให้สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ หากว่า มีพฤติการณ์ หรือเหตุการณ์ใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะในความผิดอาญาร้ายแรง จำเป็นต้องมีการนำตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลย มาลงโทษ เช่น กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรม อายุความจะหยุดนับจนกระทั่ง ผู้กระทำความผิดกลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม กรณีผู้กระทำความผิดหรือจำเลยวิกลจริต อายุความจะหยุดนับจนกระทั่งผู้กระทำความผิดหรือจำเลยพ้นจากการเป็นบุคคลวิกลจริต กรณีที่ผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหาหรือจำเลย ถูกควบคุมตัวโดยคำสั่งของหน่วยงานของรัฐในเขต อำนาจศาลอื่นหรือ ในต่างประเทศ ให้อายุความหยุดนับเมื่อมีพฤติการณ์เกิดขึ้น หรือกรณีที่ต้อง มีการสอบสวนคดีในต่างประเทศ หรือมีความจำเป็นอื่น ๆ ในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง พิจารณาคดี หรือบังคับโทษ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการนำเรื่องการหยุดอายุความมาใช้ เป็นการแก้ไขปัญหาในเรื่อง ความเป็นธรรม ในการดำเนินคดีอาญา เช่น กรณีความผิดทางเพศที่ผู้เสียหายเป็นเด็กอายุความ จะหยุดนับจนกระทั่งผู้เสียหายบรรลุนิติภาวะอันเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายที่เป็นเด็กดังกล่าว

4.5 อายุความสะดุดหยุดลง

การสะดุดหยุดลงของอายุความ หมายถึง เมื่อปรากฏว่ามีเหตุใดเหตุหนึ่ง หรือหลาย ๆ เหตุ เกิดขึ้นในระหว่างที่อายุความกำลังนับอยู่ อันมีผลทำให้อายุความที่นับผ่านมาก่อนหน้านั้นทั้งหมดสิ้นสุดลงไป และจะเริ่มต้นนับอายุความใหม่ตั้งแต่ต้นอีกครั้ง⁵² ซึ่งระยะเวลา ของอายุความ ที่เริ่มต้นนับใหม่นี้ ก็จะเท่ากับอายุความเดิมที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติกฎหมาย ของความผิดนั้นๆ การกำหนดมาตรการเช่นนี้มาจากเหตุผลที่ว่าระยะเวลาที่ล่วงเลยไปไม่ควรเป็น ประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิด เมื่อปรากฏว่ารัฐได้แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านการกระทำ บางอย่างแล้วว่ามีความต้องการที่จะให้ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษ⁵³ ประเด็นที่ต้องพิจารณา เกี่ยวกับมาตรการนี้คือการกระทำใดของรัฐที่จะเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลงได้บ้าง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ การกระทำที่กฎหมายบัญญัติให้มีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้น มักจะเป็นการกระทำทางวิธีพิจารณาความ หรือคำตัดสินของศาล ที่มีเนื้อหาเป็นการทำให้กระบวนการทางกฎหมายดำเนินต่อไปข้างหน้า และการกระทำเหล่านั้นมักถูกระงับโดยหรือให้กระทำได้เฉพาะแก่เพียงผู้มีอำนาจทางศาล หรือโดยพนักงานอัยการเท่านั้น⁵⁴

⁵² Ruth A Kok, Statutory limitations in international criminal law (T.M.C. Asser Press 2007) 29.

⁵³ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 11

⁵⁴ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 13

สรุปได้ว่าอายุความสะดุดหยุดอยู่ คือ การหยุดนับอายุความหรือระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีหรือดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่กฎหมายกำหนด เนื่องจากมีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น อันมีผลให้อายุความหรือระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวหยุดนับ ครอบคลุมที่พฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งนั้นยังคงมีอยู่ ซึ่งอายุความหรือระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวจะเริ่มนับอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพฤติการณ์เหล่านั้นสิ้นสุดลง โดยการนับอายุความจะนับต่อจากอายุความเดิมที่ได้มีการนับอายุความหรือระยะเวลาไว้แล้วก่อนที่จะมีการหยุดอยู่ โดยให้เริ่มนับต่อจากอายุความที่ได้หยุดอยู่ดังกล่าวเท่าที่ตามอายุความเดิมเหลืออยู่ ซึ่งแตกต่างจากการนับอายุความต่อ กรณีการหยุดนับอายุความในเรื่องอายุความสะดุดหยุดลง ซึ่งจะมีการเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่ต้น อายุความเดิมที่ได้รับก่อนที่จะมีการหยุดนับอายุความนับ ให้เสียเปล่าไปทั้งหมด⁵⁵

5. ทฤษฎีการลงโทษทางอาญา

โดยทั่วไปแล้ว “โทษ” หมายความว่าถึง ผลแห่งความผิดที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับเมื่อมีการฝ่าฝืนกติกาศที่รัฐได้วางเอาไว้ ซึ่งโดยสภาพแล้วโทษจะก่อให้เกิดความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน ความพึงพอใจแก่ผู้ที่ได้รับ อย่างไรก็ตามนักวิชาการก็เห็นกันว่า การลงโทษไม่ควรเป็นเรื่องที่กระทำเพื่อการแก้แค้นผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว แต่ควรจะรวมถึงการคุ้มครองผู้กระทำความผิดมิให้ถูกแก้แค้นจากผู้เสียหาย เนื่องจากการแก้แค้นกันเองย่อมก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคม การยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดที่กฎหมายห้าม การก่อให้เกิดความทุกข์น้อยที่สุดทั้งต่อผู้กระทำความผิดและผู้อื่นในสังคมการให้ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดในการกระทำของตน ตลอดจนการแสดงออกว่าสังคม ไม่ยอมรับการกระทำความผิดนั้น⁵⁶ โดยทางทฤษฎีได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการลงโทษหลักออกเป็น 5 ประการ คือ

5.1 ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

ทฤษฎีนี้มีความหมายหลายประการแตกต่างกันไปตามยุคสมัย โดยบางครั้งอาจมีความหมายถึงการแก้แค้น (Vengeance) หรือการชดใช้ความผิด (Expiation) ในสมัยโบราณเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหาย หรือญาติของผู้เสียหายมักจะใช้วิธีแก้แค้นเพื่อตอบแทนกับฝ่ายตรงข้ามโดยถือหลักว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนย่อมต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นอย่างสาสม โดยใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งการลงโทษนั้นค่อนข้างรุนแรงและเกินขอบเขต มีความโหดร้ายปราศจากมนุษยธรรม ต่อมาเมื่อมนุษย์ได้รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชน

⁵⁵ จักรรินทร์ อิมเจริญ. ปัญหาการบังคับใช้มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559. หน้า 39.

⁵⁶ ประธาน วัฒนาวณิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ประกายพริก. 2546. หน้า 69.

หรือสังคมย่อย ๆ จึงได้มีการมอบอำนาจในการลงโทษให้แก่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่ม เมื่อมนุษย์มีความเจริญทางวัฒนธรรมและสติปัญญา จึงเกิดระเบียบแบบแผนรวมทั้งกฎเกณฑ์ต่างๆ และกฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่สมาชิกและสังคม⁵⁷ โดยในปัจจุบันกลุ่มประเทศแถบตะวันตกโดยเฉพาะในสหราชอาณาจักรให้ความหมายว่าหมายรวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ (Just Desert) การติเตียน (Censure) หรือการประณาม (Denunciation)

5.2 ทฤษฎีการข่มขู่หรือยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence)

เหตุผลสำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้แก่ การใช้กฎหมายเพื่อการยับยั้งมิให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างโดยการกระทำความผิดเช่นเดียวกับผู้ที่ถูกลงโทษ กฎหมายสันนิษฐานว่าบุคคลปกติย่อมรู้จักกฎหมายและสันนิษฐานต่อไปโดยมีหลักฐานสนับสนุนว่า เมื่อผู้ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายถูกลงโทษยิ่งรุนแรงเท่าใด ก็ยังมีผลในการยับยั้งหรือข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิด ในกรณีที่บุคคลใดก็ตามจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันผู้นั้นจะมีความยับยั้ง เพราะได้รับบทเรียนจากตัวอย่างของผู้ที่ถูกลงโทษที่ได้ประสบมาแล้ว ซึ่งวัตถุประสงค์นี้เรียกว่า “การยับยั้งโดยทั่วไป” (general deterrence) อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “การยับยั้งเป็นพิเศษ” (Special deterrence)⁵⁸ โดยเป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกและเข็ดหลาบ ไม่คิดกระทำความผิดอีกในอนาคต ซึ่งการยับยั้งเป็นพิเศษนี้ เพ่งเล็งเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษและไม่กล้ากระทำความผิดอีกในอนาคต

5.3 ทฤษฎีการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation)

ทฤษฎีนี้ถือเป็นเรื่องการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดได้อีก ซึ่งจะทำให้โดยการแยกบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ออกจากสังคม ซึ่งอาจจะเป็นการถาวรหรือเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น เพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัย วิธีปฏิบัติที่นิยมกันได้แก่การนำตัวผู้กระทำความผิดไปควบคุมไว้ในเรือนจำ การลงโทษโดยวิธีประหารชีวิต จำคุก กักขัง ถือเป็นวิธีการตัดบุคคลผู้กระทำความผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตถือเป็นวิธีการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุก กักขัง เป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพียงชั่วคราวเท่านั้น เพื่อให้สมาชิกในสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม

⁵⁷ อัจฉริยา ชูตินันท์. *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน. 2557. หน้า 130.

⁵⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 131.

5.4 ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation and Correction)

กฎหมายอาญาควรใช้บังคับโดยมีความมุ่งหมายในการแก้ไขผู้กระทำความผิด ถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิด ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรหรือสามารถกลับตัวเป็นคนดีที่เคารพกฎหมายได้ หมายความว่า ผู้กระทำความผิด ควรมีสติปัญญาเพียงพอที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงความประพฤติและรับการศึกษาอบรมได้ การแก้ไขผู้กระทำความผิดจึงเป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรม ซึ่งเป็นงานที่รัฐบาลจะต้องกระทำเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือเยียวยารักษา ผู้กระทำความผิดและเปลี่ยนให้บุคคลเหล่านั้นเคารพกฎหมายให้ได้ อย่างไรก็ตาม การใช้โทษจำคุกควบคุมผู้ต้องขัง หรือนักโทษไว้ในเรือนจำนั้น ย่อมเป็นที่คาดเดาได้อยู่แล้วว่าสักวันหนึ่งบุคคลเหล่านั้นก็จะได้รับการปลดปล่อยให้กลับคืนสู่สังคมอีก จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ถ้าจะให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม จำเป็นจะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขให้นักโทษกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไปด้วย ซึ่งจะลงโทษเพียงอย่างเดียวไม่ได้

5.5 ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crime)

กล่าวคือ การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันให้ชุมชน หรือสังคมนั้นปลอดภัยจากอาชญากรรม และเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก และได้รับการแก้ไขฟื้นฟูในระหว่างต้องโทษ พร้อมทั้งให้การศึกษาและอาชีพเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับตนและประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อเป็นแนวทางป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก สังคมจะปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ จำเป็นต้องกระทำร่วมกันหลายฝ่าย เพื่อให้อาชญากรรมลดลง

ทฤษฎีการลงโทษในคดีอาญาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น บางข้อก็มีการโต้แย้งถึงประโยชน์ข้อดีข้อเสียอยู่มาก และวัตถุประสงค์เหล่านี้อาจมีชื่อแตกต่างกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามต่างก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นความพยายามที่จะแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นประมวลกฎหมายอาญาประสงค์จะให้มีการฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ศาลโดยเร็ว เพราะถ้าฟ้องช้าไปพยานอาจลืมข้อเท็จจริงที่ประสบพบเห็นความทรงจำยิ่งน้อยลง และความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไป อาจเสื่อมลงทั้งเมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะรื้อฟื้นกันอีก และการที่ผู้กระทำความผิดต้องหลบหนีไปเป็นระยะเวลาเวลานาน ย่อมเป็นความทุกข์ทรมานเพียงพออยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อกำหนดเวลาระยะเวลาหนึ่งล่วงเลยไปแล้วก็สมควรที่จะห้ามมิให้ฟ้องร้อง กำหนดเวลาดังกล่าว เรียกว่า “อายุความ”

6. ทฤษฎีในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมแบ่งทฤษฎีไว้เป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม

6.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

ทฤษฎีนี้เป็นการมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมเป็นหลัก โดยเน้นถึงประสิทธิภาพ การบังคับใช้กฎหมาย มีการดำเนินการปราบปรามที่รวดเร็ว เด็ดขาด และมีประสิทธิภาพ ส่วนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องรอง ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหน้าที่ของรัฐบาลไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้นั้น ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริต ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีสถิติการจับกุมสูงๆ เป็นหลักที่เน้นประสิทธิภาพคือ การประสบผลสำเร็จโดยการลงแรง และลงทุนน้อยที่สุด และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว และเด็ดขาด โดยการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมจะดำเนินการไปตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ อย่างสม่ำเสมอไม่หยุดชะงัก ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นการปฏิบัติงานประจำ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีดุลยพินิจในการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเต็มที่⁵⁹

6.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)

ทฤษฎีนี้จะตรงกันข้ามกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม โดยจะเน้นไปที่ กระบวนการในแต่ละขั้นตอนให้มีความเป็นธรรม เพื่อเป็นการควบคุมและป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจโดยมิชอบ ทฤษฎีนี้จะให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นหลัก ทฤษฎีนี้ยึดถือวิธีการได้มาซึ่งความเป็นธรรม ประกอบกับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการควบคุมอาชญากรรม ศาลจึงต้องทบทวนการปฏิบัติที่สืบเสาะแสวงหาพยานหลักฐาน กล่าวคือ บุคคลจะถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำไม่ได้ แต่จะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาโดยละเอียด และไม่ยอมรับหลักฐานซึ่งได้มาโดยมิชอบ หรือละเมิดกฎหมาย⁶⁰

⁵⁹ พงษ์ธร ธีบุญศิริ. กระบวนการและการบริหารงานยุติธรรมไทย. 16 เมษายน 2567.

สืบค้นจาก https://www.moj.go.th/attachments/20170322164103_03268.pdf

⁶⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

บทที่ 3

การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย

กฎหมายเรื่องการกำหนดอายุความจะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ทั้งนี้มักจะขึ้นอยู่กับประเภทของความผิดและความร้ายแรงของความผิดที่ได้กระทำ การกระทำความผิดบางประเภท เช่น อาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์ (genocides) อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (crime against humanities) หรือก่อสงคราม ถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวแก่ประชาชน ในสังคมหลายประเทศจึงกำหนดให้ไม่มีกำหนดอายุความ และเนื่องจากมักจะพบข้อถกเถียงในเรื่องที่ไม่สามารถดำเนินการใดๆ กับผู้กระทำความผิดได้เพราะเหตุอายุความ ประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จึงได้กำหนดให้มีการหยุดอายุความไว้ อันมีผลทำให้ยังคงสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ หากเข้าเงื่อนไขอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ ในบทนี้จึงจะศึกษาหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศต่างๆ ทั้งที่อยู่ในระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ ที่ได้กำหนดมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับอายุความไว้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดและปราบปรามอาชญากรรมร้ายแรง ไม่ทำให้หลุดรอดจากความรับผิดชอบในการกระทำความผิดที่ตนได้ก่อไว้

1. ประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law)

ในประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณี (Common Law) อายุความ (Statute of Limitations) จะหมายความถึง “บทบัญญัติ (Statute) ซึ่งกำหนดเวลาสูงสุดที่กฎหมายจะสามารถเข้ามาดำเนินการนับแต่เกิดเหตุ”

1.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้กฎหมายในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา จึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับประเทศอังกฤษ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดอายุความ และได้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์อย่างต่อเนื่องทำให้หลักเกณฑ์ของกฎหมายค่อนข้างทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก แต่เนื่องจากสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ หลายมลรัฐ และกฎหมายที่ใช้บังคับนั้นมีทั้งกฎหมายของรัฐบาลกลาง

(Federal Law) กฎหมายของมลรัฐ (State Law) กฎหมายระดับท้องถิ่น (Local Law) บทบัญญัติเกี่ยวกับคดีอาญาของแต่ละมลรัฐยังมีรายละเอียดของโทษและอายุความที่แตกต่างกันออกไป การดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จะไม่นำหลักเกณฑ์ในเรื่องของอายุความมาใช้บังคับ เนื่องจากหลักการที่ต้องการจะปกป้องรัฐให้พ้นจากผลกระทบของหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความ ซึ่งเห็นว่าหากรัฐต้องสูญเสียสิทธิ ในการดำเนินคดีอาญาเพราะเหตุขีดอายุความก็จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคม โดยได้มีการยกเว้นไม่ให้นำเรื่องอายุความมาใช้ในคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง เช่น ในความผิดที่มีอัตราโทษถึงประหารชีวิต รวมทั้งความผิดร้ายแรงอื่นๆ ด้วย

ในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นผู้ฟ้องคดี ซึ่งพนักงานอัยการอาจพิจารณาสั่งฟ้องคดีหรือไม่ฟ้องคดีได้เอง แต่ในคดีที่เป็นการกระทำความผิดร้ายแรงการฟ้องคดีจะกระทำได้อีกเมื่อได้มีการให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ ซึ่งหากคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่าคดีมีมูลให้ฟ้องร้อง พนักงานอัยการจะต้องดำเนินการฟ้องคดีนั้นภายในกำหนดอายุความ หากว่าความผิดดังกล่าวมีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องดำเนินคดีเอาไว้⁶¹

อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นในคดีที่เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้ต้องหาควรจะถูกฟ้องและพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง หากศาลได้รับเหตุผลของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องแล้วผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีเห็นว่าควรให้นักกฎหมายของผู้เสียหาย (Private Prosecutor) เป็นโจทก์แทนพนักงานอัยการ ดังนี้ ในคดีประเภทดังกล่าวผู้เสียหายหรือเอกชน จึงจะมีอำนาจฟ้องคดีอาญา

1.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ และคณะลูกขุน ถือเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่จะต้องมีในการดำเนินคดี ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีหน้าที่แตกต่างกันไปดังนี้คือ⁶²

1) *ผู้เสียหาย* ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์ (Complaint) ต่อตำรวจให้ดำเนินคดีอาญาหรือยื่นคำร้องทุกข์โดยตรงต่อศาล Magistrate ในความผิดซึ่งมีโทษปานกลางและยื่นคำร้องทุกข์ต่อคณะลูกขุนในความผิดร้ายแรง เพื่อให้ Magistrate และคณะลูกขุนทำการไต่สวนมูลฟ้องและ

⁶¹ อารยา เกมทรัพย์. การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2537. หน้า 11.

⁶² กิตติ บุศยพลากร. ผู้เสียหายในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2523. หน้า 24-25.

ดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีอำนาจต่อไป โดยผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรง มีเป็นบางกรณีเท่านั้นที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ แต่ก็อยู่ภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ

2) *พนักงานอัยการ* มีอำนาจตั้งแต่การสืบสวน จับกุม และฟ้องคดีอาญา การฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการเป็นการฟ้องคดีในนามของสหรัฐอเมริกา และไม่จำเป็นต้องสอบสวนก่อน งานของพนักงานอัยการอาจเริ่มต้นตั้งแต่จับกุม เมื่อได้รับคำร้องขอจากตำรวจ พนักงานอัยการอาจยื่นฟ้องต่อ Magistrate เพื่อออกหมายจับและจับผู้ถูกกล่าวหาได้ แล้วอาจนำตัวมาให้ Magistrate ทำการไต่สวนมูลฟ้องเมื่อคดีมีมูล พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องแบบ Information ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีหรือถ้าตำรวจจับผู้ถูกกล่าวหานำส่ง Magistrate พนักงานอัยการจะเข้าทำหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้องและดำเนินคดีต่อไป กรณีที่พนักงานอัยการทราบว่าการกระทำผิดอาญาร้ายแรง อาจยื่นเสนอให้คณะลูกขุนทำการไต่สวน เมื่อคดีมีมูลพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องแบบ Indictment ต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี

3) *คณะลูกขุน (Grand Jury)* มีหน้าที่สำคัญเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องผู้กระทำความผิด และจะเป็นผู้ลงชื่อในคำฟ้องแบบ Presentment และ Indictment คณะลูกขุนจะทราบการกระทำความผิดได้โดยพนักงานอัยการนำคดีมาเสนอหรือโดยคณะลูกขุนแต่ละคนทราบเกี่ยวกับการกระทำความผิดนำเข้ามาพิจารณาหรือโดยผู้เสียหายนำคดีให้ทำการไต่สวนหรือโดยศาลที่พิจารณาคดีเห็นว่า มีการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งนอกเหนือจากการพิจารณาศาลอาจกล่าวหาและให้คณะลูกขุนทำการไต่สวนได้

1.1.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา

รัฐบัญญัติแห่งสหรัฐอเมริกาว่าด้วยเรื่องอายุความ (Federal statute of Limitations) ที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Code หรือ U.S.Code.)⁶³

1) การกระทำความผิดร้ายแรงที่มีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต เช่น การกระทำความผิดตามบทบัญญัติของ 18 U.S Code. มาตรา 1091 ซึ่งได้แก่ การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) หรือการกระทำความผิดตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 229 ซึ่งได้แก่ การกระทำความผิดฐานใช้ มีไว้เพื่อใช้ ครอบครอง ผลิต พัฒนา หรือจำหน่ายด้วยประการใดๆ ซึ่งอาวุธเคมี ไม่มีอายุความในการฟ้องคดีตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 3281

⁶³ United states Code Title 18

2) การกระทำความผิดฐานก่อการร้ายที่เป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต หรือเล็งเห็นได้ว่าอาจทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต หรือได้รับบาดเจ็บสาหัส ไม่มีอายุความฟ้องคดี ส่วนการกระทำความผิดฐานก่อการร้ายอื่นๆ นั้น มีอายุความฟ้องคดี 10 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code มาตรา 3286

3) การกระทำความผิดฐานโจรกรรมงานศิลปะจากพิพิธภัณฑ์หรือโจรกรรมงานศิลปะ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีอายุความในการฟ้องคดี 20 ปี นับแต่การกระทำความผิดเกิดขึ้น ตามบทบัญญัติของ 18 U.S.Code. มาตรา 3294

อายุความในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกามีลักษณะเช่นเดียวกับอายุความของประเทศ อื่นๆ คืออายุความในคดีอาญาเป็นการกำหนดเวลาเพื่อให้มีการฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นเมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นจะต้องนำคดีมาฟ้องภายในอายุความ หากฟ้องเมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวไปแล้ว ถือว่าขาดอายุความ ศาลจะไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เลย ผลของอายุความจึงมีความเด็ดขาดแตกต่างจากคดีแพ่งที่เป็นเพียงข้อต่อสู้ที่จำเลยอาจยกขึ้นได้ วัตถุประสงค์ของการฟ้องคดีคือการต้องการประณาม ลงโทษผู้กระทำความผิด และเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดกับสังคมในภายภาคหน้า⁶⁴

บทบัญญัติเรื่องอายุความคดีอาญามีจุดประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันจำเลยจากการถูกพิพากษาผิดพลาดเนื่องมาจากพยานหลักฐานเก่า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าบทบัญญัติเรื่องอายุความจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยป้องกันอาชญากรรมเพราะทำให้มีการเร่งนำคดีขึ้นสู่ศาล และป้องกันความไม่เป็นธรรมจากระยะเวลาที่ทอดนานออกไป

การกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีบัญญัติไว้ใน United States Code Title 18 บทที่ 213 ว่าด้วยอายุความ (Chapter 213 Limitations) ในมาตรา 3281 ถึงมาตรา 3299 โดยแยกได้ดังนี้

1) ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต (Capital Offense) United States Code Title 18 หรือ 18 U.S.C. มาตรา 3281 ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ได้กำหนดว่า “การฟ้องคดีสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต สามารถฟ้องได้ตลอดเวลาโดยไม่มีอายุความ”

2) ความผิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต (Offenses not Capital) และไม่ใช่ความผิดที่กำหนดอายุความเอาไว้โดยเฉพาะ ใน 18 U.S.C. มาตรา 3282 ความผิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต ได้กำหนดว่า “ห้ามไม่ให้ฟ้อง ดำเนินคดี หรือลงโทษ การกระทำ

⁶⁴ ยูวันดา สว่างศรี. การหยุดนับระยะเวลาอายุความ: ศักยภาพการหลบหนีจากความยุติธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2548. หน้า 40.

ความผิดใดๆ ที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต หากไม่มีการฟ้องโดยผ่านคณะลูกขุนใหญ่ หรือมีการยื่นฟ้องโดยพนักงานอัยการภายในกำหนด 5 ปี นับจากวันที่มีการกระทำความผิด”

อายุความ 5 ปี จะนำไปใช้กับการฟ้อง ดำเนินคดี หรือลงโทษ การกระทำความผิดใดๆ ที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต วัตถุประสงค์ของบทบัญญัตินี้ก็คือ การกำหนดระยะเวลาในการฟ้องคดีที่แน่นอนสำหรับการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดทางอาญา เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการให้ระยะเวลาแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และต้องการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนจากการถูกฟ้องคดี จะได้ไม่กระทบสิทธิของปัจเจกชนมากเกินไป เนื่องจากเมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนานพยานหลักฐานต่างๆ ย่อมหมดความน่าเชื่อถือ และการกระทำอาชญากรรมนั้นจะไม่ใช่อันตรายกับสังคมอีกต่อไป

3) ความผิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต และเป็นความผิดที่กำหนดอายุความเอาไว้โดยเฉพาะความผิดในลักษณะนี้จะเป็นความผิดที่มีการกำหนดอายุความไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงให้อายุความที่ถูกกำหนดเอาไว้โดยเฉพาะในบทบัญญัติของกฎหมายนั้นๆ โดยจะไม่นำอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 3282 ที่แม้จะใช้กับความผิดที่ไม่มีโทษประหารชีวิตมาใช้บังคับ เช่น ในมาตรา 3283 กำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับเพศหรือเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย หรือการลักพาตัวที่กระทำต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้ฟ้องได้ตลอดอายุของความเป็นเด็ก (ฟ้องได้จนกระทั่งเหยื่อมีอายุครบ 25 ปี) หรือภายใน 10 ปีหลังจากการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้น แล้วแต่ว่ากรณีใดนานกว่า มาตรา 3285 ได้กำหนดให้มีอายุความไว้ 1 ปี สำหรับความผิดเกี่ยวกับเกี่ยวกับการดูหมิ่น มาตรา 3293 กำหนดให้มีอายุความ 10 ปี สำหรับความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 3294 กำหนดให้มีอายุความ 20 ปี สำหรับความผิดฐานลักทรัพย์งานศิลปะที่สำคัญ มาตรา 3295 กำหนดให้มีอายุความ 10 ปี สำหรับความผิดเกี่ยวกับการลอบวางเพลิง เป็นต้น ดังนั้นในความผิดดังกล่าวมานี้ จึงไม่นำอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 3282 มาใช้บังคับ การกำหนดอายุความในส่วนนี้เกิดจากแนวคิดที่แตกต่างกันไปในความผิดแต่ละประเภท โดยไม่ได้พิจารณาว่าการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงแค่ไหนเพียงอย่างเดียว แต่จะพิจารณาที่ลักษณะของการกระทำความผิดด้วย⁶⁵

1.1.3 การนับอายุความคดีอาญา

การนับอายุความตามกฎหมายกลางของประเทศสหรัฐอเมริกาจะเริ่มนับวันที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นสุดท้ายของจำเลย ซึ่งเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบ ของความผิด แต่บางกรณีมีการเริ่มนับอายุความในเวลาอื่น ซึ่งจะมีกฎหมายบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน เช่น บุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองแล้วมีการกระทำความผิดในเมืองนั้น (18 U.S.C. มาตรา 1326(a)) อายุความจะเริ่ม

⁶⁵ ประเทือง ธนียผล และคณะ. *โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญา ในบริบทสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม 2550. หน้า 73.

นับเมื่อเจ้าหน้าที่ที่สามารถจับกุมตัวจำเลย ไม่ใช่เริ่มนับตอนที่จำเลยหลบหนีเข้าเมืองหรือตอนที่จำเลยกระทำความผิดในเมืองนั้น โดยประมวลกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกาได้กำหนด ให้มีข้อยกเว้นเรื่องการหยุดนับอายุความ (Tolling) ไว้โดยมาตรา 3290 ของ 18 U.S.C. ได้กำหนด ไว้ว่า “ไม่ให้นำข้อยกเว้นเรื่องอายุความมาใช้ในกรณีของบุคคลที่หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม”

อย่างไรก็ตาม อายุความในคดีที่มีกำหนดอายุความให้ฟ้องคดี กำหนดอายุความดังกล่าวจะไม่นับในกรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่นอกเขตอำนาจศาล เช่น ผู้กระทำความผิดหลบหนีออกไปนอกประเทศ อายุความจะไม่นับจนกว่าจะได้ตัวกลับมาจึงจะเริ่มนับอายุความ หลักในเรื่องการไม่นับอายุความนี้มีใช้ในทุกรัฐ เช่น New York, Illinois เป็นต้น

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามลรัฐนิวยอร์ก ได้บัญญัติถึงเหตุที่จะหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (Tolling) ไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือแก่งานอัยการในการดำเนินคดี⁶⁶ (Prosecution) ได้แก่⁶⁷

- 1) จำเลยยังคงอยู่นอกรัฐ
- 2) ไม่ปรากฏแหล่งที่อยู่ของจำเลยภายหลังการค้นหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 3) ในกรณีที่เป็นการกระทำทางเพศต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้เสียหายยังมีอายุไม่ครบ 18 ปี บริบูรณ์

ทั้งนี้ อายุความจะเริ่มนับต่อไปเมื่อเหตุต่างๆ ที่ทำให้ต้องหยุดนับอายุความได้จบลงไปแล้วในเรื่องการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม จะเห็นได้ว่าเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะนำสืบว่าการที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดีต่อศาลได้เนื่องจากว่า ได้หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม และโดยทั่วไปแล้วศาลจะยอมรับฟังนำมาใช้กับเรื่องอายุความ หากเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทำหน้าที่ในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดอย่างเต็มที่แล้ว

ข้อยกเว้นเรื่องการหยุดนับอายุความไม่ได้นำมาใช้เฉพาะกับผู้กระทำความผิดที่กระทำการขัดขืนต่อศาล เช่น หนีประกัน แต่ยังนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่หลบหนี ในชั้นก่อนนำตัวมาศาลด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการหลบหนีตั้งแต่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยที่ยัง ไม่ถูกจับดำเนินคดี

ประเทศสหรัฐอเมริกาภาคีอาญาส่วนใหญ่จะถูกบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายของแต่ละมลรัฐซึ่งจะมีรายละเอียดของโทษและอายุความในคดีอาญาแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามแนวคิดตามระบบ Common Law จะมีบทบาทสำคัญต่อระบบกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

⁶⁶ ฌ็องส์วา ฌ็องส์วา ฌ็องส์วา และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. รายงานการวิจัยเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา. หน้า 32.

⁶⁷ สมนึก ลิมเทียมเจริญ. อายุความในการดำเนินคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม. 2556. หน้า 11.

เพราะในสหรัฐอเมริกา ความผิดที่เรียกว่า misdemeanors หรือความผิดที่มีโทษสถานเบาจะเป็นความผิดที่มีอายุความระหว่างสองปีถึงหกปี สำหรับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรงที่เรียกว่า felony โดยเฉพาะในความผิดระดับ first degree เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย หรือฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน เป็นต้น จะเป็นตามหลักเรื่อง “nullum tempus occurit regi” ในระบบ Common Law กล่าวคือ เป็นความผิดที่ไม่มีอายุความสามารถที่จะฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดเมื่อใดก็ได้ความผิดที่ทั้งสหพันธรัฐ (รัฐบาลกลาง) และมลรัฐทุกมลรัฐถือว่าเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความฟ้องคดีอาญาได้แก่⁶⁸

1) ความผิดฐานฆ่าคนตาย และความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งเป็นแนวคิดในระบบ Common Law

2) ความผิดต่อความมั่นคงตาม Patriot Act, 200 1 ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

3) ความผิดฐานอาชญากรรมสงครามตาม Rome Statute

ความผิดทั้งสามฐานเป็นความผิดที่สร้างความน่ากลัวอย่างมากแก่สังคม จึงเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ส่วนความผิดเกี่ยวกับเพศโดยเฉพาะความผิดฐานทำร้ายทางเพศหรือล่วงละเมิดทางเพศที่กระทำต่อเด็กจะเป็นความผิดที่ไม่มีอายุความ ในมลรัฐ Alabama, Alaska, Arizona, Delaware (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ first degree), Idaho, Indiana (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ class A), Kentucky, Louisiana (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับร้ายแรง), Maryland, Mississippi (เฉพาะความผิดฐานข่มขืน), Missouri (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนโดยใช้กำลัง), New Jersey (ความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศ), New Mexico (เฉพาะความผิดฐานข่มขืนในระดับ first degree), North Carolina (เฉพาะความผิดฐานข่มขืน), Rhode Island (เฉพาะความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศในระดับ first degree), South Carolina, Vermont (เฉพาะความผิดฐานประทุษร้ายทางเพศอย่างร้ายแรง), Virginia (ความผิดฐานข่มขืน), West Virginia, Wyoming ในมลรัฐอื่น ความผิดเกี่ยวกับเพศเป็นความผิดที่มีอายุความ ความผิดฐานอื่นๆ ที่มีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศเป็นความผิดที่มีอายุความ เนื่องจากเป็นคดีที่ไม่ทำให้สังคมเกิดความหวาดกลัว และหากทิ้งไว้เนิ่นนานเกินไป ยานหลักฐานอาจสูญหายหรือไม่อาจหาพยานหลักฐานมาได้และประชาชนจะไม่สนใจเรื่องในอดีตอีกต่อไป จะสนใจเฉพาะการดำรงชีพของตนเท่านั้น

⁶⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดอายุความไว้ในความผิด ทุกประเภท ยกเว้น ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต⁶⁹ และในแต่ละมลรัฐยังกำหนดอายุความไว้แตกต่างกันออกไป แม้ว่าจะเป็นการกระทำความผิดในข้อหาเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีการกำหนดให้การกระทำ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่น รวมถึงความผิดร้ายแรงประเภทอื่นๆ เป็นความผิดที่มีให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้บังคับ

สหรัฐอเมริกาได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

- 1) ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต เช่น ฆ่าผู้อื่นในเขตอำนาจศาลสหรัฐ หรือฆ่าเนื่องจากการจ้างวาน (ตาม Hobbs Act) ไม่มีกำหนดอายุความ⁷⁰
- 2) การก่อการร้ายที่มีผลต่อชีวิต หรือน่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิต หรือทำให้เกิดอันตรายสาหัส ไม่มีกำหนดอายุความ⁷¹
- 3) การก่อการร้ายอื่นๆ มีอายุความ 8 ปี⁷²
- 4) การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเดินทางหรือสัญชาติ มีอายุความ 10 ปี⁷³
- 5) การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงธนาคาร มีอายุความ 10 ปี⁷⁴
- 6) ความผิดฐานวางเพลิง มีอายุความ 10 ปี⁷⁵
- 7) การกระทำโดยมิชอบต่อเด็ก มีอำนาจฟ้องคดีได้จนกระทั่งเด็กผู้เสียหาย มีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์⁷⁶
- 8) การกระทำความผิดอื่นๆ มีอายุความ 5 ปี⁷⁷

1.1.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์

เนื่องจากในกฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีความผิด อันยอมความได้ เหมือนกับประเทศไทย อีกทั้งการใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐซึ่งโดยปกติแล้ว การดำเนินคดีอาญา จะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการของรัฐเท่านั้น ดังนั้น การร้องทุกข์ของประเทศ สหรัฐอเมริกานั้นจึงเป็นความหมายโดยกว้าง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับการร้องทุกข์ และกล่าวโทษ

⁶⁹ Conflict of the Criminal Statutes of Limitations with Lesser Offences at Trial. Op.cit.

⁷⁰ 18 – CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “18 USC”). มาตรา 3281.

⁷¹ 18 USC มาตรา 3286.

⁷² 18 USC มาตรา 3286.

⁷³ 18 USC มาตรา 3291.

⁷⁴ 18 USC มาตรา 3293.

⁷⁵ 18 USC มาตรา 3295.

⁷⁶ 18 USC มาตรา 3283.

⁷⁷ 18 USC มาตรา 3282.

ของประเทศไทยรวมกัน กล่าวคือ การร้องทุกข์อาจกระทำโดยเหยื่อของอาชญากรรมนั้นโดยตรง หรือจากบุคคลที่สามก็ได้ โดยจะต้องให้ข้อมูลของผู้ที่ทำการร้องทุกข์ รายละเอียดว่าตกเป็นเหยื่อ จากการกระทำคามผิดอย่างไร และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง⁷⁸ กับเจ้าพนักงานฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย หรือหน่วยงานที่มีอำนาจในการรับพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ โดยอาจกระทำโดยวาจาหรือ เป็นหนังสือก็ได้ ซึ่งการร้องทุกข์ของสหรัฐอเมริกาที่มีหลายช่องทาง โดยอาจเดินทางไปแจ้งที่หน่วยงานด้วยตนเอง หรือแจ้งทางโทรศัพท์ นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีการร้องทุกข์ทางอินเทอร์เน็ตได้อีกด้วย เรื่องราวที่ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่สามทำการร้องทุกข์จะต้องเป็นความจริง หากร้องทุกข์โดยให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบน จะมีความผิดอาญาตามกฎหมายด้วย

จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับบทบัญญัติ ของกฎหมาย ในเรื่องอายุความ ทั้งมีการพัฒนาหลักเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย ดังกล่าว ค่อนข้างทันสมัยเหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งอายุความในแต่ละฐานความผิด และในแต่ละรัฐก็มีความแตกต่างกันออกไป แม้จะเป็นความผิดประเภทเดียวกันก็ตาม

2. ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)

ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ส่วนใหญ่ได้มีการกำหนดอายุความสำหรับความผิด อาญาไว้เพราะอายุความถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดี โดยอาศัยหลักเรื่อง “กฎแห่งการลืม” ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด ของผู้กระทำความผิดควรกระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่รวดเร็ว ยิ่งเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ความทรงจำเกี่ยวกับพยานหลักฐานก็ยิ่งน้อยลงไปเท่านั้น หรือไม่อาจนำพยานมาสืบได้ เพราะพยานหลักฐาน อาจสูญหายไปตามกาลเวลา และความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไป ก็ย่อมลดลง⁷⁹ โอกาสที่จะเกิด ความผิดพลาดในการนำพยานบุคคลมาสืบย่อมมีมาก ทำให้เกิด ความยุ่งยากในการนำสืบพิสูจน์ ทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย ซึ่งจะส่งผลต่อความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงได้ ในการดำเนินคดี การฟ้องร้อง การลงโทษหรือบังคับคดีแก่ผู้กระทำความผิดใดๆ สมควรที่จะต้อง ดำเนินคดีภายในระยะเวลาอันจำกัด ไม่เนิ่นนานจากวันเวลาที่เกิดเหตุมากเกินไป เพื่อให้พยานหลักฐาน ต่างๆ ทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ได้นำมาใช้ในการดำเนินคดีในการพิสูจน์

⁷⁸ The IC3, Filing a Complaint. May 25, 2024 Retrieved from: <https://www.ic3.gov/Home/ComplaintChoice/>

⁷⁹ กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา,ชลบุรี. 2557. หน้า 28.

ข้อเท็จจริงในคดีนั้น ด้วยความรวดเร็ว ไม่ถูกทำลาย บิดเบือน หรือ มีความผิดพลาดคลาดเคลื่อน จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริงน้อยที่สุด และการที่ผู้กระทำความผิด ต้องหลบหนีอยู่จนพ้นเวลาที่กำหนดไว้ย่อมเป็นการทรمانนั้นพอสมควร ถือเป็นการลงโทษ อยู่ทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรลงโทษซ้ำอีก นอกจากนี้การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไป และไม่ได้ กระทำความผิดอีก จนพ้นกำหนดเวลา ตามกฎหมาย เป็นการแสดงว่าผู้นั้นได้ระมัดระวัง ความประพฤติของตนที่จะไม่ไปกระทำความผิดอีก ถือเป็นนโยบายทางอาญาที่มีผลในการป้องกันความผิดอาญาอีกทางหนึ่ง

2.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีเป็นกฎหมาย ในสกุลโรมานอ-เยอรมนิก มีที่มาสำคัญจากแหล่งต่างๆ คือ กฎหมายโรมัน และด้วยเหตุที่ระบบ กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสได้รับการศึกษาจากโรมันเช่นเดียวกันกับนักกฎหมายเยอรมัน และในการบัญญัติกฎหมายมีการใช้ถ้อยคำที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง และทันสมัย⁸⁰ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงได้ใช้ประมวลกฎหมายของฝรั่งเศสเป็นแบบในการร่างประมวลกฎหมายเยอรมันด้วย

2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ (Public Prosecution) ถือว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐ และรัฐเป็นผู้เสียหาย โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดี⁸¹ โดยพนักงานอัยการต้องฟ้องคดีภายใน ระยะเวลาอายุความตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ ซึ่งถือว่าการที่คดีขาดอายุความนั้น เป็นผลทำให้คดี ไม่สมบูรณ์ต้องยุติดำเนินคดี โดยพนักงานอัยการไม่อาจฟ้องคดีได้อีกต่อไป

อย่างไรก็ตามในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นก็ให้อำนาจในการดำเนินคดี อาญากับผู้เสียหายด้วย ซึ่งจะมีอำนาจอย่างจำกัดเฉพาะความผิดบางประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ เท่านั้น⁸² โดยผู้เสียหายจะฟ้องได้เฉพาะในความผิดที่เกี่ยวข้องกับเอกชนเป็นส่วนตัว ซึ่งในบรรดา ความผิดที่ผู้เสียหายจะฟ้องได้นี้พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องก็ต่อเมื่อการฟ้องนั้นเป็นประโยชน์ ต่อสาธารณะเท่านั้น⁸³ การดำเนินคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเป็นการดำเนินคดี โดยรัฐที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้ โดยจำกัดเฉพาะบางฐานความผิดเท่านั้น

⁸⁰ หยุด แสงอุทัย. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2523. หน้า 63.

⁸¹ คณิต ฌ นคร. *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2553. หน้า 77.

⁸² กิตติ บุศยพลากร. *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. หน้า 17.

⁸³ อารยา เกษมทรัพย์. *การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง* หน้า 19.

การดำเนินคดีอาญาที่ต้องอาศัยการร้องทุกข์ของผู้เสียหาย ซึ่งมีลักษณะเป็น ความผิดอาญาที่คำนึงถึงเจตจำนงของผู้เสียหายว่าประสงค์ที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ เป็นความผิดที่รัฐเปิดโอกาสให้บุคคลผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการแสดงเจตจำนงหรือเรียกว่า Private Charge⁸⁴ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในทางส่วนตัวของผู้เสียหาย และถือเป็นข้อยกเว้นของการดำเนินคดี อาญาโดยอัยการ โดยตามกฎหมายอาญาของเยอรมัน ความผิดที่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหาย⁸⁵ หรือผู้ถูกประทุษร้ายเป็นสำคัญนี้มีอยู่ 3 ประเภท คือ

1) ความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Antragsdelikt) แม้ว่าการฟ้องคดี โดยทั่วไปจะต้องดำเนินการโดยรัฐ แต่บางความผิดจะฟ้องได้โดยมีคำขอ คือ ความผิดที่ผู้เสียหาย ต้องร้องทุกข์ หมายความว่า ความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ว่ากล่าวก่อน เจ้าพนักงาน ตามกฎหมายและพนักงานอัยการจึงจะดำเนินคดีได้ นอกจากนี้ในความผิดประเภทดังกล่าวผู้เสียหาย ฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้หากผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเองก็ไม่ได้ตัดอำนาจพนักงานอัยการ พนักงานอัยการสามารถดำเนินคดีเองหรือเข้าไปในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องไว้แล้วก็ได้ และเมื่อเข้าไปแล้ว พนักงานอัยการมีฐานะเป็นผู้ดำเนินคดีหลัก ส่วนผู้เสียหายก็จะตกเป็นบทบาทรอง⁸⁶

ความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์นี้เทียบได้กับความผิดอันยอมความได้ ตามกฎหมายอาญาของประเทศไทย โดยการบัญญัติความผิดอาญาดังกล่าวนี้ได้อาศัยหลักเกณฑ์⁸⁷ คือ

- (1) ความผิดนั้นมีลักษณะเป็นความผิดเล็กน้อย
- (2) ความผิดนั้นผู้เสียหายมีประโยชน์ได้เสียอันชอบธรรมที่จะปกปิด เป็นความลับ
- (3) ความผิดนั้นเป็นเรื่องในครอบครัว

ความผิดที่ต้องร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน เช่น ความผิด ฐานดูหมิ่น (Insult) ในบทที่ 14 โดยมาตรา 192, ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (Body Injury) ตามมาตรา 223 และความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ (Negligent Body Injury) ตามมาตรา 229

⁸⁴ สุรพงษ์ เอี่ยมแทน. ความผิดอันยอมความได้กับความผิดอาญาแผ่นดิน: ศึกษาตามกฎหมายอาญา สारบัญญัติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2544. หน้า 39.

⁸⁵ หลุยดา วุรยากร. อายุความร้องทุกข์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการกระทำอนาจารอันยอม ความได้: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เสียหายเป็นเยาว์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2553. หน้า 78.

⁸⁶ คณิต ฌ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2551. หน้า 106.

⁸⁷ นพรัตน์ อักษร. ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา โทบริหารคดี). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2532. หน้า 11.

ในบทที่ 17 โดยมาตรา 230, ความผิดฐานทำให้เสียหาย (Damaging Property) ในบทที่ 27 ตามมาตรา 303, 303a, 303b โดยมาตรา 303c เป็นต้น

ความผิดประเภทนี้ผู้เสียหายจะต้องทำการร้องทุกข์ภายในระยะเวลา 3 เดือน ตามประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันมาตรา 77b (1) ซึ่งบัญญัติว่า ความผิดซึ่งผู้เสียหายร้องทุกข์ ให้ดำเนินคดีจะไม่ถูกดำเนินคดีต่อไป หากบุคคลผู้มีสิทธิร้องทุกข์มิได้ทำการร้องทุกข์ ก่อนระยะเวลา 3 เดือน และหากวันครบกำหนดตรงกับวันอาทิตย์ วันหยุดนักขัตฤกษ์ หรือวันเสาร์ อายุความจะสิ้นสุดลง เมื่อหมดวันทำการถัดไป นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันมาตรา 77d (1) ยังบัญญัติให้สามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ก่อนการดำเนินคดีจะถึงที่สุดด้วยและเมื่อถอนคำร้องทุกข์แล้วจะไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้อีก ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับความผิดอันยอมความไม่ได้ของประเทศไทย ตัวอย่างของความผิดฐานนี้ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ระหว่างญาติพี่น้องหรือบุคคลที่พักอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 247 เป็นต้น

ในคดีความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์บางประเภท แม้ผู้เสียหายที่แท้จริง จะไม่ทำการร้องทุกข์ แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่ามิเหตุผลเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะพิเศษ พนักงานอัยการก็มีอำนาจฟ้องได้ด้วยตนเองหากได้รับความยินยอมจากหัวหน้า ซึ่งรวมถึงในกรณี ความผิดซึ่งกระทำต่อเจ้าพนักงาน หรือผู้มีหน้าที่ให้บริการเป็นพิเศษ หรือทหารในกองทัพ นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้เสียหายที่แท้จริงได้ทำการร้องทุกข์ไว้แล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่ากรณีฟ้องคดีดังกล่าว ไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นได้⁸⁸ โดยผู้เสียหาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดแห่งรัฐเพื่อคัดค้านคำสั่งแต่ไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลได้

2) ความผิดที่ผู้เสียหายต้องให้อำนาจ (Ermachtigungsdelikt) ความผิดที่ผู้เสียหาย ต้องให้อำนาจคือความผิดที่พนักงานอัยการจะทำการสอบสวนไม่ได้เลยจนกว่าจะได้มอบอำนาจ การดำเนินคดีให้ จึงเป็นความผิดที่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหายอย่างแท้จริง⁸⁹ แตกต่าง จากความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ เพราะความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์การสอบสวนสามารถ กระทำได้ก่อนการร้องทุกข์ แต่จะไม่สามารถฟ้องคดีได้จนกว่าจะมีการร้องทุกข์ ความผิดฐานที่ผู้เสียหาย ต้องให้อำนาจจะเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงที่กระทำต่อบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐจะมีลักษณะ ในทางการเมืองที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลสาธารณะ (public figure)⁹⁰ ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในมาตรา 95, 97, 102-102a, 102b, 123, 170-170a, 248a-248c, 303 ยกตัวอย่างเช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท

⁸⁸ ศตเนติ เนติภัทรชูโชติ. *มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2552. หน้า 101.

⁸⁹ คณิต ฌ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 447.

⁹⁰ คณิต ฌ นคร. *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 439-440.

ประธานาธิบดีหรือความผิดฐานหมิ่นประมาทหน่วยงานตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกฎหมายระบุว่า การดำเนินคดีต้องได้รับอนุญาตจากประธานาธิบดีหรือหน่วยงานก่อนจึงจะสามารถดำเนินคดีได้ ซึ่งในคดีประเภทนี้ รัฐตกอยู่ในฐานะผู้เสียหายด้วย เนื่องจากความผิดมิได้กระทบต่อคุณธรรม ตามกฎหมายหรือนิติสมบัติส่วนบุคคลเท่านั้น

3) ความผิดที่เอกชนฟ้องคดีเองได้ (Privatklagelike) ความผิดประเภทนี้ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 374 ซึ่งส่วนมากเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องเกียรติของบุคคล และประโยชน์ในทรัพย์สิน ความผิดประเภทนี้ ผู้เสียหายจะมีบทบาทในการดำเนินคดีด้วยตนเองทั้งในการฟ้องและการดำเนินคดี ซึ่งความตามมาตรา 374 ได้แก่ ความผิดฐานบุกรุก (Trespass (section 123 Penal Code)), ความผิดฐาน ดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท (Defamation (section 185-189 Penal Code)), ความผิดฐานเปิดเผยความลับของจดหมาย (Violation of the correspondence (section 202 Penal Code)), ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (Bodily injury (section 223 224 and 229 Penal Code)), ความผิดฐานขู่เชิญผู้อื่น (Threat (section 241 Penal Code)), ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน (Criminal damage to property (section 303 Penal Code)), ความผิดตามมาตรา 4, 6c, 15, 17, 18 และ 20 แห่งกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า (The Act against Unfair Competition) ความผิดตามมาตรา 142 (1) แห่งกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร (The Patent Act), ความผิดตาม มาตรา 143 (1), 143 (1a), 144 (1) และมาตรา 144 (2) แห่งกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า (The Trade Mark Act) เป็นต้น

จากความผิดข้างต้น ทุกความผิดเป็นความผิดที่ต้องมีคำร้องทุกข์ (Antragsdelikte) ยกเว้นก็แต่ความผิดตามมาตรา 224 และ 241 เท่านั้น ซึ่งความผิดเหล่านี้ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนสามารถฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง แต่ในกรณีที่ความผิดนั้นเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท โดยมีความผิดหนึ่งเป็นความผิดต่อรัฐ เช่น กระทำกรรมเดียวผิดทั้งความผิดฐานบุกรุกและลักทรัพย์ โดยมีเหตุฉกรรจ์ เช่นนี้ผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีได้เอง แต่ความผิดดังกล่าวจะต้องถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ⁹¹

⁹¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน. *ตุลพาห 58* (พฤษภาคม-สิงหาคม 2554). หน้า 93.

2.1.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จึงมีการกำหนดเรื่องอายุความในคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (Strafgesetzbuch, StGB หรือ Criminal Code Chapter 5 Statutes of Limitation) โดยแบ่งอายุความออกเป็น 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องร้อง และอายุความบังคับโทษ⁹²

1) อายุความฟ้องคดี (Title One Statute of Limitation for Prosecution)

มาตรา 78 (Section 78 Period of Limitation) กำหนดไว้โดยสรุปได้ว่าการฟ้องคดีอาญาต้องทำภายในกำหนดอายุความ⁹³ ยกเว้น ความผิดอาญาร้ายแรง บางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์⁹⁴ (Genocide) ความผิดฐานฆ่าคนตาย⁹⁵ ไม่อยู่ในบังคับของเรื่องอายุความ⁹⁶ ทั้งนี้ได้กำหนดอายุความไว้แตกต่างกันไปตามความร้ายแรงของความผิด คือ อายุความสามสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต อายุความยี่สิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกสิบปีขึ้นไป อายุความสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกห้าปีขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบปี อายุความห้าปีในคดีที่มีโทษจำคุกหนึ่งปีขึ้นไปแต่ไม่เกินห้าปี และอายุความสามปีกรณีอื่นๆ⁹⁷

สำหรับการกำหนดอายุความในคดีอาญานั้นได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา (German Penal Code) ดังนี้

- (1) การกระทำความผิดร้ายแรงฐานฆ่าคนตายโดยทารุณโหดร้าย เช่น การฆ่าผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจในทางเพศ ไม่มีกำหนดอายุความในการฟ้องคดี
- (2) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต มีกำหนดอายุความ 30 ปี
- (3) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี มีกำหนดอายุความ 20 ปี
- (4) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุก 5 ปี ขึ้นไป แต่ไม่เกิน 10 ปี มีกำหนดอายุความ 10 ปี
- (5) การกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี มีกำหนดอายุความ 5 ปี
- (6) การกระทำความผิดอื่นๆ มีอายุความ 3 ปี

⁹² สมนึก ลิ้มเทียมเจริญ. อายุความในการดำเนินคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนี. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). หน้า 13.

⁹³ German Penal Code section 78 (1)

⁹⁴ German Penal Code section 220 a

⁹⁵ German Penal Code section 211

⁹⁶ German Penal Code section 78 (2)

⁹⁷ German Penal Code section 78 (3)-(4)

นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมันก็ได้กำหนดให้ความผิดบางประเภทไม่มีกำหนดอายุความ ประกอบด้วยความผิดดังต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายอาญาของเยอรมัน (German Penal Code) มาตรา 211 ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น บัญญัติว่า

(1) ผู้ฆ่าผู้อื่นจะต้องได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิต

(2) ผู้ที่ฆ่าผู้อื่น คือ บุคคลที่ฆ่าผู้อื่น โดยเจตนา หรือเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศ หรือเนื่องจากความละโมภหรือเหตุอื่น หรือกระทำการขายชาติหรือทารุณโหดร้ายโดยเจตนาให้เกิดภัยอันตรายต่อสังคม หรือเพื่อความสะดวกในการกระทำความผิดอย่างอื่น หรือให้กระทำความผิดอย่างอื่นบรรลุผล

ตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน มาตรา 211 นี้เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่น โดยเจตนาเป็นความผิดที่ไม่อยู่ในบังคับของอายุความ ซึ่งหมายความว่าสามารถฟ้องคดีในฐานความผิดฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเมื่อใดก็ได้

นอกจากนี้การฟ้องคดีอาญาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะเป็นการฟ้องร้องดำเนินคดีในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา (Strafgesetzbuch, StGB หรือ Penal Code) แล้วยังมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่เป็นความผิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ (Code of Crime against International Law หรือ VStGB) ใน Code of Crime against International Law หรือ VStGB ได้กำหนดไว้ว่า การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crime against Humanity) อาชญากรรมรุกราน (Crime of Aggression) และอาชญากรรมสงคราม (War Crimes) นั้น แม้จะไม่ได้กระทำลงในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือไม่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับประเทศเลยก็ตาม ก็ถือเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ เนื่องจากการกระทำความผิดดังกล่าว ถือเป็นการละเมิดพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างร้ายแรง ตามอนุสัญญาเจนีวา (Geneva Convention) ซึ่งได้กำหนดให้ความผิดดังกล่าวไม่มีกำหนดอายุความฟ้องคดี⁹⁸

2) อายุความบังคับโทษ (Title Two Statute of Limitation for Execution)

มาตรา 79 (Section 79 Period of Limitation) กำหนดไว้ โดยสรุปว่าไม่ให้บังคับโทษหรือมาตรการอื่นๆ เพื่อลงโทษซึ่งถึงที่สุดแล้วภายหลังจากที่ขาด อายุความ⁹⁹ ในการบังคับโทษสำหรับความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) และความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตไม่มีกำหนดอายุความ และได้กำหนดอายุความบังคับโทษไว้ คืออายุความยี่สิบห้าปี

⁹⁸ กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา*. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). หน้า 42

⁹⁹ German Penal Code section 79(1)

ในคดีที่มีโทษจำคุกสิบปีขึ้นไป อายุความยี่สิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปถึงสิบปี อายุความสิบปีในคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไปถึงห้าปี อายุความห้าปีในคดีที่มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี และโทษปรับอัตรารายวันสามสิบวันขึ้นไป และอายุความสามปีในคดีที่มีโทษปรับไม่เกินอัตรารายวันสามสิบวัน ทั้งนี้ ให้เริ่มนับอายุความบังคับโทษตั้งแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด¹⁰⁰

2.1.3 การนับอายุความคดีอาญา

นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (German Penal Code (Strafgesetzbuch, StGB)) ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการหยุดนับอายุความไว้ โดยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 78b และ 78c ให้หยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (tolling) ในบางกรณี เช่น ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศต่อเด็กอายุไม่เกิน 14 ปี อายุความจะเริ่มนับ ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายที่เป็นเด็กนั้นมีอายุครบ 18 ปี¹⁰¹ หรือกรณีที่การฟ้องคดีไม่อาจทำได้ด้วยเหตุประการใดๆ อายุความก็จะยังไม่เริ่มนับ เว้นแต่กรณีที่ฟ้องคดีไม่ได้เป็นเพราะเหตุที่เกิดจากความบกพร่องของคำร้องทุกข์หรือฟ้องคดี¹⁰² เมื่อไม่อาจฟ้องคดีได้เพราะผู้กระทำความผิดเป็นสภานิติบัญญัติ (Bundestag หรือ legislative body of land) ให้หยุดนับอายุความตั้งแต่วันที่พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบถึงการกระทำและรู้ตัวผู้กระทำ หรือมีข้อมูลการกระทำความผิดอาญาหรือการร้องทุกข์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิด¹⁰³ เมื่อมีคำพิพากษาของ ศาลชั้นต้นก่อนขาดอายุความ กำหนดอายุความจะไม่สิ้นสุดลงก่อนการเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา¹⁰⁴ เมื่อกฎหมายได้กำหนดโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ในการเพิ่มโทษ โดยเฉพาะในคดีร้ายแรง และได้มีกระบวนการพิจารณาในศาลประจำเขต (Regional Court) ให้หยุดนับอายุความ ตามมาตรา 78 (3) no 4 โดยเริ่มจากวันที่ศาลเริ่มการพิจารณา เป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี¹⁰⁵ กรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศ หากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบขอยื่นคำร้องขอให้ส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน ไปยังประเทศดังกล่าวแล้ว ให้หยุดพักการนับอายุความตั้งแต่วันที่หน่วยงานต่างประเทศได้รับคำร้อง

- (1) จนกว่าจะมีการส่งตัวผู้กระทำความผิดให้เจ้าหน้าที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
- (2) จนกว่าผู้กระทำความผิดจะเดินทางออกนอกประเทศนั้นด้วยวิธีอื่นๆ
- (3) จนกว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะได้รับหนังสือปฏิเสธคำขอ
- (4) จนกว่าเจ้าหน้าที่จะถอนคำขอนั้น

¹⁰⁰ German Penal Code section 79(6)

¹⁰¹ German Penal Code section 78b

¹⁰² German Penal Code section 78b (1)

¹⁰³ German Penal Code section 78b (2)

¹⁰⁴ German Penal Code section 78b (3)

¹⁰⁵ German Penal Code section 78b (4)

หากไม่ทราบวันที่เจ้าหน้าที่ของต่างประเทศได้รับหนังสือคำขอ ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศได้รับหนังสือคำขอเมื่อเวลาผ่านไปแล้วหนึ่งเดือนนับแต่วันที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ส่งหนังสือคำขอนั้น เว้นเสียว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีทราบว่าเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศไม่ได้รับหนังสือหรือรับในเวลาหลังจากนั้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78c เป็นเรื่องที่หยุดนับอายุความโดยการร้องขอต่อศาล มาตรา 78c กำหนดว่าให้หยุดนับอายุความกรณี ดังต่อไปนี้¹⁰⁶

- (1) ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาครั้งแรก ได้ความว่าการสอบสวนเป็นไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์แก่ผู้ต้องหา หรือมีคำสั่งในการสอบสวน
- (2) มีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาโดยศาล หรือมีคำสั่งเช่นนั้น
- (3) มีการดำเนินการใดๆ ของผู้เชี่ยวชาญตามคำสั่งศาลหรือพนักงานอัยการ หากผู้ถูกกล่าวหาเคยถูกสอบปากคำ หรือบุคคลดังกล่าวได้รับหมายให้เริ่มดำเนินการสอบสวน
- (4) มีการออกหมายยึดหรือค้นและมีคำพิพากษาของศาลต่อผู้นั้น
- (5) มีการออกหมายจับ คำสั่งให้ควบคุมตัว คำสั่งให้นำตัวมาศาลเพื่อการสอบปากคำ และมีการตัดสินของศาลต่อผู้นั้น
- (6) มีการยื่นฟ้องคดีโดยอัยการ
- (7) มีการเปิดคดี
- (8) มีการกำหนดวันนัดพิจารณา
- (9) มีคำสั่งทางอาญาหรือการตัดสินอย่างอื่นที่เท่ากับการทำคำพิพากษา
- (10) มีคำสั่งให้จำหน่ายคดี เนื่องจากไม่มีตัวผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้ หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดี หรือในขั้นตอนที่ไม่ได้ตัวผู้ต้องหาที่มีการสั่งฟ้องไว้มาเพื่อให้ได้ความแน่ชัดเรื่องที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวเพื่อรักษาพยานหลักฐาน
- (11) มีคำสั่งศาลให้จำหน่ายคดีเนื่องจากผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้ ไม่สามารถต่อสู่อุบัติได้หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดี เพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้
- (12) มีคำขอใดๆ ของศาลเพื่อให้มีการสอบสวนในต่างประเทศ ในขั้นตอนการกักตัวไว้เพื่อป้องกันและในขั้นตอนอื่น ให้มีการหยุดนับอายุความเมื่อมีการกักตัวไว้ เพื่อการป้องกัน

¹⁰⁶ German Penal Code section 78 C (1)

การนับอายุความตามมาตรานี้จะต้องเป็นไปโดยคำสั่งลายลักษณ์อักษรของศาลที่จะมีผลบังคับในเวลาที่มีการลงนามคำสั่งนั้น อย่างไรก็ตาม หากไม่มีการดำเนินการตามคำขอเพื่อออกคำสั่งดังกล่าวในทันที กฎหมายให้ถือเอาเวลาที่มีการเสนอเพื่อพิจารณาเป็นเวลาที่มีผลบังคับ¹⁰⁷

ให้นับอายุความต่อเมื่อเหตุการณ์ที่ทำให้การหยุดนับอายุความนั้นหมดไป โดยการฟ้องคดีจะต้องทำภายในกำหนดอายุความล่าสุด หากอายุความที่เพิ่มขึ้นได้หมดลงในเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 78 เอ หรือ 3 ปี หากเวลาดังกล่าวสั้นกว่าสามปี โดยไม่ให้นำมาตรา 78 บี¹⁰⁸ มาใช้บังคับ ให้การหยุดนับอายุความมีผลเฉพาะกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกรณี¹⁰⁹ หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมแนวทางปฏิบัติที่นำมาใช้ในเวลาที่กรณีก่อนการตัดสินและทำให้อายุความสั้นลง ให้การกระทำที่ทำให้การหยุดนับอายุความ ซึ่งใช้ก่อนการบังคับตามกฎหมายใหม่ มีผลบังคับใช้แม้ว่าในเวลาที่ยุทธนับอายุความจะไม่อาจฟ้องคดีได้เพราะขาดอายุความแล้ว¹¹⁰

จากการศึกษาพบว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งที่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับอายุความซึ่งได้บัญญัติไว้ค่อนข้างละเอียด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุความของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นั้น พิจารณาจากความร้ายแรงของการกระทำความผิด และอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดประกอบกัน ทั้งการกำหนดให้ความผิดบางฐานซึ่งไม่มีกำหนดอายุความ การกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับ อายุความไว้ชั่วคราวในกรณีต่างๆ ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

2.1.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ได้บัญญัติไว้ในบทที่ 4 ประมวลกฎหมายอาญา โดยได้กำหนดให้การกระทำความผิดที่จะถูกฟ้องร้องได้เมื่อมีการร้องทุกข์ ต้องกระทำการร้องทุกข์โดยบุคคลตามมาตรา 77¹¹¹ ซึ่งมี 4 ประเภท คือ

- 1) ผู้เสียหาย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น
- 2) กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สิทธิในการร้องทุกข์จะถูกโอนตามกฎหมายไปยังคู่สมรส คู่สมรสเพศเดียวกัน หรือบุตร ถ้าไม่มีหรือบุคคลดังกล่าวถึงแก่ความตายไปก่อนสิ้นสุดระยะเวลาที่จะร้องทุกข์ได้ สิทธิในการร้องทุกข์จะเป็นของบิดามารดา และหากบิดามารดาถึงแก่ความตาย สิทธินั้นจะตกเป็นของพี่น้องและหลานของเขา แต่ถ้าหากญาติตามที่กล่าวมาแล้วมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรือสถานภาพในฐานะญาติของผู้เสียหายได้หมดไป ชื่อของเขาจะถูกตัดออกจากรายชื่อ

¹⁰⁷ German Penal Code section 78 C (2)

¹⁰⁸ German Penal Code section 78 C (3)

¹⁰⁹ German Penal Code section 78 C (4)

¹¹⁰ German Penal Code section 78 C (5)

¹¹¹ German Penal Code section 77

ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ และบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์แทนผู้เสียหายจะทำการร้องทุกข์ฝ่าฝืนเจตจำนงที่แท้จริงของผู้เสียหายไม่ได้

3) กรณีที่บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขาดความสามารถตามกฎหมายหรือมีความสามารถตามกฎหมายแต่เพียงจำกัด ผู้แทนตามกฎหมายและบุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบในการดูแลบุคคลนั้น มีสิทธิที่จะร้องทุกข์

4) หากมีบุคคลมากกว่าหนึ่งคนมีสิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์ ผู้มีสิทธิ แต่ละคนสามารถยื่นคำร้องทุกข์ได้อย่างอิสระ

นอกจากผู้เสียหายและผู้แทนของผู้เสียหายตามที่บัญญัติในมาตราก่อนแล้ว ผู้บังคับบัญชาของผู้กระทำความผิดในกรณีดังต่อไปนี้ ก็มีสิทธิในการร้องทุกข์ด้วย ตามมาตรา 77a¹¹² ด้วย

1) ถ้าความผิดได้กระทำโดยหรือกระทำต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากหน่วยงานการบริการพิเศษของรัฐ หรือทหารในกองทัพ อาจถูกดำเนินคดีโดยการร้องทุกข์ของหัวหน้าในหน่วยงานรัฐนั้น รวมถึงผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของหัวหน้าในเวลานั้น มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์

2) ในกรณีของผู้พิพากษาวิชาชีพ ผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษทางวินัยต่อผู้พิพากษานั้น มีสิทธิยื่นคำร้องแทนผู้หัวหน้าของหน่วยงานรัฐนั้น และในกรณีของนายทหารคือผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานที่หัวหน้าทำหน้าที่เกี่ยวกับวินัยทหาร

3) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่จากหน่วยงานการบริการพิเศษของรัฐ ซึ่งไม่ได้หรือไม่มีหัวหน้า ผู้มีอำนาจของหน่วยงานซึ่งผู้กระทำความผิดนั้นทำงานอยู่เป็นผู้มีสิทธิร้องทุกข์ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่จากหน่วยงานการบริการพิเศษของรัฐนั้นเป็นหัวหน้าของผู้มีอำนาจของหน่วยงานนั้น ผู้มีอำนาจกระทำการแทนรัฐมีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์

4) ในกรณีที่เป็นสมาชิกของรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลของรัฐ สมาชิกของรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลของรัฐนั้น มีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์แล้วแต่กรณี

ซึ่งการร้องทุกข์ดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อคดี ซึ่งผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ เพราะเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้รัฐเข้ามาดำเนินคดีดังกล่าวได้ ดังนั้น การร้องทุกข์ถึงการกระทำความผิดและแสดงเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษนั้น จึงจะต้องกระทำให้ถูกต้องโดยผู้มีสิทธิร้องทุกข์ตามกฎหมาย หากกระทำโดยผู้ไม่มีสิทธิแล้ว การร้องทุกข์ย่อมไม่ถือเป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายและส่งผลกระทบต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่สามารถสอบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดีดังกล่าวให้ได้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับประเทศไทย เพียงแต่ผู้ที่มีอำนาจกระทำการแทนผู้เสียหายของประเทศไทยนั้น มีอยู่น้อยประเภทกว่าของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

¹¹² German Penal Code section 77a

ส่วนการถอนคำร้องทุกข์นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 77d¹¹³ บัญญัติไว้ว่า การถอนคำร้องทุกข์นั้นอาจกระทำได้ โดยจะต้องทำการถอนคำร้องทุกข์นั้นก่อนที่ กระบวนการพิจารณาคดีจะถึงที่สุด และเมื่อถอนแล้วจะไม่สามารถยื่นคำร้องทุกข์ได้อีก นอกจากนี้ ถ้าผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิร้องทุกข์แทนผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายนั้น ถึงแก่ความตายภายหลังจากที่ได้ ยื่นคำร้องทุกข์แล้ว คู่สมรส คู่สมรสเพศเดียวกัน บุตร บิดามารดา พี่น้อง หรือหลานของผู้เสียหาย ตามลำดับความสำคัญที่ระบุไว้ในมาตรา 77(2) สามารถถอนคำร้องทุกข์ได้ หากญาติหลายคน มีความสำคัญเท่าเทียมกันจะต้องใช้สิทธิร่วมกันเท่านั้น และถ้าญาติคนใดมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ไม่มีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์

ดังนั้น การถอนคำร้องทุกข์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงให้ระยะเวลา ที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้จนกว่าคดีจะถึงที่สุดเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายได้ทำการร้องทุกข์ ไว้ก่อนถึงแก่ความตายนั้น ในกฎหมายอาญาของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติรองรับว่าผู้ใด ที่จะมีสิทธิ ถอนคำร้องทุกข์ได้ แต่ใช้หลักการในทางแพ่งในเรื่องมรดก โดยถือว่าทายาทจะรับมรดกความของผู้เสียหายไป และมีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้

2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ในอดีตกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีน ซึ่งมีการใช้ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายและโดยประชาชน โดยเมื่อมีการร้องเรียนจากผู้เสียหาย หรือสมาชิกคนหนึ่งของพลเมืองแล้ว จะมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด โดยคำพิพากษาของศาล จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของคำรับสารภาพของจำเลย พยานหลักฐาน และจากการทรมานตามข้อจำกัด ทางกฎหมายเพื่อให้ได้คำรับสารภาพ¹¹⁴

ต่อมาในปี ค.ศ.1876 ได้มีการแก้ไขกฎหมายจากเดิมที่ระบุว่าอาชญากรรมทั้งหมด จะต้องถูกตัดสินบนพื้นฐานของการรับสารภาพ เป็นอาชญากรรมทั้งหมดจะต้องได้รับการวินิจฉัย โดยอาศัยพยานหลักฐาน

และต่อมาในปี ค.ศ. 1879 ได้มีคำประกาศยกเลิกการทรมาน และในค.ศ. 1872 มีสำนักงานอัยการครั้งแรก ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายฝรั่งเศส ซึ่งในยุคแรกนั้นอัยการมีสิทธิเฉพาะ การฟ้องร้องคดีเท่านั้น แต่ไม่มีสิทธิในการดำเนินคดี กระบวนการพิจารณาความผิดจะเป็นหน้าที่ ของศาล ทั้งการถามความและตัดสินคดี โดยพนักงานอัยการจะนั่งอยู่ด้วยเท่านั้น¹¹⁵

¹¹³ German Penal Code section 77d

¹¹⁴ Shigemitsu Dando. Japanese Criminal Procedure. trans. B. J. George Jr. (New Jersey: Fred B. Rothman & Co. 1965), p. 12-13.

¹¹⁵ Ibid. p. 14.

ต่อมาในสมัยราชวงศ์เมจิ ปี ค.ศ.1870 ได้มีการปฏิรูปกฎหมายโดยจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม และให้มีการจัดทำประมวลกฎหมายขึ้น เพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัยสอดคล้องต่อหลักกฎหมาย ที่ได้รับการยอมรับแล้วในอารยประเทศ ทั้งเป็นการจัดระเบียบองค์กรทางสังคมและการเมือง ของประเทศญี่ปุ่นใหม่ เพื่อนำไปสู่การยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต¹¹⁶ โดยอาศัยกฎหมาย ของประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบ แต่ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและอิทธิพลของนักวิชาการ เยอรมัน ทำให้มีการนำเอากฎหมายเยอรมันมาเป็นต้นแบบในการทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา นำไปสู่การตราประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1922¹¹⁷ ขึ้น ส่งผลให้ หลักการดำเนินคดีอาญาของญี่ปุ่นได้เปลี่ยนมาเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีพนักงาน อัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการฟ้องร้องคดีทั้งหมด เอกชนไม่มีสิทธิในการฟ้องคดีทุกประเภท ผู้เสียหายมีสิทธิเพียงแต่ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เท่านั้น ซึ่งเป็นระบบผูกขาด อำนาจการฟ้องคดีเป็นของรัฐแต่ผู้เดียว¹¹⁸

ภายหลังจากสงครามได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในระยะที่สอง โดยมีองค์ประกอบสำคัญของแองโกล-อเมริกัน เข้ามาในหลายประเด็น¹¹⁹ โดยเฉพาะ การนำระบบกล่าวหาเข้ามาใช้ กล่าวคือ ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในศาล โดยศาลจะทำหน้าที่เป็นกรรมการ การฟ้องคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น พนักงานอัยการเท่านั้นที่จะมี อำนาจฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา กฎหมายญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้เอกชนฟ้องคดีอาญาเองได้ โดยในช่วงนี้ การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะยังไม่มีการใช้ระบบลูกขุน หรือการไต่สวนมูลฟ้อง¹²⁰ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2004 สภาผู้แทนราษฎรของญี่ปุ่นจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยลูกขุน ออกมาบังคับใช้ ตามแบบประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส โดยนำมาใช้กับคดีความผิด ร้ายแรงทุกคดี เช่น คดีความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือความผิดที่ผู้เสียหาย ถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดโดยเจตนา เช่น ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด ให้โทษ ฆ่าผู้อื่น ฆ่าชิงทรัพย์ และข่มขืนกระทำชำเราจำเป็นเหตุให้ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี และถ่วงดุลหน่วยงาน ในกระบวนการยุติธรรม และสะท้อนให้เห็นถึงระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยด้วย¹²¹

¹¹⁶ Yamaguchi A. Basic Problems in Japanese Criminal Law. (1988). p. 23.

¹¹⁷ Shigemitsu Dando. Japanese Criminal Procedure. p.16.

¹¹⁸ ชาญเชาว์ ไชยยานุกิจ. “คำฟ้องของพนักงานอัยการ”. ใน เอกสารประกอบการบรรพพิเศษเรื่อง ระบบอัยการญี่ปุ่น: แนวคิดและทิศทางในการปฏิรูประบบอัยการไทย. (23 มกราคม 2540). หน้า 19.

¹¹⁹ Shigemitsu Dando. Japanese Criminal Procedure. p.17-18.

¹²⁰ พงศกร จันททรัพย์ และนารี ดันตเสถียร. ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาญี่ปุ่นการสอบสวนและการฟ้องคดี. อัยการนิเทศ 50. 2531. หน้า 58-59.

¹²¹ อรรถพล ใหญ่สว่าง. ระบบศาล Saiban-In ประเทศญี่ปุ่น. 2 มิถุนายน 2567

สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_119969.

2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

ก่อนที่จะมีการฟ้องร้องคดีโดยพนักงานอัยการ คดีเริ่มต้นด้วยการ ที่ผู้เสียหาย หรือผู้ที่พบการกระทำผิดร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานอัยการก็ได้ หากร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่ง เอกสารและพยานมายังพนักงานอัยการโดยเร็ว เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีจะเป็น ผู้ทำการสืบสวน และสอบสวนเบื้องต้น พนักงานอัยการนอกจากจะมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมดูแล สั่งการ และให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว ยังมีอำนาจซักถามและถามค่าให้การผู้ต้องหาและพยานสำคัญ ในคดีนั้นได้เองด้วย เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานอัยการจะมีอำนาจเฉพาะในการใช้ดุลพินิจ สั่งฟ้องคดี กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอิสระอย่างเต็มที่ในการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวน เพื่อจะมีคำสั่งฟ้องหรือคำสั่งไม่ฟ้อง หรือสั่งชะลอการฟ้องไว้โดยมีกำหนดเวลา เมื่อมีคำสั่งแล้วไม่ต้อง ได้รับความเห็นชอบจากผู้ใดอีก¹²² โดยพนักงานอัยการของญี่ปุ่น จะให้ความสำคัญในเรื่องของพยานหลักฐาน ในการพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ หากยังมีความสงสัยก็ไม่สั่งฟ้องคดี ซึ่งส่งผลให้ คดีที่ขึ้นสู่ศาลมีอัตราการตัดสินลงโทษจำเลยสูงถึง 99.7% แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศไทย ที่หลักเรื่องความสงสัยว่าผู้ต้องหาบริสุทธิ์หรือไม่ จะถูกพิจารณา โดยผู้พิพากษามีใช้พนักงานอัยการ¹²³

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้กระทำความผิด ก็จะทำ การยื่นฟ้องต่อศาลให้มีการพิจารณาคดี หรือร้องขอให้พิจารณาโดยรวดเร็วในกรณีความผิดจรรยา และเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีไปแล้ว ก็อาจถอนคดีได้เสมอภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งก่อน ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา แต่หากเป็นกรณีสั่งไม่ฟ้องพนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณานั้นไปยัง ผู้เสียหาย และผู้ต้องหาในทันที ซึ่งรวมถึงกรณีการถอนฟ้องด้วย หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว ผู้ไม่เห็นด้วยมีสิทธิร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือพนักงานอัยการนั้น เพื่อได้สำนวนและมีคำสั่งให้พนักงานอัยการนั้นฟ้องคดีได้ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งนั้น¹²⁴

จากที่กล่าวมาแล้ว จะพบว่าพนักงานอัยการของประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้ที่มี อำนาจในการดำเนินคดีแทนรัฐ โดยเอกชนมีเพียงสิทธิที่จะร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ และเข้าเป็นลูกขุน ในคดีความผิดร้ายแรงเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจในการฟ้องร้องคดีด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่น

¹²² เศรษฐบุตร อิทธิธรรมวินิจ, ชนภัทร วินยวัฒน์ และคมวัชร เอียงอ่อง. *การลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาล: ศึกษากรณีการกำหนดความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท. 2552. หน้า 29.

¹²³ Koichiro Fujikura. *Japanese Law and Legal Theory*. England: Dartmouth Publishing Company Limited. 1996. p.130.

¹²⁴ เศรษฐบุตร อิทธิธรรมวินิจ, ชนภัทร วินยวัฒน์ และคมวัชร เอียงอ่อง. *การลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาล: ศึกษากรณีการกำหนดความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา*. หน้า 29.

มีความผิดบางประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายก่อน พนักงานอัยการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจะยังไม่สามารถดำเนินคดีได้จนกว่าจะได้มีการร้องทุกข์แล้ว ซึ่งความผิดดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย

ความผิดที่ต้องอาศัยคำร้องทุกข์หรือเจตนาารมณ์ของผู้เสียหายตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เช่น ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่น (มาตรา 135) กระทำอนาจารโดยใช้กำลัง (มาตรา 176) ช่มชู้กระทำชำเรา (มาตรา 177) ลักพาคนหย่อมความสามารถ (มาตรา 224) ลักพาตัวเพื่อหากำไร (มาตรา 225) ขนส่งผู้ถูกลักพาตัว (มาตรา 227) หมิ่นประมาท (มาตรา 230) ดูหมิ่น (มาตรา 231) ลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกงในหมู่ญาติ (มาตรา 244) ทำให้เอกสารส่วนบุคคลเสียหาย (มาตรา 259) ทำให้เสียทรัพย์ (มาตรา 261) เป็นต้น¹²⁵ ความผิดเหล่านี้ เป็นความผิด ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวของผู้เสียหายโดยแท้ และผลของการกระทำความผิดประเภทนี้ ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือกระทบต่อความรู้สึกปลอดภัยของประชาชน จึงได้กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายว่าจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ หากต้องการที่จะให้รัฐดำเนินคดีให้ก็ชอบที่จะแจ้งความร้องทุกข์ และหากไม่ประสงค์จะดำเนินคดีก็ชอบที่จะนิ่งเฉยเสีย¹²⁶

การร้องทุกข์เมื่อได้ร้องทุกข์แล้ว ก็มีสิทธิที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้จนกว่าจะมีการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งจะมีผลให้คดีอาญาดังกล่าวระงับไป และทำให้ไม่สามารถฟ้องคดีได้อีก¹²⁷ นอกจากนี้การถอนคำร้องทุกข์ยังมีผลไปถึงผู้กระทำความผิดคนอื่นๆ ด้วย¹²⁸ แต่การร้องทุกข์และการถอนคำร้องทุกข์ดังกล่าวก็ไม่ใช่กิจการที่จะต้องกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นจึงสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นตัวแทนในการร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์ดังกล่าวได้¹²⁹ แต่หากว่าไม่มีการถอนคำร้องทุกข์จนกระทั่งพนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายก็หมดโอกาสที่จะถอนคำร้องทุกข์ได้อีกต่อไป¹³⁰

¹²⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

¹²⁶ กิตติพงศ์ คงเรือง. บทบาทของพนักงานอัยการในฐานะโจทก์กับการถอนคำร้องทุกข์และการยอมความในคดีที่ต้องร้องทุกข์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 83-84.

¹²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 237

¹²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 238

¹²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 240

¹³⁰ นพรัตน์ อักษร. ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 58.

2.2.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา

กฎหมายเรื่องอายุความอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้กำหนดอายุความโดยอาศัยความรุนแรงของโทษเป็นฐาน โดยอายุความจะยาวหรือสั้นขึ้นอยู่กับอัตราโทษมากน้อย โดยได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยอายุความฟ้องคดีบัญญัติไว้ในมาตรา 250 ว่าอายุความจะหมดลงเมื่อพ้นระยะเวลา ดังนี้

- 1) 25 ปี สำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิต
- 2) 15 ปี สำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่
- 3) 10 ปี สำหรับความผิดที่โทษจำคุกอย่างสูง 15 ปี หรือว่านั้น ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่
- 4) 7 ปี สำหรับความผิดที่โทษจำคุกอย่างสูงน้อยกว่า 15 ปี ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่
- 5) 5 ปี สำหรับความผิดที่โทษจำคุกอย่างสูงน้อยกว่า 10 ปี ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่
- 6) 3 ปี สำหรับความผิดที่โทษปรับหรือโทษจำคุกอย่างสูงน้อยกว่า 5 ปี ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่
- 7) 1 ปี สำหรับความผิดที่โทษจำคุกสถานเบา ไม่ว่าจะมีการให้ทำงานด้วยหรือไม่ หรือมีโทษปรับสถานเบา

2.2.3 การนับอายุความคดีอาญา

การนับอายุความในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 ว่า ระยะเวลาอายุความจะเริ่มนับเมื่อการกระทำความผิดอาญาของผู้กระทำความผิดนั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว ซึ่งก็คือเมื่อมีการกระทำที่ครบองค์ประกอบของความผิด และในกรณีที่มีการสมรู้ร่วมคิด หรือผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันหลายคน อายุความจะเริ่มนับเมื่อมีการกระทำสุดท้ายของผู้ร่วมกระทำความผิดทุกคนที่ได้ร่วมในการกระทำความผิดนั้น โดยที่การกระทำสุดท้ายต้องนำไปสู่ผลของความผิด ตามปกติแล้วเมื่ออายุความเริ่มนับเมื่อการกระทำความผิดสิ้นสุดลง อายุความจะเดินไปเรื่อยๆ และหยุดนับเมื่อมีการฟ้องคดีและจำเลยรู้ถึงการฟ้องคดีนั้น โดยจะไม่มี การหยุดนับอายุความไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่จะเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด¹³¹ ซึ่งในกฎหมายญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติให้มีการหยุดนับอายุความไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 โดยมาตรา 254 (1) ว่า ระยะเวลาจะหยุดนับลงเมื่อมีการฟ้องร้องคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิด และเริ่มนับอีกครั้งเมื่อมีการตัดสินใจ

¹³¹ Shigemitsu Dando. Japanese Criminal Procedure. p.350.

แจ้งการไร้ความสามารถของผู้กระทำความผิด หรือเมื่อคดีถึงที่สุด มาตรา 254 (2) ว่า การหยุดนับอายุความของผู้สมรู้ร่วมคิดคนหนึ่งจะมีผลถึงคนอื่นๆ ด้วย ในกรณีเช่นนี้ อายุความจะเริ่มนับอีกครั้งเมื่อคดีถึงที่สุดและมีผลผูกพัน และมาตรา 255 (1) ถ้าผู้กระทำความผิดอยู่นอกประเทศญี่ปุ่น หรือผู้กระทำความผิดซ่อนตัวอยู่ ทำให้ไม่สามารถส่งสำเนาบันทึกข้อหาหรือแจ้งคำสั่งสรุปได้ อายุความจะถูกระงับในระหว่างระยะเวลาที่ผู้กระทำความผิดอยู่ภายนอกญี่ปุ่นหรือกำลังซ่อนตัวอยู่

ทั้งนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การหยุดนับระยะเวลาอายุความ (Suspension) และอายุความสะดุดหยุดลง (Interruption) ดังนี้¹³²

1) การหยุดนับระยะเวลาอายุความ (Suspension) เป็นการหยุดนับอายุความเมื่อมีเหตุการณ์ที่เป็นเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด และเมื่อเงื่อนไขนั้นสิ้นสุดลงแล้ว จึงเริ่มนับอายุความต่อจากอายุความที่เคยหยุดนับ¹³³ อันมีลักษณะเป็นการหยุดนับอายุความชั่วคราว เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 (2) และมาตรา 255 เป็นต้น

2) กรณีอายุความสะดุดหยุดลง (Interruption) เป็นการที่อายุความหยุดนับเมื่อมีเหตุการณ์ที่เป็นเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด และเมื่อเงื่อนไขนั้นสิ้นสุดลงจึงเริ่มต้นนับอายุความนั้นใหม่¹³⁴ โดยไม่ได้นับต่อจากอายุความเดิมที่เคยหยุดนับไปแล้ว อันมีลักษณะเป็นการหยุดนับอายุความโดยสิ้นเชิง เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 254 (1)

สำหรับความผิดซึ่งผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ (Shinkokuzai) ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตราต่างๆ ได้แก่ มาตรา 133-135, 176-180, 224, 225, 227, 229, 230-232, 244, 251, 255, 259, 261, 263 และ 264 มีการบัญญัติเรื่องอายุความในการร้องทุกข์คดีประเภทดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 ความว่า

1) เกี่ยวกับการกระทำความผิดซึ่งต้องร้องทุกข์ จะไม่มีการร้องทุกข์ใดที่สามารถกระทำได้ภายหลังจาก 6 เดือน นับจากวันที่ผู้ร้องทุกข์ทราบตัวผู้กระทำความผิด แต่ทั้งนี้อายุความร้องทุกข์ 6 เดือนจะไม่ใช้กับการร้องทุกข์ในความผิดดังต่อไปนี้ คือ i) ความผิดตามมาตรา 176-178, 225 หรือ 227 วรรคแรก และจำกัดเฉพาะการกระทำที่เป็นการช่วยเหลือผู้ที่กระทำความผิดตามมาตรา 225 หรือ 225 วรรคสาม ของประมวลกฎหมายอาญา หรือการร้องทุกข์ที่เกี่ยวกับการพยายามกระทำความผิดเหล่านี้ ii) การร้องทุกข์ที่กระทำโดยตัวแทนต่างประเทศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 232 วรรคสอง หรือการร้องทุกข์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 230 หรือ 231

¹³² Ibid., p.350.

¹³³ Ibid., p.350.

¹³⁴ Ibid., p.350.

2) การร้องทุกข์ในกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะกระทำไม่ได้ เว้นแต่จะได้ฟ้องภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่มีการตัดสินใจการสมรสเป็นโมฆะ หรือมีการเพิกถอนการเป็นโมฆะในชั้นตอนสุดท้าย

ดังนั้น ในความผิดซึ่งต้องร้องทุกข์ จึงมีอายุความร้องทุกข์ โดยจะต้องมีการร้องทุกข์ ภายในระยะเวลา 6 เดือน นับแต่รู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ดี ระยะเวลา 6 เดือนนี้ ไม่นำมาใช้ความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศตามมาตรา 176-178 ความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทประมุขของรัฐต่างประเทศตามมาตรา 230-231 และ 232 วรรคสอง เป็นต้น ซึ่งอายุความดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับอายุความคดีความผิดอันยอมความได้ของประเทศไทย แต่มีระยะเวลาที่ยาวกว่าเพราะอายุความร้องทุกข์ของประเทศไทยนั้นมีระยะเวลาเพียง 3 เดือน

2.2.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์

ประเทศญี่ปุ่น ได้บัญญัติเรื่องการร้องทุกข์ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้มีแบ่งแยกเรื่องการกล่าวโทษและร้องทุกข์ไว้เช่นเดียวกับประเทศไทย โดยการกล่าวโทษนั้น บุคคลใดก็ตามที่เชื่อว่ามีกระทำความผิดกฎหมายสามารถกล่าวหาความผิดนั้นได้ตามมาตรา 239 ส่วนการร้องทุกข์นั้นจะต้องกระทำโดยผู้เสียหายหรือบุคคลตามที่กฎหมายให้อำนาจเท่านั้น โดยวิธีร้องทุกข์และกล่าวโทษนั้นตามมาตรา 241(1) บัญญัติว่าให้ทำได้ด้วยการยื่นเรื่องต่อพนักงานอัยการหรือพนักงานตำรวจซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้

ส่วนบุคคลที่มีอำนาจในการร้องทุกข์คดีอาญาตามกฎหมาย ได้แก่

- 1) ผู้เสียหายจากการกระทำความผิด¹³⁵
- 2) ผู้แทนตามกฎหมายของผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ได้โดยอิสระ¹³⁶
- 3) คู่สมรส ญาติร่วมสายโลหิต หรือพี่น้อง ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย¹³⁷
- 4) ญาติของผู้เสียหายสามารถยื่นร้องทุกข์ได้อย่างอิสระ ในกรณีที่ผู้แทน

ตามกฎหมายของผู้เสียหาย หรือคู่สมรสของตัวแทนนั้น หรือญาติโดยสายเลือดใน 4 ระดับชั้นของเครือญาติ หรือญาติพี่น้องใน 3 ระดับชั้นของเครือญาติ เป็นผู้ต้องหา¹³⁸

ผู้แทนตามกฎหมายตามที่บัญญัติในมาตรานี้ ได้แก่ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้มีอำนาจปกครองบุคคลผู้หย่อนความสามารถในกรณีอื่นๆ ตามกฎหมาย

¹³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 230

¹³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 231(1)

¹³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 231(2)

¹³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 232(2)

ส่วนการถอนคำร้องทุกข์นั้นสามารถถอนได้ตลอดเวลาก่อนที่จะมีการฟ้องคดี และหากได้ถอนคำร้องทุกข์แล้วไม่สามารถยื่นคำร้องทุกข์ได้อีก¹³⁹ ในกรณีที่คำร้องทุกข์ต่อผู้สมคบ คนหนึ่งหรือหลายคนในความผิดที่ร้องทุกข์ เมื่อมีการร้องทุกข์หรือเพิกถอนการร้องทุกข์จะมีผลถึง ผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่นด้วย¹⁴⁰

2.3 ประเทศไทย

สำหรับประวัติศาสตร์ของประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประเทศไทยได้ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ซึ่งการดำเนินคดีอาญา เป็นเรื่องของราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจะนำความมาร้องต่อเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจ ในบ้านเมือง ให้เป็นคนกลางในการตัดสินลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด

โดยในสมัยสุโขทัย ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกเกี่ยวกับการพิจารณาคดีไว้ มีข้อความว่า “ลูกเจ้าลูกขุนผิแล ผิดแพกแสกว้างกันสวนดูแท้แล้ว จึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ซ่อน” และจารึกบันทึกเรื่องการร้องทุกข์ไว้ความว่า “ในปากประตู มีกระดิ่งอยู่อันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพรฟ้า หน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจมันจะกล่าวถึงเจ้าถึงขุนปรี ไปสั่นกระดิ่ง อันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ ไพรในเมือง สุโขทัยนี้จึงชม” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในสมัยนั้นมีตระลาการแล้ว เมื่อราษฎรมีข้อพิพาทกันตระลาการ ก็จะต้องพิจารณาคดีตัดสินคดีไปโดยชื่อสัตย์สุจริต นอกจากนี้หากเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟังขุนศาลตระลาการได้ เช่น เจ้าหน้าที่ลำเอียง ราษฎรก็จะมาร้องเรียนต่อพ่อเมืองโดยตรง¹⁴¹

ในสมัยอยุธยา นอกจากกฎหมายอาญาของไทยที่ใช้มาแต่เดิมแล้ว ก็ได้รับเอาคัมภีร์ พระธรรมศาสตร์จากอินเดียเข้ามาใช้ กฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีนั้น จึงได้รับอิทธิพล จากอินเดียด้วย ในสมัยนี้เมื่อราษฎรประสงค์ฟ้องคดีต้องนำไปฟ้องตามศาลที่กำหนดไว้ โดยในศาล จะมีตระลาการทำหน้าที่เป็นผู้ไต่สวน สอบสวนข้อเท็จจริง ฟังคู่ความ ฟังพยาน และหลักฐานในคดี¹⁴² ส่วนผู้ที่มีอำนาจพิพากษาคดีตัดสินชี้ขาดแพ้นะคดีและปรับบทลงโทษ คือ ผู้พิพากษา ลูกขุน และผู้ปรับ¹⁴³ ซึ่งรูปแบบการพิจารณาและพิพากษาคดีดังกล่าวได้ใช้ต่อมาจนถึงช่วงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

¹³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 237

¹⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 238

¹⁴¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส. *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2554. หน้า 66-67.

¹⁴² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 101.

¹⁴³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 101.

ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปกฎหมายในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยได้เปลี่ยนมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยในปี พ.ศ.2435 ประเทศไทยเริ่มมีพนักงานอัยการเป็นครั้งแรก ทำหน้าที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ไม่ว่าตัวผู้เสียหายนั้น จะติดใจดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษ ใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 หมวด 2 ว่าด้วยการชำระความแผ่นดิน มาตรา 7¹⁴⁴ ความว่า “บรรดาความทั้งปวงซึ่งมีโทษหลวง เช่น ความหาว่ากบฏ ประทุษร้าย หาว่ากระทำความผิดร้าย ฆ่าคนตาย ฯลฯ ถ้าไม่มีคนใดคนหนึ่งเป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้ล่วงละเมิดพระราชอาญา แต่ผู้นั้น ไม่ติดใจว่าความเรื่องนั้นต่อไป ด้วยเหตุประการใดก็ดี ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานกรมอัยการ”

เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ.2451 (รัตนโกสินทร์ศก 127) ประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 โดยประเทศไทยใช้กฎหมายฉบับนี้เป็นระยะเวลา 48 ปี ตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 78 ระยะเวลากำหนดอายุความจะมีความใกล้เคียงกับบทบัญญัติอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ ในการกำหนด อายุความ จะมีความสั้นยาวแตกต่างกันไปตามประเภทของความผิด อัตราโทษ และความร้ายแรง ของความผิด โดยกำหนดอายุความที่ยาวที่สุดคือระยะเวลา 20 ปี และกฎหมายฉบับนี้ยังได้บัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ ไว้ในมาตรา 79 ซึ่งเมื่อฟ้องคดีหรือมีคำร้องต่อศาลแล้ว หรือในระหว่างเวลาที่ศาลออกหมาย หากยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ก็มีให้บวกระยะเวลานี้เข้าไปในกำหนดอายุความ จนเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2500 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับที่ใช้อยู่มาจนถึงปัจจุบัน

2.3.1 หลักการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ที่บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหาย จะทำให้คดีอาญาของพนักงานอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นๆ ได้” บทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้นอกจากแสดงชัดถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยว่าเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของพนักงานอัยการอีกด้วยว่า

¹⁴⁴ กุลพล พลวัน. บทบาทของพนักงานอัยการในการเป็นโจทก์. *วารสารอัยการ* 6, 62 (กุมภาพันธ์ 2526).

พนักงานอัยการเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคม¹⁴⁵ แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (1) พนักงานอัยการ (2) ผู้เสียหาย” ดังนั้นนอกจากอัยการแล้วกฎหมายก็ได้ให้สิทธิแก่เอกชนผู้เสียหายที่ฟ้องร้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีความผิดอาญาต่อแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความได้หรือที่เรียกว่าความผิดต่อส่วนตัว โดยประชาชนที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาหรือเป็นผู้ที่กฎหมายให้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายเท่านั้น ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีอำนาจเข้าไปฟ้องร้องดำเนินคดี¹⁴⁶ แต่มีบางกรณีผู้เสียหายถูกจำกัดอำนาจในการฟ้องร้องคดีอาญาไว้ เพื่อรักษาจารีตประเพณีและศีลธรรมอันดี ได้แก่ ผู้เสียหายจะฟ้องบุพการีของตนไม่ได้ ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กและผู้เสียหายจะฟ้องขอให้กักกันไม่ได้¹⁴⁷ ในขณะที่พนักงานอัยการมีอำนาจในการฟ้องคดีเหล่านี้ จึงจะสังเกตได้ว่าหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจึงมีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายอยู่ด้วย

ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึง ความผิดที่หากมีการกระทำแล้วนอกจากจะมีผลกระทบต่อผู้ที่ถูกระทำโดยตรงแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอีกด้วย ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้าดำเนินการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แม้ผู้ที่ถูกระทำนั้นจะไม่ใส่ใจเอาความหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมโดยรวม

ส่วนความผิดอันยอมความได้ หมายถึง ความผิดที่หากมีการกระทำแล้วมีผลกระทบต่อผู้ที่ถูกระทำโดยตรงเท่านั้น และไม่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมหรือมีอยู่น้อย ดังนั้นเมื่อผู้ที่ถูกระทำไม่ใส่ใจเอาความดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปแล้ว รัฐก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอีกต่อไป

สำหรับกฎหมายอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ความผิดใดจะถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดเจน เพราะฉะนั้นความผิดอื่นนอกจากที่บัญญัติว่าเป็นความผิดอันยอมความได้จะเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินทั้งสิ้น ความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญามีอยู่หลายมาตรา เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา 272, ความผิด

¹⁴⁵ คณิต ณ นคร. บทบาทของศาลในคดีอาญา. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต 1* (มกราคม-มิถุนายน 2544). หน้า 54.

¹⁴⁶ ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2543. หน้า 31.

¹⁴⁷ นพรัตน์ อักษร. *ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. หน้า 35-36.

ต่อเสรีภาพ มาตรา 309 วรรคหนึ่ง มาตรา 310 วรรคหนึ่ง และมาตรา 311 วรรคหนึ่ง (ดูมาตรา 321), ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา 322 - มาตรา 324 (ดูมาตรา 325), ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 - มาตรา 332 (ดูมาตรา 333 วรรคหนึ่ง), ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 มาตรา 342 และ มาตรา 344 - มาตรา 347 (ดูมาตรา 348), ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349 - มาตรา 350 (ดูมาตรา 351), ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352 - มาตรา 355 (ดูมาตรา 356), ความผิดฐานทำให้เสียหาย มาตรา 358 และมาตรา 359 (ดูมาตรา 361), และความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362 - มาตรา 364 (ดูมาตรา 366) เป็นต้น¹⁴⁸

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้กำหนดให้ผู้ที่มิอำนาจฟ้องคดีอาญา ได้แก่ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย การฟ้องคดีอาญาส่วนมากแล้วพนักงานอัยการมักจะเป็นผู้ฟ้องร้องดำเนินคดี เพราะประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่ก็ไม่ได้ตัดสิทธิของผู้เสียหาย เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตัวเอง หรือจะเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการซึ่งได้ฟ้องคดีนั้นไว้แล้วก็ได้ โดยความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความไม่ได้ มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเริ่มต้นและการฟ้องคดีที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

คดีความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายสามารถเป็นผู้ฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง หรือพนักงานอัยการจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายในคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินก่อนคดีเสร็จเด็ดขาดก็ได้ หรือผู้เสียหายจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30 และมาตรา 31 โดยคดีความผิดอาญาแผ่นดินนี้ ความเห็นชอบของผู้เสียหายไม่เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีของรัฐ แม้ผู้เสียหายจะไม่พอใจเอาความรัฐก็ต้องสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษา รวมทั้งบังคับคดีไปตามกฎหมายต่อไป¹⁴⁹

ส่วนในคดีความผิดอันยอมความไม่ได้ พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายจะเป็นผู้ฟ้องคดีก็ได้ โดยในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ ดังนั้นอำนาจการสอบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดีความผิดอันยอมความไม่ได้ของพนักงานอัยการจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์เสียก่อน หากผู้เสียหายไม่ตั้งใจจะเอาความจึงไม่ร้องทุกข์ รัฐก็ไม่มีอำนาจที่จะดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดเอง โดยในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 กำหนดว่าผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเอง

¹⁴⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพมหานคร: พล สยามพรีนติ้ง. 2551. หน้า 14.

¹⁴⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 13.

จะต้องฟ้องภายใน 3 เดือน นับแต่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดด้วย โดยผู้เสียหายไม่ต้อง ร้องทุกข์แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนไว้แล้วภายใน 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีเกิน 3 เดือน ได้ทั้งนี้ โดยอยู่ภายใต้กำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95¹⁵⁰

2.3.2 การกำหนดอายุความคดีอาญา

การกำหนดอายุความในคดีอาญา เป็นการบังคับให้รัฐต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากล่วงพ้นระยะเวลาดังกล่าว จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีกต่อไป เกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาของไทยนั้น ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หมวด 9 อายุความ ซึ่งประกอบไปด้วย อายุความฟ้องร้อง ตามมาตรา 95 วรรคหนึ่ง อายุความระหว่างพิจารณาชั้นศาล ตามมาตรา 95 วรรคสอง อายุความร้องทุกข์ สำหรับความผิดอันยอมความได้ ตามมาตรา 96 อายุความฟ้องขอให้กักกัน ตามมาตรา 97 อายุความ ล่วงเลยการลงโทษ ตามมาตรา 98 อายุความยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับ ตามมาตรา 99 อายุความล่วงเลยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย (กักกัน) ตามมาตรา 100 และอายุความล่วงเลยการใช้วิธีการ เพื่อความปลอดภัย (การทำทัณฑ์บน) ตามมาตรา 101 โดยจะศึกษาถึงอายุความฟ้องร้อง อายุความระหว่างพิจารณาชั้นศาล อายุความร้องทุกข์ และอายุความล่วงเลยการลงโทษ ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

1) อายุความฟ้องร้อง

ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้อง และได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนด ดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาด อายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

¹⁵⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 13.

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลแล้วผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาระยะเวลาของอายุความในการฟ้องคดีแล้ว พบว่าในการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยนั้น หลักสำคัญที่ใช้ในการกำหนดระยะเวลาของอายุความ จะพิจารณาจากอัตราโทษที่สัมพันธ์กับความร้ายแรงของการกระทำความผิดเป็นสำคัญ และในการพิจารณาว่าความผิดใดต้องใช้กำหนดระยะเวลาอายุความใดในมาตรา 95 วรรคหนึ่ง จะต้องพิจารณาจากอัตราโทษของความผิดนั้นๆ มิใช่พิจารณาจากโทษตามฐานความผิดตามฟ้องของโจทก์

กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต ตามมาตรา 95 วรรคสอง ก็ให้ใช้บทบัญญัติตามมาตรา 95 วรรคหนึ่งเช่นเดียวกันในการกำหนดอายุความ

2) อายุความล่วงเลยการลงโทษ

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดใน 5 ประเภทของโทษ ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน แล้วนั้น จะต้องมีการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา รัฐจึงจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษให้ได้ หากผู้นั้นหลบหนีและรัฐไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมารับโทษได้ภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดเป็นอันขาดอายุความ แม้ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาในภายหลังก็ไม่สามารถ จะลงโทษผู้นั้นได้ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ได้กำหนดระยะเวลาอายุความในการนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ ไว้ดังนี้

มาตรา 98 เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่ มี คำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98 จะพิจารณาจากระดับความร้ายแรงของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับในแต่ละฐานความผิด และหากภายหลังจากที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใดนั้น หากนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วปรากฏว่าไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษหรือได้รับโทษยังไม่ครบถ้วนแต่หลบหนีไป อายุความล่วงเลยการลงโทษจะเริ่มนับไปเรื่อยๆ

จนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ก็เป็นอันลวงเลยการลงโทษ แม้จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมา ก็ไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้

3) อายุความร้องทุกข์

โดยปกติเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น หากผู้เสียหายไม่ประสงค์ จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลด้วยตนเองแล้ว ผู้เสียหายก็จะไปแจ้งความที่สถานีตำรวจเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ซึ่งการแจ้งความนั้นอาจมีทั้งการร้องทุกข์ กล่าวโทษ หรือการเข้าบันทึกไว้เพื่อเป็นหลักฐานในคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ไม่ว่าจะกล่าวโทษ หรือร้องทุกข์ ก็เป็นเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดไปตามกระบวนการยุติธรรมได้ แต่ในคดีความผิดอันยอมความได้นั้น เงื่อนไขสำคัญคือต้องมีการร้องทุกข์ก่อนเท่านั้น จึงจะเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจเข้ามาสอบสวนและทำให้อัยการสามารถเข้ามาดำเนินคดีได้ เพราะถือเป็นเรื่องส่วนตัวที่รัฐจะเข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ได้ หากไม่มีการร้องทุกข์เพื่อมอบคดีให้กับเจ้าพนักงาน ดังนั้น การร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน ตามมาตรา 96 ที่จะทำให้อายุความไม่ขาดอายุความ จะต้องเป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายด้วย

ผู้ร้องทุกข์ต้องเป็นผู้เสียหายเอง หรือเป็นผู้ได้รับมอบหมายจากผู้เสียหาย และที่สำคัญต้องเป็นผู้เสียหายอยู่ในขณะทำการร้องทุกข์ และจะต้องเป็นผู้เสียหายโดย นิตินัยคือไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ส่วนผู้ใดเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2(4) ว่าผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 ด้วย

2.3.3 การนับอายุความคดีอาญา

การเริ่มนับอายุความตามมาตรา 95 ซึ่งเป็นกรณีที่ยังไม่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ให้เริ่มนับแต่วันกระทำความผิด โดยอายุความจะนับต่อไปเรื่อยๆ และจะหยุดนับอย่างเด็ดขาดเมื่อได้ฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล หากกรณีศาลได้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วยังพิจารณาคดีไม่เสร็จ และต่อมาผู้กระทำความผิดถูกปล่อยตัวชั่วคราวและเกิดการหลบหนีไประหว่างการพิจารณาคดี อายุความก็จะเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่หลบหนี โดยให้เริ่มนับ อายุความนั้นใหม่ตั้งแต่ต้น โดยไม่นำอายุความที่ลวงมาแล้วในคราวแรกเข้ามานับรวมด้วยแต่อย่างใด ซึ่งผู้กระทำความผิดหลบหนี จะหลบหนีไปจนขาดอายุความ ทำให้อายุความดังกล่าวไม่สามารถดำเนินคดีได้อีก ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องต้องระงับไป¹⁵¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกด้วย เป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่าถ้าผู้กระทำความผิดที่หลบหนีไปจนพ้นระยะเวลา ที่กำหนดเพื่อรอคดี

¹⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

ขาดอายุความแล้วค่อยกลับมานั้น แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่มีความสำนึกผิดในการกระทำของตน และไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายทำให้อาจกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้อีก

การนับอายุความในคดีอาญา ในกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีไปอาศัยอยู่ต่างประเทศ ทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำงานลำบากมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ แม้ในรัฐจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นเครื่องมือในการติดตามผู้กระทำความผิดมาลงโทษก็ตาม แต่กระบวนการในการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและยังใช้ระยะเวลาการดำเนินการเป็นเวลานาน ซึ่งอาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีขาดอายุความ

ส่วนบทบัญญัติตามมาตรา 98 เป็นเรื่องอายุความล่วงเลยการลงโทษ นำมาใช้แก่กรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว แต่ผู้นั้นยังมีได้รับโทษ หรือได้รับโทษ ไปบ้างแล้วแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีไป กฎหมายก็ได้กำหนดอายุความในกรณีเช่นนี้ไว้ โดยถ้ายังไม่ได้ตัวผู้นั้นกลับมาเพื่อรับโทษจนพ้นระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 98 นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี กฎหมายก็ให้ถือว่าเป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นอีกมิได้

ส่วนบทบัญญัติตามมาตรา 96 อายุความจะเริ่มนับเมื่อตัวผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว ดังนั้น หากรู้ถึงการกระทำความผิดแต่ยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่ไม่รู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด อายุความก็จะยังไม่เริ่มนับ

2.3.4 หลักเกณฑ์การร้องทุกข์

สำหรับอายุความฟ้องคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้หรืออายุความร้องทุกข์นั้น เป็นอายุความที่ใช้ “ประเภทของความผิด” เป็นฐานในการกำหนดระยะเวลาของอายุความ ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้อายุความประเภทนี้มีระยะเวลาที่สั้นเพราะมุ่งประสงค์ให้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการให้คดีความผิดอันยอมความได้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว และเพื่อให้ผู้เสียหายได้เอาใจใส่ที่จะเร่งรัดใช้สิทธิอันเป็นสิทธิส่วนตัวของตัวเองโดยเร็วด้วย

ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน โดยเริ่มต้นนับอายุความ 3 เดือนดังกล่าวตั้งแต่วันที่ “ผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด” ครบถ้วนทั้งสองเงื่อนไข¹⁵² แม้วันสุดท้ายที่มีสิทธิร้องทุกข์จะตรงกับวันหยุดราชการ แต่การร้องทุกข์สามารถกระทำได้ทุกวันที่ไม่เว้นวันหยุดราชการ เมื่อไม่ร้องทุกข์ในวันสุดท้าย คดีจึงขาดอายุความ ถ้าผู้เสียหายร้องทุกข์เสียภายในกำหนด 3 เดือนแล้ว แต่ต่อมาผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องภายหลัง 3 เดือน แต่ไม่พ้นอายุความฟ้องร้อง

¹⁵² เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง. 2562. หน้า 656.

ตามมาตรา 95 คดีก็ไม่ขาดอายุความ และเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนแล้ว หากผู้เสียหายไม่ฟ้องเอง พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง ก็ฟ้องเกิน 3 เดือนได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์เลย ก็จะต้องฟ้องคดีนั้นเองภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ¹⁵³

หากพิจารณาถึงการที่คดีขาดอายุความอันเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้อีกต่อไปนั้น เท่ากับเป็นกรณีที่กฎหมายยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องอายุความในคดีอาญานั้นเอง ทั้งนี้ หากพิจารณาเหตุผลทางทฤษฎีแล้วพบว่า การที่ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษเพราะเหตุคดีขาดอายุความนั้น ไม่ถือว่าเป็นการที่กฎหมายยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด เพราะเหตุยกเว้นโทษในทางทฤษฎีนั้น หมายถึง การกระทำที่เป็นความผิดตามกฎหมายแต่ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษเพราะมีเหตุยกเว้นโทษเฉพาะตัว ซึ่งมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา¹⁵⁴ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ถูกดำเนินคดีอาญาเนื่องจากคดีขาดอายุความ จึงไม่ใช่กรณีที่กฎหมายยกเว้นโทษให้อายุความถือเป็นเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาในการฟ้องร้องและลงโทษผู้กระทำความผิดเอาไว้ เมื่อระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ผ่านพ้นไป จึงไม่สามารถดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้นได้อีก

การกำหนดอายุความในคดีอาญาในประเทศไทย ตามที่ประมวลกฎหมายอาญา ได้มีการกำหนดอายุความในคดีไว้ ไม่ว่าจะเป็นอายุความในการฟ้องคดี อายุความล่วงเลย การลงโทษ หากยังไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ คดีจะขาดอายุความ ทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดี หรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษให้กับผู้นั้นได้อีก¹⁵⁵ ซึ่งในคดีบางประเภทเป็นคดีที่มีความร้ายแรง ส่งผลกระทบต่อสังคม เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความไว้ทำให้เกิดปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังเป็นสาเหตุให้ผู้กระทำความผิดมีช่องว่างของกฎหมายในการหลบหนีไปจนคดีขาดอายุความ

ประมวลกฎหมายอาญาไทยไม่มีบทกฎหมายที่วางหลักเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ แต่วางหลักอยู่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 7¹⁵⁶ ที่กำหนดให้หยุดนับอายุความสำหรับคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือถูกพิจารณาของศาล ดังนั้น แม้ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะหนีไปนานเท่าใด ก็สามารถฟ้องคดีได้เพราะอายุความไม่นับระหว่างที่หลบหนี ส่วนกรณีอายุความบังคับโทษ หากจำเลยหลบหนีไปในระหว่างที่ศาลพิพากษาแล้ว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้

¹⁵³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 656.

¹⁵⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65-67 และ มาตรา 70.

¹⁵⁵ ยूनันดา สว่างศรี. การหยุดนับระยะเวลาอายุความ: ศึกษากรณีการหลบหนีจากความยุติธรรม. หน้า 38.

¹⁵⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 มาตรา 7

ไม่ให้นำมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้กับผู้ที่ต้องคำพิพากษา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เท่ากับว่า ต่อไปนี้หากจำเลยคนใดถูกพิพากษาโทษแล้วไม่ว่าจะหลบหนีไปกี่ปี หากไม่เสียชีวิตและถูกเจ้าหน้าที่จับกุมตัวได้ก็ยังคงต้องถูกลงโทษอยู่

อายุความสะดุดหยุดอยู่ คือ การหยุดนับอายุความหรือระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องฟ้องคดีหรือดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่กฎหมายกำหนด เนื่องจาก มีพฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งที่กฎหมายกำหนดไว้เกิดขึ้น อันมีผลให้อายุความหรือระยะเวลา ที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวหยุดนับ トラบเท่าที่พฤติการณ์ใดพฤติการณ์หนึ่งนั้นยังคงมีอยู่ ซึ่งอายุความหรือระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวจะเริ่มนับอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพฤติการณ์เหล่านั้นสิ้นสุดลง โดยการนับอายุความหรือระยะเวลาตามที่กฎหมายต่อหน้านั้นจะนับต่อจากอายุความเดิมที่ได้มีการ นับอายุความหรือระยะเวลาไว้แล้วก่อนที่จะมีการหยุดอยู่ โดยให้เริ่มนับต่อจากอายุความที่ได้หยุดอยู่ดังกล่าวเท่าที่ตามอายุความเดิมเหลืออยู่ ซึ่งแตกต่างจากการนับอายุความต่อกรณีการหยุดนับ อายุความในเรื่องอายุความสะดุดหยุดลง ซึ่งจะมีการเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่ต้น อายุความเดิมที่ได้นับก่อนที่จะมีการหยุดนับอายุความนับให้เสียเปล่าไปทั้งหมด

หลักการที่ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในระหว่างที่จำเลยหรือผู้กระทำความผิดหลบหนีนั้น จึงเป็นมาตรการหนึ่งที่ป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดอาศัยอายุความขึ้นมาปฏิเสธการดำเนินคดีของรัฐ และถือได้ว่าเป็นมาตรการที่มีเหตุผลสมควรที่จะนำมาใช้ ทั้งนี้เพราะเหตุของการหลบหนีเป็นเรื่องที่เกิดจากผู้กระทำความผิดหรือจำเลย ไม่ใช่เหตุที่เจ้าหน้าที่ต้องมารับผิดชอบทั้งหมด แม้ว่าในบางความเห็นจะเห็นว่า การที่จำเลยหลบหนีไปนั้น จำเลยก็ได้รับความทุกข์ทรมานมาจากการที่ต้องหลบซ่อนมากพอควรแล้ว หรือการที่เจ้าหน้าที่ปล่อยให้จำเลยหลบหนีจนเกินอายุความเป็นความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ด้วยที่ปล่อยให้ปละละเลยไม่นำตัวมาดำเนินคดีก็ตาม ซึ่งเป็นความจริงบางส่วน แต่ในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดจำนวนมากที่มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมดีสามารถใช้อิทธิพลทางการเงินหรือทางสังคม เป็นเกราะป้องกันตนให้พ้นจากการจับกุมได้ เพราะกลุ่มเหล่านี้มีอิทธิพลสูง ความทุกข์ทรมานจากการหลบหนีจึงไม่มี จึงมีความเห็นว่าควรนำเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่มาใช้กับคดีอาญาทั่วไปด้วยในกฎหมายไทย เพื่อให้สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสาเหตุดังกล่าว เห็นว่าการกำหนดอายุความในคดีอาญานั้น ควรนำหลักการหยุดนับอายุความชั่วคราว หรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ มาใช้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อจะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่หลบหนีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้งยังเป็นการเยียวยาผู้เสียหายแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าไรก็ตาม ส่งผลให้กฎหมายที่เกี่ยวกับอายุความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการในการกำหนดอายุความในคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ ได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาทางด้านกฎหมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป เดิมการกำหนดอายุความในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไป ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีมักจะไม่กำหนดอายุความในคดีอาญา โดยถือเป็นอำนาจของรัฐที่จะดำเนินคดีเมื่อใดก็ได้ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายจะยึดหลักมีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้สำหรับทุกฐานความผิด การวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอายุความที่สำคัญจะทำให้ได้แนวทางในการแก้ไขการกำหนดอายุความคดีอาญาของประเทศไทยต่อไป

การกำหนดอายุความการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการกำหนดอายุความฟ้องคดีอายุความล่วงเลยการลงโทษ และอายุความร้องทุกข์ของประเทศไทย ได้มีการบัญญัติในประมวลกฎหมายมาเป็นเวลานานแล้ว จึงเกิดความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ที่ผ่านมามีเกิดการขยายตัวในด้านต่างๆ ทั้งด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย การคมนาคม ที่สะดวกทำให้อาชญากรรมเคลื่อนไหวตัวได้มากขึ้น ปัญหาอาชญากรรมเป็นภัยทางสังคม อย่างร้ายแรงทำให้ในปัจจุบันมีผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น และความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม ทำให้รูปแบบการกระทำความผิดที่พัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง ตามยุคสมัยทำให้ยากต่อการสืบค้นถึงการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิด ตลอดจนปัญหาอันเกิดจากการไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญาบางรายได้ เพราะเหตุที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนยุติธรรมทางอาญาไปเป็นเวลานาน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในเรื่องอายุความ ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาดังกล่าวได้ จนมีผลทำให้ไม่สามารถดำเนินการ ทางกฎหมายใดๆ แก่ผู้นั้นได้อีกภายหลังจากคดีขาดอายุความ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการให้รางวัลแก่ผู้ที่สามารถหลบหนีได้จนคดีขาดอายุความ

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา ทั้งกรณีที่กำหนดอายุความ ไม่กำหนดอายุความ และการหยุดนับอายุความชั่วคราวหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งเห็นได้ว่ามีประเด็นปัญหาที่ต้องทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาบางประเภท

เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ ไม่ว่าจะ เป็นอายุความ ในการฟ้องร้อง อายุความล่วงเลยการลงโทษ และอายุความร้องทุกข์ ว่าหากไม่ได้ตัวผู้ต้องหาฟ้องคดี ในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ได้ตัวผู้ต้องหาพิพากษาให้ลงโทษมารับโทษ และหากไม่ได้ร้องทุกข์ ในเวลาที่กฎหมายกำหนด คดีก็จะเป็นอันขาดอายุความ อันจะทำให้รัฐ หมดอำนาจที่จะดำเนินคดี หรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษกับผู้นั้นได้อีก ซึ่งในคดีบางประเภทเป็นคดีร้ายแรงกระทบกระเทือน ต่อสังคม ประชาชน และเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศ เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความไว้ จะทำให้เกิด ปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยอาจเกิดจากศักยภาพในการทำงาน ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้เพียงพอต่อคดี หรือตัวผู้กระทำความผิด ที่มีศักยภาพและความสามารถในการหลบหนีอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวหลบหนีไปจนคดี ขาดอายุความ ทำให้บุคคลในสังคมตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ที่ไม่สามารถนำตัว ผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ ทั้งเกิดความหวาดกลัวต่อการใช้ชีวิตในสังคม และไม่เชื่อมั่น ในกระบวนการยุติธรรม อันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากการศึกษาเห็นว่า บทบัญญัติในเรื่องอายุความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มีความเหมาะสมเพียงเฉพาะสำหรับความผิดบางประเภทเท่านั้น ความผิดอาญาบางประเภทก็ไม่มี ความเหมาะสม เช่น การกระทำความผิดอาญาร้ายแรงอื่นๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ การกระทำดังกล่าวยังมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศชาติอีกด้วย แต่บุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าวอาจหลุดรอดไปจากการ ดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเพียงเพราะเหตุว่าคดีนั้นขาดอายุความไปแล้ว โดยผู้ได้รับความเสียหาย จากการกระทำความผิดดังกล่าวไม่มีทางจะได้รับการเยียวยาหรือชดเชย เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย โดยเจตนา ฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน กระทำฆ่าเราเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีฯ จึงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และฉ้อโกงประชาชน เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีความคล้ายคลึง กับหลักเกณฑ์ของประเทศไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยได้นำแนวความคิด และหลักการทั่วไปมาจากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ การกำหนดอายุความ สั้นยาวแตกต่างกันออกไป โดยพิจารณาตามความร้ายแรงของความผิดที่กระทำ แต่ก็มีข้อแตกต่าง ตรงที่กฎหมายอายุความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีบทยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติว่าด้วย อายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามมาตรา 211 ซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์ และความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตด้วย

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถือเอาประเภทของความผิดเป็นหลักในการพิจารณา กำหนดระยะเวลาแห่งอายุความ กล่าวคือ การกำหนดให้อายุความสั้นยาวแตกต่างกันออกไปนั้น จะพิจารณาตามความร้ายแรงหรือลักษณะการกระทำความผิด แต่ก็ได้กำหนดให้ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต เช่น การกระทำความผิดฐานอาชญากรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) เป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความเช่นเดียวกับในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งถือเอาอัตราโทษเป็นตัวกำหนดด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้กำหนดให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความไว้ด้วย เช่น ความผิดฐาน ก่อการร้ายที่น่าจะก่อให้เกิดหรือเล็งเห็นได้ว่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลจนถึงแก่ชีวิตหรือได้รับอันตรายสาหัส

ส่วนในประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าในปัจจุบันประเทศไทยได้กำหนดอายุความไว้สำหรับความผิดอาญาทุกประเภทโดยไม่มีข้อยกเว้น และยังไม่มียกเว้นมิให้นำอายุความมาใช้แก่คดีอาญาบางประเภทดังเช่นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า คดีที่มีการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ทั้งต่อชีวิตทรัพย์สิน และยังเป็นกรกระทำที่ทารุณโหดร้าย ที่ระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาบังคับใช้

2. ปัญหาการนับอายุความในการฟ้องคดีอาญา

อายุความในคดีอาญาเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพื่อจะฟ้องผู้ที่กระทำความผิด ให้ได้รับโทษตามกฎหมาย ถ้าคดีล่วงเลยอายุความจะไม่สามารถฟ้องผู้กระทำความผิดได้ จึงมีหลายคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายอายุความกระทำความผิดแล้วหลบหนี จนคดีขาดอายุความฟ้องร้องหรือเรียกว่า “การหลบหนีจากความยุติธรรม” ซึ่งการหลบหนี จากกระบวนการยุติธรรมนี้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอายุความในคดีอาญา

ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมคือ การไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เพราะคดีขาดอายุความ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการขาดอายุความเนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดอายุความได้ หรือกรณีที่ฟ้องจำเลยต่อศาลแล้วจำเลยหลบหนีการพิจารณาจนล่วงเลยกำหนดอายุความ การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรมนั้น ทำให้กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ จึงเป็นความผิดของผู้กระทำความผิดที่ไม่เข้าสู่สู่คดีในกระบวนการยุติธรรม อายุความในคดีอาญา จึงไม่ควรเป็นประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว เพราะจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีกระบวนการยุติธรรม และส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญา

ทำให้การปราบปรามอาชญากรรมไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีการหยุดนับอายุความในคดีอาญา คือ ไม่นับระยะเวลาที่มีการหลบหนีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอายุความคดีอาญา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและโอกาสในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายต่อไป

กฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ในมาตรา 95 ดังนี้
 มาตรา 95 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษ

อย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้วผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

การนับอายุความตามมาตรา 95 วรรคหนึ่งนั้น จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่กระทำความผิดโดยอายุความจะนับต่อไปเรื่อยๆ และจะหยุดนับอย่างเด็ดขาดเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล และในมาตรา 95 วรรคสอง เป็นกรณีที่ศาลได้ตัวจำเลยมาแล้วยังพิจารณาคดีไม่เสร็จและต่อมาจำเลยหลบหนีไปหรือวิกลจริตในระหว่างการพิจารณาคดี อายุความก็จะเริ่มนับใหม่คือจะเริ่มนับแต่วันที่หลบหนี และเมื่อกฎหมายได้กำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ไม่ว่าจะก่อนฟ้องคดีหรือหลังฟ้องคดีกรณีที่จำเลยหลบหนี การดำเนินคดีดังกล่าวก็ต้องอยู่ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ เพราะหากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้คดีขาดอายุความ เป็นผลให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีก เพราะเมื่อคดีขาดอายุความแล้วจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) จึงทำให้เกิดปัญหาว่าถ้าผู้กระทำความผิดที่มีศักยภาพหรือความสามารถในการหลบหนีอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าว หลบหนีไปจนพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเพื่อรอให้คดีขาดอายุความแล้วค่อยกลับมา จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สำนึกผิดในการกระทำของตน ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและอาจกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้

จากการศึกษาเห็นว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้การนับอายุความในกรณี ที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมไว้ในบทบัญญัติหมวด 18 U.S.C. มาตรา 3290 กำหนดไว้ว่า “ไม่ให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในกรณีของบุคคลที่หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม” และมีการกำหนดให้มีบทบัญญัติในเรื่อง หยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว หรืออายุความสะดุด หยุดอยู่ ซึ่งสามารถหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหรัฐ นิวยอร์ก ได้บัญญัติถึงเหตุที่จะหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (Tolling) ไว้ เพื่อเป็นเครื่องมือ แก่พนักงานอัยการในการดำเนินคดี (prosecution) ได้แก่

- (1) จำเลยยังคงอยู่นอกรัฐ
- (2) ไม่ปรากฏแหล่งที่อยู่ของจำเลยภายหลังการค้นหาลูกข่ายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- (3) ในกรณีที่เป็นการกระทำทางเพศต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ผู้เสียหายยังมีอายุ ไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์

ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับ อายุความไว้ชั่วคราวในกรณีต่างๆ ซึ่งได้กำหนดหลักดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78c ดังนี้

- (1) ในการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาครั้งแรก ได้ความว่าการสอบสวนเป็นไปในทางที่เป็น ปฏิบัติแก่ผู้ต้องหา หรือมีคำสั่งในการสอบสวน
- (2) มีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหาโดยศาล หรือมีคำสั่งเช่นนั้น
- (3) มีการดำเนินการใดๆ ของผู้เชี่ยวชาญตามคำสั่งศาลหรือพนักงานอัยการ หากผู้ถูก กล่าวหาเคยถูกสอบปากคำ หรือบุคคลดังกล่าวได้รับหมายให้เริ่มดำเนินการสอบสวน
- (4) มีการออกหมายยึดหรือค้นและมีคำพิพากษาของศาลต่อผู้นั้น
- (5) มีการออกหมายจับ คำสั่งให้ควบคุมตัว คำสั่งให้นำตัวมาศาลเพื่อการสอบปากคำ และมีการตัดสินของศาลต่อผู้นั้น
- (6) มีการยื่นฟ้องคดีโดยอัยการ
- (7) มีการเปิดคดี
- (8) มีการกำหนดวันนัดพิจารณา
- (9) มีคำสั่งทางอาญาหรือการตัดสินอย่างอื่นที่เท่ากับการทำคำพิพากษา
- (10) มีคำสั่งให้จำหน่ายคดี เนื่องจากไม่มีตัวผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดี หรือในขั้นตอนที่ไม่ได้ตัวผู้ต้องหาที่มี การสั่งฟ้องไว้มาเพื่อให้ได้ความแน่ชัดเรื่องที่อยู่ของบุคคลดังกล่าวเพื่อรักษาพยานหลักฐาน

(11) มีคำสั่งศาลให้จำหน่ายคดีเนื่องจากผู้ต้องหาที่ได้มีการสั่งฟ้องไว้ไม่สามารถต่อสู้คดีได้หรือคำสั่งใดๆ ของศาลหรือพนักงานอัยการซึ่งมีขึ้นภายหลังจากที่มีการจำหน่ายคดีเพื่อทบทวนความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยที่มีการสั่งฟ้องไว้

(12) มีคำขอใดๆ ของศาลเพื่อให้มีการสอบสวนในต่างประเทศ ในขั้นตอนการกักตัวไว้เพื่อป้องกันและในขั้นตอนอื่น ให้มีการหยุดนับอายุความเมื่อมีการกักตัวไว้เพื่อการป้องกัน

การนับอายุความตามมาตรานี้จะต้องเป็นไปโดยคำสั่งลายลักษณ์อักษรของศาลที่จะมีผลบังคับในเวลาที่มีการลงนามคำสั่งนั้น อย่างไรก็ตาม หากไม่มีการดำเนินการตามคำขอเพื่อออกคำสั่งดังกล่าวในทันที กฎหมายให้ถือเอาเวลาที่มีการเสนอเพื่อพิจารณาเป็นเวลาที่มีผลบังคับ

ประเทศญี่ปุ่น มีการกำหนดให้หยุดนับระยะเวลาอายุความไว้ใน มาตรา 254 (2) ว่า การหยุดนับอายุความของผู้สมรู้ร่วมคิดคนหนึ่งจะมีผลถึงคนอื่น ๆ ด้วย ในกรณีเช่นนี้ อายุความ จะเริ่มนับอีกครั้งเมื่อคดีถึงที่สุดและมีผลผูกพัน และมาตรา 255 (1) ถ้าผู้กระทำความผิดอยู่นอกประเทศญี่ปุ่นหรือผู้กระทำความผิดซ่อนตัวอยู่ ทำให้ไม่สามารถส่งสำเนาบันทึกข้อหาหรือแจ้งคำสั่งสรุปได้ อายุความจะถูกระงับในระหว่างระยะเวลาที่ผู้กระทำความผิดอยู่ภายนอกญี่ปุ่นหรือกำลัง ซ่อนตัวอยู่

ส่วนประเทศไทย จะเห็นได้ว่าการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความชั่วคราว ยังไม่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพราะหากล่วงเลยระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไปแล้ว ก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้อีกต่อไปหรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ” ดังนั้น ผลของอายุความฟ้องคดีอาญานั้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาทั้งในขั้นก่อนการฟ้องคดีหรือชั้นกระบวนการพิจารณาคดีในศาล กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เลย

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไว้ก่อน หากในระหว่างการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือวิกลจริตจนศาลสั่งงดการพิจารณา ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่ผู้เสียหายยังมีโอกาสที่จะได้ใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อไป โดยไม่ทำให้คดีขาดอายุความ เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล และในขณะเดียวกันก็คุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดให้ได้มีโอกาสในการต่อสู้คดี เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างเต็มความสามารถของตนด้วยเช่นกัน

3. ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญาเกี่ยวกับการลงโทษ

กฎหมายได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการติดตามนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษตามกฎหมาย แต่หากผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวหลบหนีไปจนล่วงเลยกำหนดเวลาที่กำหนดไว้แล้ว รัฐก็ไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมาลงโทษได้ เพราะถือเป็นอันล่วงเลยระยะเวลาในการบังคับโทษ และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปอาศัยอยู่ต่างประเทศทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยากลำบากในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ แม้ในรัฐจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นเครื่องมือในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษก็ตาม แต่กระบวนการในการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน ซึ่งก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีขาดอายุความได้เช่นกัน ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษในการกระทำที่ตนได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้อื่น ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่นอกจากจะเพื่อแก้แค้นทดแทนแล้ว ยังเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับใจสำนึกผิดและกลับคืนสู่สังคมได้โดยปกติและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้ว่า หากไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษมารับโทษในเวลาที่ถูกกฎหมายกำหนด ดดีก็จะเป็นอันขาดอายุความ อันจะทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะบังคับโทษกับผู้นั้นได้อีก ซึ่งในคดีบางประเภทเป็นคดีร้ายแรง กระทบกระเทือนต่อสังคม ประชาชน และเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศ เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความไว้ จะทำให้เกิดปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยอาจเกิดจากผู้กระทำความผิดที่มีศักยภาพและความสามารถในการหลบหนีอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวหลบหนีไปจนคดีขาดอายุความ ทำให้บุคคลในสังคมตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาบังคับโทษได้ ทั้งยังทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อการใช้ชีวิตในสังคม และไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม อันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กฎหมายกำหนดอายุความในการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ที่บัญญัติว่า มาตรา 98 เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษ แต่ยังไม่ครบถ้วน โดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลย การลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น

ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะถือเอาประเภทของความผิดเป็นหลักในการพิจารณากำหนดระยะเวลาแห่งอายุความ แต่ก็ได้กำหนดให้ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความเช่นเดียวกับในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งถือเอาอัตราโทษเป็นตัวกำหนดด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้กำหนดให้ความผิดบางประเภทเป็นความผิดที่ไม่มีกำหนดอายุความไว้ด้วย เช่น ความผิดฐานก่อการร้ายที่น่าจะก่อให้เกิดหรือเล็งเห็นได้ว่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคลจนถึงแก่ชีวิตหรือได้รับอันตรายสาหัส

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีความคล้ายคลึงกับหลักเกณฑ์ของประเทศไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยได้นำแนวความคิดและหลักการทั่วไปมาจากกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กล่าวคือ การกำหนดอายุความสั้นยาวแตกต่างกันออกไป โดยพิจารณาตามความร้ายแรงของความผิดที่กระทำ แต่ก็มีข้อแตกต่างตรงที่กฎหมายอายุความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีบทยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอายุความมาใช้ในความผิดอาญาบางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามมาตรา 211 ซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์ นอกจากนี้ยังมีความผิดที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตด้วย

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า คดีที่มีการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรง ทั้งต่อชีวิตทรัพย์สิน และยังเป็นกรกระทำที่ทารุณโหดร้าย ที่ระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาบังคับใช้

4. ปัญหาการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้

ในคดีความผิดที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดยอมความกันได้ หรือที่เรียกว่าคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งโดยมากเป็นคดีที่เกิดจากการที่สิทธิส่วนตัวของผู้เสียหายถูกระทบโดยตรง และส่งผลกระทบในทางลบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมค่อนข้างน้อย เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศในบางฐานความผิด คดีความผิดฐานยักยอก คดีความผิดฐานฉ้อโกง คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น คดีประเภทนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขว่าการสอบสวนจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อได้มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายตามระเบียบเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกฎหมายเห็นว่าเมื่อการกระทำใดการกระทำหนึ่งกระทบต่อสิทธิส่วนตัว ของผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายนั้นๆ ควรจะต้องตัดสินใจเองว่าต้องการที่จะฟ้องร้องหรือ ดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ หากผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความแล้วรัฐก็ไม่ควรที่จะ เข้าไปยุ่งเกี่ยวดำเนินคดี

สำหรับอายุความฟ้องคดีอาญาในความผิดอันยอมความได้หรืออายุความร้องทุกข์นั้น เป็นอายุความที่ใช้ “ประเภทของความผิด” เป็นฐานในการกำหนดระยะเวลาของอายุความ ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้อายุความประเภทนี้มีระยะเวลาที่สั้นเพราะมุ่งประสงค์ให้เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ในการให้คดีความผิดอันยอมความได้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว และเพื่อให้ผู้เสียหายได้เอาใจใส่ที่จะเร่งรัด ใช้สิทธิอันเป็นสิทธิส่วนตัวของตัวเองโดยเร็วด้วย ตามกฎหมายผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน โดยเริ่มต้นนับอายุความ 3 เดือนดังกล่าวตั้งแต่วันที่ “ผู้เสียหายรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด” ครบถ้วนทั้งสองเงื่อนไข ถ้าผู้เสียหายร้องทุกข์เสียภายในกำหนด 3 เดือนแล้ว แม้อต่อมาผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องภายหลัง 3 เดือน แต่ไม่พ้นอายุความฟ้องร้องตามมาตรา 95 คดีก็ไม่ขาดอายุความ และเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนแล้ว หากผู้เสียหายไม่ฟ้องเอง พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องก็ฟ้องเกิน 3 เดือนได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์เลย ก็จะต้องฟ้องคดีนั้นเองภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ

ในคดีความผิดอันยอมความได้นั้น กฎหมายได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้ในมาตรา 96 โดยกำหนดให้ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าหากผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลานั้นแล้ว คดีก็จะเป็นอันขาดอายุความร้องทุกข์ ทำให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดสิ้นสุดลง คือ ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ แม้ว่าอายุความในการฟ้องร้องในความผิดฐานนั้นตามมาตรา 95 จะยังไม่ขาดอายุความก็ตาม และหากผู้เสียหายจะฟ้องคดีด้วยตนเองก็จะต้องดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวเช่นกัน เห็นได้ว่าอายุความในการร้องทุกข์นั้นสั้นเกินไป เพราะในแง่ของผู้เสียหายอาจจะดำเนินการดังกล่าวไม่ทัน เพราะอาจต้องใช้เวลาในการคิด ตัดสินใจ หรือรวบรวมหลักฐานที่ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินคดี ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะฟ้องหรือดำเนินคดีของผู้เสียหายภายในเวลาที่กำหนดตามกฎหมายได้

ซึ่งโดยเจตนาของผู้เสียหายนั้นต้องการที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาในการร้องทุกข์อาจส่งผลเสียให้ผู้เสียหายไม่สามารถร้องทุกข์ได้ทัน เพราะระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกดำเนินคดี และทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำความผิดเลย ทำให้ผู้กระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้รับโทษสำหรับความผิดที่ตนกระทำความผิดนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากระยะเวลาในการร้องทุกข์ที่จำกัด ต้องกระทำในระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างเคร่งครัด

จากการศึกษาเห็นว่า ตามกฎหมายอาญาของประเทศไทยมีการกำหนดอายุความ ร้องทุกข์ มีระยะที่สั้นเกินไป ซึ่งหลักฐานบางอย่างอาจจะต้องใช้เวลาในการค้นหาเพื่อมาดำเนินการร้องทุกข์ และผู้เสียหายอาจไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ จึงไม่ทราบว่า จะต้องมีการร้องทุกข์ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิในการดำเนินคดีอาญา

กับผู้กระทำความผิดได้ และเมื่อเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนด ให้การร้องทุกข์ มีระยะเวลา 6 เดือน ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรว่า ควรนำระยะเวลาร้องทุกข์ของประเทศญี่ปุ่นมาใช้ กับกฎหมายไทย ทั้งนี้ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ตามกฎหมาย

จากการวิเคราะห์การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศไทยกับต่างประเทศ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายประเทศไทยกับต่างประเทศ

กฎหมายประเทศ	การกำหนดอายุความ คดีอาญา	การนับอายุความ คดีอาญา	กำหนดอายุความ ในการร้องทุกข์ในความผิด อันยอมความได้
1. ไทย	- ทุกประเภทความผิด	- ไม่มีกรหยุดนับอายุความ ไว้เป็นการชั่วคราว	- ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน
2. สหรัฐอเมริกา	- ยกเว้นอัตราโทษประหารชีวิต	- มีการหยุดนับอายุความ ไว้เป็นการชั่วคราว	- ไม่มีความผิดอันยอมความได้
3. สหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนี	- ยกเว้นอัตราจำคุกตลอดชีวิต	- มีการหยุดนับอายุความ ไว้เป็นการชั่วคราว	- ร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน
4. ญี่ปุ่น	- ทุกประเภทความผิด	- มีการหยุดนับอายุความ ไว้เป็นการชั่วคราว	- ร้องทุกข์ภายใน 6 เดือน

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ในปัจจุบันมีผู้กระทำความผิดจำนวนมากที่ก่ออาชญากรรมและสร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจ สังคม ประเทศชาติ และประชาชนเป็นจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถนำตัวบุคคลดังกล่าวมาดำเนินคดีได้ และไม่สามารถปราบปรามอาชญากรรมเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปได้ เพราะคดีขาดอายุความ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย มีการบัญญัติกฎหมายในเรื่องของการฟ้องร้อง การร้องทุกข์ และอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้ โดยมีอายุความที่แตกต่างกันตามอัตราโทษสำหรับความผิดที่ได้ก่อขึ้น

ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความฟ้องร้อง ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคแรก บทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความระหว่างดำเนินคดี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง บทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 และบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 และจากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้คดีอาญาบางประเภทไม่มีการกำหนดอายุความ และการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความชั่วคราว ก็ยังไม่มีปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพราะหากล่วงเลยระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไปแล้ว ก็ไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้อีกต่อไปหรือที่เรียกว่า “คดีขาดอายุความ”

แนวความคิดในการกำหนดอายุความในคดีอาญานั้น ไม่ว่าจะ เป็นประมวลกฎหมายไทย หรือประมวลกฎหมายของต่างประเทศ พบว่า ต่างมีแนวคิดหรือหลักการที่มีเหตุและมีผลที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทในสังคมของประเทศนั้นๆ ซึ่งต่างมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่มีความ คล้ายคลึงกัน ที่ต้องการขจัดปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้มีผู้กระทำความผิด ที่ก่อให้เกิดเป็นปัญหาต่อสังคมได้

เหตุผลที่สำคัญ ที่เกี่ยวกับปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นการฟ้องคดี อายุความร้องทุกข์ และอายุความล่วงเลยการลงโทษ หากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้ตามระยะเวลาที่กำหนด จะส่งผลให้คดีหมดอายุความ นั้นจะทำให้หน่วยงานภาครัฐ หมดอำนาจ

ที่จะดำเนินคดีนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้ตามกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งในบางคดีนั้น เป็นคดีร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อสังคมประชาชน ทั้งยังเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศ เกิดผลเสียหลายด้านผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการหลบหนีไปจน คดีขาดอายุความ นั้นทำให้เกิดข้อคำถามว่าทำไมกฎหมายของประเทศไทย จึงไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี เพื่อรับโทษได้ ทำให้คนในสังคมเกิดความกังวล หวาดกลัวต่อการ ใช้ชีวิตในปัจจุบันที่มีความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งยังขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของไทยที่ซึ่งขาดประสิทธิภาพหรือไม่

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ในการกำหนดให้มีอายุความในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นกฎหมายอาญาของไทยหรือกฎหมายอาญาของต่างประเทศ ต่างก็มีเหตุผลหลักคือ ในเรื่องของแนวคิดเรื่องกฎแห่งการลืม เนื่องจากพยานหลักฐานโดยเฉพาะประจักษ์พยานเป็นสิ่งสำคัญในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา ซึ่งแต่เดิมนั้นการรับฟังพยานหลักฐานจำเป็นต้องฟังความทรงจำของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นธรรมชาติว่าสิ่งที่พยานบุคคลรู้เห็นจะลืมเลือนไปตามกาลเวลาอันอาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดประเด็นเรื่องอายุความขึ้นมาใช้บังคับ แต่สำหรับในปัจจุบันนี้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ด้านวิทยาศาสตร์ หรือด้านอื่นๆ ก็ได้มีการพัฒนาไปจากสมัยก่อนเป็นอย่างมาก ซึ่งวิทยาการเหล่านี้ ก็ได้ทำให้ช่องว่างระหว่างข้อจำกัดในเรื่องของเวลากับการรวบรวมและการเก็บรักษาพยานหลักฐานในคดีนั้นหมดสิ้นไป

จากการศึกษากฎหมายอายุความของต่างประเทศพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดให้มีการหยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว (Tolling) มาใช้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีออกจากกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดอาศัยกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้มาเป็นเครื่องมือเพื่อหลีกเลี่ยงไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย นอกจากนี้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยังได้กำหนดข้อยกเว้นของการบังคับใช้กฎหมายอายุความ ให้คดีอาญาบางประเภทไม่อยู่ในบังคับของการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยอายุความ เช่น คดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คดีก่อการร้าย คดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ คดีฆ่าผู้อื่น และคดีที่มีโทษประหารชีวิต เป็นคดีที่ไม่มีอายุความ และในส่วนเรื่องของการกำหนดอายุความร้องทุกข์ของประเทศญี่ปุ่นนั้น ก็ได้มีการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ที่มีระยะเวลายาวนานกว่าประเทศไทย ซึ่งได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้กำหนด 6 เดือน ซึ่งการกำหนดข้อยกเว้นของการบังคับใช้กฎหมายต่างๆ เหล่านี้ จะเห็นได้ว่า มีความแตกต่างกับการกำหนดอายุความของประเทศไทยที่มีได้มีบัญญัติดังกล่าวบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศไทยแต่อย่างใด

ซึ่งจากการศึกษาถึงกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาของไทย ผู้ศึกษาพบว่ายังคงมีข้อบกพร่องบางประการ ที่ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาปรับใช้กับพฤติการณ์ของการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างแท้จริง และไม่เกิดประสิทธิภาพในด้านการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมได้เท่าที่ควร ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการแก้ไขปรับปรุงและกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับอายุความคดีอาญาของไทย เพื่อให้กฎหมายมีความเป็นมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศต่อไปในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การกำหนดอายุความในคดีอาญา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการแก้ไข และวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ดังนี้

2.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญาบางประเภท

มีข้อเสนอแนะ คือ ควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับอายุความ โดยกำหนดให้คดีอาญาที่ร้ายแรงไม่มีอายุความและขยายอายุความในการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังเป็น การแก้ไข ปัญหา ผู้กระทำความผิดที่หลบหนีให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีและรับโทษตามกฎหมาย ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 95 วรรคหนึ่งเดิม และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนด ดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ เว้นแต่ความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้อยู่ในบังคับของอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น”

2.2 ปัญหาการนับอายุความในการฟ้องคดีอาญา

มีข้อเสนอแนะ คือ ควรนำหลักเรื่องการหยุดนับอายุความชั่วคราว หรือ อายุความ สะดุดหยุดอยู่มาใช้กรณีในระหว่างการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือวิกลจริตจนศาลสั่งงดการพิจารณา ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่ผู้เสียหายยังมีโอกาสที่จะได้ใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อไป โดยไม่ทำให้คดีขาดอายุความ

ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 95 วรรคสองเดิม และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณา มิให้นำระยะเวลาในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี หรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้มารวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ”

2.3 ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญาเกี่ยวกับการลงโทษ

มีข้อเสนอแนะ คือ คดีที่มีการกระทำความผิดที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง ทั้งต่อชีวิตทรัพย์สิน และยังเป็นกรกระทำที่ทารุณโหดร้าย ที่ระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาบังคับใช้ ดังนี้

ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 98 เดิม และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

มาตรา 98 เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษกึ่งได้ รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้ เว้นแต่ความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้อยู่ในบังคับของอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น

2.4 ปัญหาการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้

มีข้อเสนอแนะ คือ ควรขยายอายุความในการร้องทุกข์ให้ยาวขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เสียหายมีระยะเวลาเพียงพอในการรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญเกี่ยวข้องกับคดีไปใช้สิทธิในการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพื่อที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด อีกทั้งเป็นการเยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมภายใต้หลักกฎหมายที่กำหนดขึ้น

ดังนั้นจึงเห็นควรแก้ไขข้อความในมาตรา 96 เดิม และใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

มาตรา 96 ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในหกเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

สุโขทัยวารสารราชภัฏวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- กรรณิรมย์ สุนทรนาเวิน. (2542). *ศาลอาญาระหว่างประเทศ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. (2557). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติ บุศยพลากร. (2523). *ผู้เสียหายในคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติพัฒน์ ทิพย์สุวรรณ. (ม.ป.ป.). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา*. ม.ป.ท.
- กิตติพงศ์ คงเรือง. (2556). *บทบาทของพนักงานอัยการในฐานะโจทก์กับการถอนคำร้องทุกข์ และการยอมความในคดีที่ต้องร้องทุกข์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลพล พลวัน. (2526). *บทบาทของพนักงานอัยการในการเป็นโจทก์*. *วารสารอัยการ* 6(62).
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). พล สยามพริ้นติ้ง. _____ . (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร พับลิชชิง.
- กำชัย จงจักรพันธุ์. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยระยะเวลา และอายุความ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กำธร เลี้ยงสังธรรม. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง*. สถาบันปรีดี พนมยงค์.
- คณิต ณ นคร. (2544). *บทบาทของศาลในคดีอาญา*. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต* 1(1), 49-64. _____ . (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน. _____ . (2553). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง*. วิญญูชน. _____ . (2556). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5) แก้ไขเพิ่มเติม. วิญญูชน.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 69/2559 เรื่อง การแก้ไขปัญหาคดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายการประมง ข้อ 1
- จิตติ ดิงศภักดิ์. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- จักรรินทร์ อิมเจริญ. (2559). ปัญหาการบังคับใช้มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2540). คำฟ้องของพนักงานอัยการ. ใน เอกสารประกอบการบรรพพิเศษ เรื่อง ระบบอัยการญี่ปุ่น: แนวคิดและทิศทางในการปฏิรูประบบอัยการไทย. ม.ป.ท.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ช. (2550). อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา. สำนักงานอัยการพิเศษ ฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญาสำนักงานวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ตามพงศ์ ชอบอิสระ. (2554). ปัญหาการกำหนดอายุความในคดีอาญา. วารสารนิติศาสตร์, 40(1), 109-129.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2542). ปัจจัยที่ทำให้กฎหมายขาดประสิทธิภาพ. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 4. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- นพรัตน์ อักษร. (2532). ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2556). คำอธิบายกฎหมายอาญาระหว่างประเทศ. เตือนตุลา.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. ประกายพริก.
- ประเสริฐ ณ นคร. (2534). งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ณ นคร. ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเทือง ธนิยผล และคณะ. (2550). โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย. เสมารธรรม.
- พงศกร จันทศักดิ์ และนารี ตันชเสถียร. (2531). ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดี. อัยการนิเทศ 50. 1
- พงศ์ธร บุญอารีย์. (2540). กฎหมายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา. วิญญูชน.
- พงษ์ธร ธัญญสิริ. (2556). กระบวนการและการบริหารงานยุติธรรมไทย. https://www.moj.go.th/attachments/20170322164103_03268.pdf
- พระบริรักษ์นิติเกษตร. (2478). กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127. ทิพย์โอสถสถาน.
- ยุวันดา สว่างศรี. (2548). การหยุดนับระยะเวลาอายุความ: ศึกษากรณีการหลบหนีจากความยุติธรรม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัย หิมสุหรี. (2552). การกำหนดอายุความอาญากับการดำเนินคดีอาญาบางประเภท [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศตเนติ เนติภัทรชูชาติ. (2552). มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสั่งคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- เศรษฐบุตฺร อธิธรรมวินิจ, ชนภัทร วินยวัฒน์ และคมวัชร เอียงอ่อง. (2552). *การลดปริมาณคดีชั้นสู่ศาล: ศึกษากรณีการกำหนดความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพมหานคร.
- สมนึก ลิ้มเทียมเจริญ. (2556). *อายุความในการดำเนินคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดหลบหนี*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สมนึก ลิ้มเทียมเจริญ. (ม.ป.ป.). *อายุความในการดำเนินคดีอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำผิดหลบหนี*. ม.ป.ท.
- สุรพงษ์ เอี่ยมแทน. (2544). *ความผิดอันยอมความได้กับความผิดอาญาแผ่นดิน: ศึกษาตามกฎหมายอาญาสารบัญญัติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2554). *การมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน*. *ตุลพาห*, 58(2), 90-110.
- แสง บัญเฉลิมวาส. (2554). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2523). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หฤทยา วุฒยากร. (2553). *อายุความร้องทุกข์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและการกระทำอนาจารอันยอมความได้: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้เสียหายเป็นเยาว์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2559, 29 เมษายน). ระบบศาล Saiban-In ประเทศญี่ปุ่น. *มติชน*.
https://www.matichon.co.th/columnists/news_119969.
- อารยา เกษมทรัพย์. (2536). *การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณี อนันต์ชัยศิลป์. (2542). *อายุความในคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัศววัฒน์ เทพหัสติน ณ อยุธยา. (2563). *อายุความในคดีอาญา*. <http://www.krisdika.go.th>.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. วิญญูชน.
- A, Yamaguchi. (1988). *Basic Problems in Japanese Criminal Law*.
- Cassese, Antonio. (2003). *International Criminal Law*. Oxford University Press.
- Dando, Shigemitsu. *Japanese Criminal Procedure*. trans. B. J. George Jr. (New Jersey: Fred B. Rothman & Co. 1965).
- Fujikura, Koichiro. (1996). *Japanese Law and Legal Theory*. Dartmouth Publishing Company Limited.

Richard L. Fruchterman. From "Enforcement the difference between the laws of War and the Geneva Convention," 13 *The Georgia Journal of International and Comparative Law*, 304. 1982. p.30.

Ruth A Kok, *Statutory limitations in international criminal law* (T.M.C. Asser Press 2007) 29.

The IC3, (2024). *Filing a Complaint*. <https://www.ic3.gov/Home/ComplaintChoice/Werle>.

Werle. (2005). *Principles of International Criminal Law*. Asser Press.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวศศินัดดา พงษ์ภักดี
วัน เดือน ปี เกิด	10 มิถุนายน 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ประวัติการทำงาน	เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน

